

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 16

בס"ד. כ"ז אד"א תשע"ו

בגליון:

ב אגרת מה'נודע ביהודה' אל קהלת פרשבורג
אודות עזבון בתו וחתנו של הדיין רבי חיים שטאמפי בפרשבורג - מהרב
מ. שאי

ה הצדיק רבי שמעון קוטנא-טאטיס מסערדאהעלי
לתולדותיו וצאצאיו משפחות קוטנא, בוניאד-פולק, נויבירט / אגרת
מרבי משה יוסף הופמן - מהרב ש. וייס

טו רבי גדליה קליין מדעעש - צפת
לתולדותיו, בית אבותיו וצאצאיו, 'משפט הקאפטן', חיבורו בכתובים
'הורת גבר' - מהב' י.מ.מ. וידר

ל רבי מיכאל הערמאן מווייצען-ירושלים
לתולדותיו וצאצאיו משפחות חתניו דייטש, קולסקי - מהרב ב. פריינד

מו חברת 'מחזיקי הדת' בהונגריה
ייסודה מחדש בשנת תרפ"ו - מהרב ש.י. שפיצר

נב בקשת תמיכה עבור ישיבת קהלת יעקב דפאפא באנטוורפן
הישיבה באנטוורפן, אגרות מרבי יוסף גרינוואלד ורבי יעקב יצחק ניימאן
אל הרב ד"ר אלי' יונג - מהרב י. פרידלענדער

סב עוללות

חמיו של רבי משה טוביה הכהן פישער - הרב מ.י. וויינגארטען / צאצאי
חמיו רבי משה קליין / רבי שאול צבי נויבירט - הרב י. נויבירט / רבי
אהרן ליב כהנא נכד בעל קונטרס הספיקות - הרב ש.ח.י. גרובער / עוד
מצאצאי הרב במאדרען - הרב פ. לאזשי, הרב נ. ווייס / ר"ע חסידא,
זאגרעב, משפחת בייערן - הרב י.צ. מארגירעטען / משפחת פישער
הכהנים - הרב א.ל. שטיינער / ר' שיע - הצדיק מבית העלמין בוועהרינג -
ח.ב. מרקוביץ / רבי שמואל וויילער - הרב ש.ב.י. סיימון

הרב מיכאל שאי ז"ל – רב ביהמ"ד הגדול אנשי אונגארן ניו-יורק

אגרת מה'נודע ביהודה' אל קהלת פרשבורג

הרב מיכאל שאי [תלמיד ה'דעת סופר' בפרשבורג. ראה החתם סופר ותלמידיו עמ' תרמח. נפטר י"א ניסן תשל"ט]. עסק רבות בחקר תולדות הקהלה בפרשבורג, אישיה והטמונים בבית החיים הישן. מקצת ממחקריו פורסם בכתבי העת בזמנו. בכתבים שנשארו בעזבונו, מצאנו העתק שעשה מהאגרת שלפנינו מרבה של פראג בעל ה'נודע ביהודה'. בצירוף הערותיו בשולי המכתב.

על הדיין רבי חיים [שטאמפי] בפרשבורג, שבנוגע אליו וצאצאיו נסוב אגרת זו, ראה באריכות מה שכתבנו בקובץ 'אוצרות הסופר' גליון כג, שם הוזכר בעמ' קלט שישנו מכתב מהנוב"י. על מצבתו נחרט בין השאר: "שמו נודע בשערים המצויינות מעודו וגם עד זקנה ושיבה יגע בתורה בעשר אצבעות... בשנת תקל"א ביום ד' כ"ו סיון ירח שניתן בו התורה נוטל העטרה עטרת חיים תפארת יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה".

בין תכריך כתבים מצאתי אגרת מהרב הגאון ר' יחזקאל לאנדא ז"ל
אב"ד דק"ק פראג שנשלח לפרעשבורג לראש הקהל ולראש מתיבתא:

ב"ה פראג יום ה' ח"י טבת תקיח לפ"ק.

אליו פי יקרא ורומם תחת לשונו לשון זהורית כזהר רקיע וכעצם השמים, ברוחו פי שנים, בר לבב ונקי כפים, עוסק בצרכי הציבור בזריזות ולא בעצלתיים, ה"ה אהו' ידידי הראש והקצין מה' יפיק רצון כ"ש הר"ר אברהם נ"י ר"ה דק"ק פרעשבורג נ"י. ולעמוד ענן ההולך לפניו יומם יום יום ידרשו דורש טוב לעמו עמו שר' נהורא, אספקלריא המאירה ר' עקיבא נכנס ויוצא בשלום, לבו כפתחו של אולם, אלם גבר בגוברין, מגלה מילתא דמטמרינן, ה"ה הרב המאור הגדול החריף חרוץ ושנון נ"י פ"ה ע"י ריש מתיבתא דק"ק הנ"ל כש"ת מוהר"ר עקיבא נרו יאיר עד אור חדש בציון תאיר.

נדרשתי לשאליני מהאלוף הראש והקצין מוהר"ר אברהם דושנית סג"ל פרימס דקהלתינו אודת הפרצה אשר פרץ ה' בקהלתכם שמת בנו חורגו עם זוגתו בת האלוף ר' חיים דיין והניח שתי בנות קטנות יתומים מאב ואם, ואין שם שום קרוב או גואל מצד אב להיות למשען ומשענה.

ולפי הנשמע אבי זקנם ר' חיים הנ"ל נתן עיניו בממון שאין של יושר וחורש וחושב לאבד מנהון ברמי' בית והון נחלת אביהם. בכך מוטל עלי מהכא ועליהם מהתם באשר בכל מקום הב"ד אבי יתומים לפקח לטובת היתומים להציל מיד עושקיהם, ולהעמיד ולמנות להו אפטרופסים אנשי אמונה שונאי בצע.

בכן באתי הלום לדבר בעד יתמי הנ"ל ולזרז למזורזים ועומדים שכתורה יעשו כפי כח ועוצם ידם לדון ולשפוט משפט יתמי הנ"ל לחסותם מכף מעול וחומץ שלא ילקו בחסר, חסרון שאין יכול להימנות, וישגיחו בעין פקחא על הברכה אשר הניח אחריהם אביהם ואמם, לרשום הכל רשום בכתב אמת ניתן לכתוב, ולהודיע לכאן מה שנמצא בעזבון הנ"ל, והעיקר למסור ליד איש בטוח ומהימן להתעסק לסגל ולהשביח זוזי דיתמא.

והאמנם שעפ"י הד"ת יש ביד הב"ד לטעון ולדבר עבור היתומים, מכל מקום יותר נכון ועדיף לבחור אחד ממשפחת אביהם אשר יעמוד בחריקאם להיות מורשא ואנטור לקראת בעלי דינם, לקרב משפטן לפני הוד רום מעלתם. ויען הרב המופל' הישיש והזקן כמשמעא וכמדרשא מוהר"ר אברהם פריציווי אב"ד דק"ק געדינג הוא דודס מצד אב, ועליו משפט הגאולה, מה טוב שיכתבו מעלתם הרמה להרב ההוא שיבא לשם שיכלכל דבריו במשפט עבור היתומים הנ"ל, ויבטיחו להרב שיקבל שכרו בעקב מעזבון השייך ליתומים הנ"ל.

ובטוח אני ברב צדקתם שיהי' דברי אלה חרות על לבם להתאמץ במצוה זו, ושפטו בשעריכם אמת ושלוש על דיני ישראל, ויזכו לראות בבנין אריאל. ובר מן דין כי יבא דבריהם הנעימים אלי אעשה רצונם רצון יראיו.

כ"ד המדבר במשפט ובגמילות חסד הטרוד על התורה והעבודה פה פראג יע"א אהובם נצח.

הק' יחזקאל סג"ל לנדא

"הר"ר אברהם נ"י ר"ה דק"ק פרעשבורג נ"י"

זה ר' אברהם בן ר' מנחם מענדל בן הקדוש ר' דוד ז"ל טעבין, פרנס ומנהיג הקהלה <נפטר י"ב אדר תקכ"ח, "פרנס הדור ורועה נאמן היה לישראל" (ממצבתו)>. ר' דוד נהרג והיה דר בטעבין אצל פרעשבורג. על מצבת ר' מנחם מענדל נכתב בן הקדוש ר' דוד (ווייס, אבני בית היוצר סימן מד). בניו <של ר' אברהם> היו: ר' יעקב קאפל, נודע בשם ר' קאפל טעבין פרנס ומנהיג הקהל ושתדלן גדול (לוינזון, ר' יעקב קאפיל טהעבן ביבליאטיקה עברית מס' 51) ור' מנחם מענדל (ווייס, אבני בית היוצר סימן כט דף סה). וחתניו היו ר' מרדכי בן הרב הגאון ר' יונתן אייבשיץ אב"ד דק"ק האמבורג (בעל מחבר ספר פלתי ותומים, ר' מרדכי נזכר בהקדמת הפלתי) ור' שמשון וירטהיים בן ר' יהודה ליב (דוב ווכשטיין, אבני ווינא ח"ב דף 438).

"מוהר"ר עקיבא נרו יאיר"

ר' עקיבא איגר בעל מחבר ספר משנת דר' עקיבא, היה ריש מתיבתא דק"ק פרעשבורג, תחת ר' משה חריף לבוב שהיה אז אב"ד, ומחמת חוליו נתקבל ר'

עקיבא לראש מתיבתא (ווייס, אבני בית היוצר סימן ג' וד' מדף לג עד מג).
 <נפטר ט"ו אלול תקי"ח>.

"מוהר"ר אברהם דושניט סג"ל פרימס דקהלתינו"

ר' אברהם דושניט ראש הקהל דק"ק פראג (עיין האק, משפחות ק"ק פראג דף עט סימן 2425), ובא על החתום באגרת ששלח אל ר' אברהם טעבן "אברהם דושניט לבית לוי הורוויץ". <נפטר בחודש אלול תקי"ח, "הראש והק' ה"ה מו' אברהם פרימס דק' ופרימס דח"ק ג"ח בן הישיש והק' מו' ישראל בן הגאון הרב מו' פייבל סג"ל – ממשפחת הורוויץ ז"ל זקן בא בימים" (ממצבתו, האק שם)>.

"בנו חורגו עם זוגתו"

ר' מיכאל פארציווי היה בנו חורגו של ר' אברהם דושניט, כי ר' אברהם נשא <את מ' ריזל> אמו של ר' מיכאל, ור' מיכאל נשא את שרה בתו של ר' חיים דיין.

"האלוף ר' חיים דיין"

ר' חיים דיין ב"ר יחיאל מיכאל אב"ד דק"ק שטאמפי (עיין ווייס, אבני בית היוצר סימן כב; הערצאג, קרות בתינו דף כו).

"והניח שתי בנות קטנות"

פילה <פיילא> נשואה לר' אפרים אובנר <נפטר בפרשבורג כ"ב טבת תקע"ח> (אפשר היו ממגורשי אויבן, ביכלר, קורות היהודים בבודאפעסט [בהונגריה] דף 261. בנידון זה ראוי לתקן טעות בספר קרות בתינו מהערצאג דף <כח, שכתב שר' אפרים אובנר היה חתנו של ר' חיים דיין, שכן הוא היה חתן חתנו של ר' חיים> וגם וכשטיין...). וסינילה <סינילי, סיליני> נשואה לר' זלמן פרנקפורט <נזכר בפנקס המוהל חת"ס עמ' קנה>.

"בית והון נחלת אביהם"

מ' שרה <שרל> בת ר' חיים דיין כתבה לפני מותה צוואה, ונתנה כל רכושה והון ביתה לאביה ר' חיים הנ"ל. אבל הב"ד בטלו את צוואתה וחילק הונה בין שתי בנותיה, ור' חיים נתמנה לאפטרופוס היתומות <יחד עם ר' שמעון ווינר>.

"מוהר"ר אברהם פרציווי אב"ד דק"ק געדינג"

ר' אברהם פרציווי אב"ד דק"ק געדינג <נזכר בשו"ת צמח צדקה סי' עג "הק' יהודה אברהם פרצווא חפ"ק גידינג">, אחיו של אבי ר' מיכאל פארציווי (עיין הערצאג, קרות בתינו דף כד), וגם ר' אברהם כתב שרצונו להיות אפטרופוס ליתומים, ורק הב"ד דפה לא רצה למנותו, מאחר שר' חיים דיין היה אבי זקנם ודר בפרעשבורג.

הרב שלמה וייס – מכון זכרון בני ברק

הצדיק רבי שמעון קוטנא [טאטיס] מסערדאהעלי וצאצאיו

בתחלת המאה השביעית לאלף הששי גר בסערדאהעלי הצדיק רבי שמעון קוטנא בנו של הגאון רבי יוסף קוטנא אב"ד טאטיס. אביו רבי יוסף נולד בקוטנא שבפולין בשנת תק"ה. עזב את ארץ מולדתו ובשנת תקמ"ו הוסמך ע"י רבי מאיר ברבי אב"ד פרשבורג. כיהן כדיין בפאפא, ומשנת תקס"ג אב"ד טעליקא. בשלהי שנת תקע"ג נתמנה לרבה של טאטיס, בה כיהן עד לפטירתו ביום ט"ז טבת תקפ"ט ושם מנו"כ. [ע"ע ב'אישים בתשובות חת"ס' סי' רמט, ובאריכות במאמרו של רמא"ז קינסטליכר ב'מוריה' סיון תשמ"ג]. מילא את מקומו ברבנות טאטיס בנו רבי אהרן קוטנא שנולד בשנת תקנ"ד, תלמיד החתם סופר, נפטר ביום י"ב כסלו תרל"ד ושם מנו"כ [ע"ע ב'אישים' שם סי' נג וסי' נ, וב'החת"ס ותלמידיו' עמ' מז-מט. על צאצאיו ראה שם עמ' מז, תקלט, תרמח. ובקונטרס תולדות עזרא עמ' 51]. בן נוסף של רבי יוסף היה רבי ישראל קוטנא דיין בבאניהאד נפטר כ' תמוז תרל"ב.

רבי שמעון קוטנא נולד בשנת תקס"ד בערך [ראה להלן]. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את מרת לאה [אולי בת רבי גרשון, כנראה נכדת בעל התוספת שבת, ראה בהמשך] וגרו בסערדאהעלי. רבי משה יוסף הופמן הדיין בפאפא כותב על נכדו של רבי שמעון וז"ל: 'והוא נכד של התורני מהו' ר' שמעון קאטנער ז"ל אשר הי' נקרא בפי כל מהו' ר' שמעון טאטעס ז"ל אשר מנוחת כבודו בסערדאהעלי ומגזע תוס' שבת'. נראה שכוונתו שהנכד הוא מגזע התוס' שבת, כנראה מצד זוגתו של רבי שמעון מרת לאה, ולא שרבי שמעון עצמו מגזע התוס' שבת, כי לא מצינו שאחיו של רבי שמעון - רבי אהרן קוטנא ובנו [של אחיו] רבי שלום קוטנא אב"ד אייזנשטט יזכירו יחוס זה בהקדמות ספריהם.

במפקד היהודים בסערדאהעלי בשנת תר"ח (מס' 291) רשום: קוטנר שימון, מורה, בן 56, יליד טעלעק. אשתו מגדלנה, בת 48, ילידת ס"ה. הבן יאקאב בן 24, הבן יוזעף בן 17. [בנותיהם שיוזכרו להלן אינן מופיעות במפקד, לא ידוע לנו מדוע, הרי בתם רוזליה-זיסל נישאה בשנת תר"ח בת 26, ז"א שנולדה בשנת תקצ"ב, ובשנת תר"ח היתה בת 16, והיתה צריכה להופיע במפקד].

הנה הגיל 56 שכתוב עליו אינו נכון, וצריך להיות לכל היותר בן 45, כי אביו הגיע לטעליקא [שהיא טעלעק] רק בשנת תקס"ג. וכן בפטירתו בשנת תרכ"ג או תרכ"ד כתוב במטריקל של ס"ה שהיה בן 60, ז"א שנולד בשנת תקס"ג או תקס"ד.

רבי שמעון נפטר ביום ט' תמוז תרכ"ד [13 יולי 1864, לפי המטריקל של סערדאהעלי]. אך בספר בית העלמין של קהילת דונאסרדאהלי [עמ' 125 מצבה 423] כתוב שרבי שמעון קוטנר נפטר בשנת תרכ"ג. יש לנו צילום של מצבתו, אך לא ניתן לקרוא את

נוסחה בצילום מלבד מלים בודדות: ...
תמוז תרכ"ד(?) לפ"ק / שם משמעון
מבחר הגברים / מבעליהם ...יתומים /
על ... / ו... ... דברים / נשמתו ...

המרא דאתרא דסערדאהעלי הגאון
הקדוש רבי יהודה אסאד זצ"ל ספד לו
באריכות. הספדו נדפס בספרו 'דברי
מהר"א' פרשת חיי שרה (דף לו ע"ב-לח
ע"ח, במהדורה החדשה כרך א עמ' קפט-קצג).
נצטט בזה מספר קטעים מתוך ההספד.

'הספד על התורני המופלג ירא ה' השלם
במעלות ובמדות טובות כש"ת מהו'
שמעון טאטיס זצ"ל'

'...וכן אנחנו אומרים עתה על ידידינו זה
המנוח התורני המופלג ירא ד' מנעוריו,
שלם במעלות ובמדות טובות, כש"ת
שמעון הצדיק זלה"ה. קורא אני עליו

הדין קרא והחכמה מאין תמצא, אני אבדתי את ר' שמעון מי מביא לנו תמורתו.
הנה סופו גם כן הוכיח על חכמתו, שמת מתוך השחוק סימן יפה לו (כתובות קג ע"ב),
שהיה בדעתו ושכלו, כמו שכתוב (משלי לא כה) ותשחק ליום אחרון. ועוד זאת גם
מאמר רבי לוי, אנו שאבדנו את ר' שמעון בן הגאון ר' יוסף קוטנא זצ"ל שהיה צדיק
בן צדיק'.

'הנה אמרו ז"ל (ב"ב י ע"ב) איזהו בן עולם הבא כל שכנגד זקיניו כבוד. הוא היה
מכובד ומכבד את הבריות, כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו
(אבות פ"ג מ"י). כל ימיו שימש בקודש, קבע עתים לתורה, ושימש את הציבור החברא
קדישא, בבית המדרש דפה היה שליח ציבור, והרבה גמילות חסדים וביקור חולים
עשה, כידוע לכל באי שער עירנו, וקיים מצות בין אדם למקום, והיה מדקדק
במצות, והיה נזהר מלאכול כל דבר הצריך בדיקה'.

'...כל שכן אנו שאבדנו את ר' שמעון טוטיס, שראוי לחוש ולומר כי יד ד' נגעה בנו,
ולא מקרה היה לנו, כי אם לשוב מעונותינו, והאלקים עשה שיראו מלפניו (קהלת ג
יד), לשוב מעון. ובכן כל אחד ואחד ממכיריו יאחז בידיו מדותיו הטובות, שלא
לחרחר ריב, שלא להתכבד בקלון חבירו, ומשנאת חנם וכיוצא בזה. ובפרט בניו
יקיימו מילי דאבות, ויקוים בהם מקרא (משלי כ ז) הולך בתומו צדיק אשרי בניו
אחריו. והנני מבקש מנו [מחילה (עיין יומא פז ע"ב)] מכבודו, גם בשבילנו גם בשביל

כל הבחורים בני הישיבה יחיו. ויקוים בלע המות לנצח וכו' (ישעי' כה ח), והלך לפניך צדקך וכו' (שם נח ח)....'

צאצאי רבי שמעון קוטנא וזוגתו מרת לאה:

בנם רבי יעקב קוטנא

כאמור לעיל במפקד בשנת תר"ח רשומים שני בנים של רבי שמעון קוטנא, יאקאב בן 24 [ז"א שנוולד בשנת תקפ"ד], ויוזעף בן 17 [ז"א שנוולד בשנת תקצ"א].

בספר בית העלמין של קהלת דונאסרדהלי בעמ' 124 רשומה מצבה [מס' 1284] של רבי 'יעקב קוטנא בן שמעון', נפטר בשנת תר"ז. גם ממצבה זו ישנו צילום אך גם הוא לא ניתן לקריאה. הנה לא נראה שנפטר בשנת תר"ז, כי כנראה הוא המופיע במפקד בשנת תר"ח. נראה שיש לאחר את שנת פטירתו, כי השוכנים בצמוד אליו משני צידיו נפטרו בשנת תרכ"ז. וראה בהמשך שכנראה היו לו צאצאים, א"כ יש לאחר הרבה את שנת פטירתו, כי במפקד אינו מופיע כנשוי, אולי נפטר בשנת תר"ן.

מצאנו בבית החיים בגוטא [ששם גרו גם בתו של רבי שמעון, מרת זיסל פאללאק ומשפחתה, ראה להלן] מצבות של מרת טשארנא [שרנה] אשת רבי יעקב קוטנר שנפטרה בשנת תרע"ד, של בנה רבי יוסף בן רבי יעקב קוטנר שנפטר בשנת תש"ב, של אשתו מרת ברכה שנפטרה בשנת תרצ"ו, ואולי של בנו שנפטר בשנת תר"פ? אם נאחר כאמור את שנת פטירת רבי יעקב קוטנא בסערדאהעלי, אולי מדובר כאן באשתו ובנו. [השם יוסף על שם אבי זקנו אב"ד טאטיס].

זה נוסח המצבות בגוטא (צילומי המצבות קבלנו מ'אבותינו'). מצבה מס' 35: פ"נ /

האשה החשובה והצנועה / מרת / שרנה /
אשת ה"ה ר' יעקב / קוטטנער / נפ' י"א אדר
תרע"ד לפ"ק / שם אמה נחמה / ת'נ'צ'ב'ה'.
מצבה מס' 15: פ"ט / מו"ה יוסף קוטטנער ע"ה
/ בן הח' ר' יעקב ז"ל / נפטר בשם טוב ב' אדר
תש"ב לפ"ק / ונקבר למחרתו בעש"ק / ירא
את ה' ובמצותיו חפץ מאד / ויהי אומן את
הדת בלב ונפש ומאד / סלסל ורמס קרן
התורה ברוב אונים ועצמה / פתחי בהמ"ד
שמר ללמוד תורת ה' תמימה / בנה בית ובנים
גדל לתהלה ולתפארת / נדב רוחו לתת ספר
תורה יפה ומהודרת / טוב עין ולב פנים
צהובות מחסה לאביונים / שקד ועמד בבית
הכנסת וכוון בתחנונים / אחד ומיוחד ממיסדי

ומנטורי קרתא / רבים
הוציא בתקיעות דריש
שתא / נפלה עטרת
ראשנו יוסף הצדיק
איננו / אנא ה' בזכותו
הושיעה נא לנו /
ת'נצ'ב'ה' / ש"א
טשארנא. מצבה מס'
12: מרת ברכה ע"ה /
אשת מו"ה יוסף

קוטסנער / ביתה יעדה לתורה ותלמידי חכמים /
גגליה הובילה לבית אביונים ומרודים / כפיה
פרשה בכונה בבית התפילות ותחנונים / היתה
צנועה בדרכיה ובמעשיה הטובים / נפ' כ"א טבת
שנת תרצ"ו

לפ"ק / ש"א גיטל ת'נצ'ב'ה'. מצבה מס' 31
[שבורה בחלקה העליון, כנראה של בנו של רבי
יוסף]: ...יוסף קוטסנער נ"י / שנפטר בשם טוב
י"ט טבת / תר"פ [?] לפ"ק / ת'נצ'ב'ה'.

בנם רבי יוסף (?) קוטנא

כאמור לעיל במפקד בשנת תר"ח רשומים שני

בנים של רבי שמעון קוטנא, יאקאב בן 24 [ז"א שנולד בשנת תקפ"ד], ויוזעף בן 17
[ז"א שנולד בשנת תקצ"א]. הבן הצעיר כנראה שם הקודש שלו יוסף ונקרא על שם
אבי אביו רבי יוסף קוטנא אב"ד טאטיס שנפטר בשנת תקפ"ט.

והנה ממכתבו של רבי משה יוסף הופמן שנדפס בהמשך עולה שאחד מבניו [או
מנכדיו] של רבי שמעון גר בפאפא, וחי עדיין בשנת תרס"ג. נראה שזה רבי יוסף,
והיה אז בן שבעים ושנים. בנו הב' גרשון קוטנר היה אז מלמד תינוקות. יצוין שגם
לרבי שאול צבי נויבירט חתן רבי שמעון קוטנר היה בן בשם רבי גרשון, ראה להלן.
אולי זה שמו של חמיו של רבי שמעון.

לפנינו טיוטת אגרת [קבלנו צילומה מהרב מרדכי שווארץ משיכון סקווירא, ותשר"ח
לון] מרבי משה יוסף הופמן הדיין בפאפא [יליד סערדאהעלי, ע"ע ב'החתם סופר
ותלמידיו' עמ' תקכו-ז] לרבי יצחק צבי פרייט חתן בעל הכתב סופר ומראשי הקהל
בסערדאהעלי [גם הוא יליד סערדאהעלי, ע"ע שם עמ' תקח] בו מוזכר הב' גרשון
קוטנר הנ"ל:

ב' יום ד' י' תמוז שנת
 תרס"ג לפ"ק פאפא יע"א
 שוכ"ט לידיד עליון וידיד
 נפשי הרב המ' הג' בתור'
 ויראה חרוץ ושנון וידיו רב
 לו במעשים טובים תל
 שהכל פונים לו, חתן
 המלך כקש"ת מה"ו ר'
יצחק צבי פרייא נ"י עמ"ש
 ראש המדברים בעדתו
 ק"ק סערדאהעללי יע"א
 הן אהובי מהו' ר' בנימין חיים
 כ"ץ נ"י והיקר והחשוב מאוד
 כמ' ר' איצק ליב נ"י דודי
 הבחו' החשוב גרשון קאטנער
 מפה ביקשו ממני שאהי'
 למליץ יושר ולהגיד יושרו
 ותומו של הבחור הנ"ל, מלמד
 תינוקות, אשר לא זו מעירנו,
 ולא שתה מי המרים בעיר
 פעסט, כי אם נתגדל בבית
 אבותיו ולמד התור' וגם גפ"ת
 מתחילה, והוא נכד של התורני מהו' ר'
שמעון קאטנער ז"ל אשר הי' נקרא בפי כל מהו' ר'
שמעון טאטעס ז"ל אשר מנוחת כבודו בסערדאהעללי ומגזע תוס' שבת, וגם אביו ואמו הם
 ישרים וכשירים מאוד מדקדקי במצות, והבחו' הנ"ל הולך בתומו, וח"ו לא נשמע עליו שום
 שמץ כי לולי שעניות קאגרים ופגעי הזמן אשר הכריחו אותו לבקש פרנסתו הי' נתגדל על
 התור' ועל העבודה, ולכן יקראו אותו, כי מה שנוגע בענייני' שונים הציגיגיס מעיד עליו
 ומשם יראה כי מובחר הוא, ואין צריך לעדותי.
 אהובי הנחמד יען כי יש בידו לבחר מלמד, השמר עצמו מאוד לבחר אדם כשר וישר כי
 הרבה תלויו' ביד מלמדים ההם, וח"ו לבחור מנערים אשר למדו בסימענאר המנעורים
 מתורה וממצות ומלאים חטאים ומאכלי אסורות ודעות כוזבות ובהם נתגדלו...!
 לא ידוע לנו אם הב' גרשון קוטנר נתקבל לבסוף למלמד בסערדאהעלי. לע"ע לא
 מצאנו את זכרו במקום אחר. אך בספר הזכרון לקהלת סרדאהלי בהנצחה הכללית
 של הנספים שלא נותר להם גואל [בעמ' 427] מופיעה: 'אלמנת ר' ג. קוטנר'. אם
 הכוונה לגרשון קוטנר דידן, הרי שהתחתן ונפטר לפני השואה, ואלמנתו התגוררה
 בסערדהעלי ונספתה עם שאר קדושי סערדאהעלי ביום כ"ז סיון תש"ד.

בעה"י יום ד' י' תמוז שנת
 תרס"ג לפ"ק פאפא יע"א

שוכ"ט לידיד עליון וידיד
 נפשי הרב המ' הג' בתור'
 ויראה חרוץ ושנון וידיו רב
 לו במעשים טובים תל
 שהכל פונים לו, חתן
 המלך כקש"ת מה"ו ר'
יצחק צבי פרייא נ"י עמ"ש
 ראש המדברים בעדתו
 ק"ק סערדאהעללי יע"א

הן אהובי מהו' ר' בנימין חיים
 כ"ץ נ"י והיקר והחשוב מאוד
 כמ' ר' איצק ליב נ"י דודי
 הבחו' החשוב גרשון קאטנער
 מפה ביקשו ממני שאהי'
 למליץ יושר ולהגיד יושרו
 ותומו של הבחור הנ"ל, מלמד
 תינוקות, אשר לא זו מעירנו,
 ולא שתה מי המרים בעיר
 פעסט, כי אם נתגדל בבית
 אבותיו ולמד התור' וגם גפ"ת

מתחילה, והוא נכד של התורני מהו' ר'
שמעון קאטנער ז"ל אשר הי' נקרא בפי כל מהו' ר'
שמעון טאטעס ז"ל אשר מנוחת כבודו בסערדאהעללי ומגזע תוס' שבת, וגם אביו ואמו הם
 ישרים וכשירים מאוד מדקדקי במצות, והבחו' הנ"ל הולך בתומו, וח"ו לא נשמע עליו שום
 שמץ כי לולי שעניות קאגרים ופגעי הזמן אשר הכריחו אותו לבקש פרנסתו הי' נתגדל על
 התור' ועל העבודה, ולכן יקראו אותו, כי מה שנוגע בענייני' שונים הציגיגיס מעיד עליו
 ומשם יראה כי מובחר הוא, ואין צריך לעדותי.

אהובי הנחמד יען כי יש בידו לבחר מלמד, השמר עצמו מאוד לבחר אדם כשר וישר כי
 הרבה תלויו' ביד מלמדים ההם, וח"ו לבחור מנערים אשר למדו בסימענאר המנעורים
 מתורה וממצות ומלאים חטאים ומאכלי אסורות ודעות כוזבות ובהם נתגדלו...!

לא ידוע לנו אם הב' גרשון קוטנר נתקבל לבסוף למלמד בסערדאהעלי. לע"ע לא
 מצאנו את זכרו במקום אחר. אך בספר הזכרון לקהלת סרדאהלי בהנצחה הכללית
 של הנספים שלא נותר להם גואל [בעמ' 427] מופיעה: 'אלמנת ר' ג. קוטנר'. אם
 הכוונה לגרשון קוטנר דידן, הרי שהתחתן ונפטר לפני השואה, ואלמנתו התגוררה
 בסערדהעלי ונספתה עם שאר קדושי סערדאהעלי ביום כ"ז סיון תש"ד.

בתם מרת זיסל אשת רבי קלונימוס קלמן ב"ר משה בוניד-פולק בגוטא

במטריקל סערדאהעל מופיע רישום של נישואין: קארל זאלמען [נראה שזה טעות המעתיק, וצ"ל: קארל קלמן] פולק בן משה מפעזינג נשא ב-18 פברואר 1858 [ד' אדר תרי"ח] את רוזליה בת סימון קוטנר, בת 26 מסערדאהעל. הנה החתן הוא רבי קלונימוס קלמן בנו של רבי משה בוניד פולק רב"ד סערדאהעלי [נפטר כ"א תשרי תרכ"ו, ע"ע בספר הזכרון לקהלת סרדהלי עמ' 99, החתם סופר ותלמידיו עמ' שמה-שמו, תולדות עזרא עמ' 15-16, עלי זכרון עלה 13 עמ' כ ועלה 14 עמ' ו-ז], שנולד לו כנראה מזיווגו הראשון מרת גיטל. [צריך לתקן ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' שמה: קלמן במקום זלמן]. גר בעת נישואיו בפעזינג, ולאחר מכן עבר עם זוגתו לגוטא. הכלה היא מרת זיסל בת רבי שמעון קוטנא. אם הגיל הרשום בעת נישואיה הוא נכון הרי שנולדה בשנת תקצ"ב.

מרת זיסל נפטרה [בת ששים ושנים] ביום ט' אייר תרנ"ד ומנח"כ בגוטא, וזה נוסח מצבתה [מס' 37]: פ"נ / האישה החשובה / והחסודה והיקרה / מ' זיסל פאללאק / בת הצדיק מו"ה / ר' שמעון / קוטטנער ז"ל / נפטרה בש"ט ביום ט' אייר / ונקברה למחרתו / ביום י' אייר תרנ"ד לפ"ק / תנצב"ה / שם אמה לאה.

מצאצאיהם ידועים לנו: רבי שמעון פולק בגוטא, רבי אברהם פולק בגוטא.

רבי שמעון [נקרא על שם אבי אמו] פולק

נשא לאשה את מרת

גיטל בת דודתו אחות אמו מרת יוכבד אשת רבי שאול צבי נובירט. [מרת גיטל מוזכרת בעלי זכרון (עלה 12 עמ' סג) שנספתה בשואה עם ילדיה. אולי היא זיווגו השני של רבי שמעון פולק, וזיווגו הראשון היתה מרת פראדל. שכן מצינו מצבה בגוטא [מס' 25] של מרת זיסל רייצל ע"ה אשת ר' ישראל שליפשיין נ"י בת ר' שמעון פאללאק נ"י נפטרה במוצאי יום הכפורים תרצ"ב לפ"ק. שם אמה פראדל].

בקונטרס 'ברכת יוסף' לרבי יוסף צבי הלוי הברפלד (ירושלים תשס"ז, עמ' קז-קח) נכתב על רבי שמעון ב"ר קלונימוס פולק מק"ק גוטא: 'היה ירא שמים מרבים ות"ח מופלג משאו ומתנו באמונה והיה מפורסם גם אצל הגוים כאיש ישר ונאמן. חנך את בניו ובנותיו על דרך התורה והיראה. זכה לראות כל יוצאי חלציו הולכים בדרך התורה בדרך ישראל סבא. מסופר שהיה חולה אנוש וכשהתקרב זמנו הביאו מנין ליציאת נשמה אולם לא גילו לו שיש מנין שלא רצו להבהילו, לכן עמדו האנשים בחוץ, אבל הוא שמע המולה בחוץ ושאל מה קול ההמולה, ענו לו שבאו לקידוש לבנה, אמר שגם הוא רוצה לקדש ויצא בחוץ לקדש הלבנה, ובדרך זה היה מנין ליציאת נשמה ויצאה נשמתו בעשרה'.

מצאצאיהם:

א) בנם הב' **חיים יוסף שמחה ז"ל** הי"ד. כתב עליו בקונטרס ברכת יוסף הנ"ל (עמ' קז): 'היה מופלג בתורה וירא"ש והיה הבחור הטוב בישיבת גאלאנטא. פעם ישב ולמד לאור הנר וישן ולא הרגיש שנאחז הנר ונפל ונשרף כמעט כל גופו והיה בסכנה גדולה וחשש לחייו. המעשה היה מפורסם וכולם בכל מדינת צ'כיה התפללו ואמרו תהלים עליו, ואף הרב דפ"ב בא לבקרו בבית החולים, והיה זה מחזה נהדר לראות שהרב דפ"ב בא לבקר אותו בבית החולים, ההערצה למשפחת פולק היתה גדולה מאז שהרב מפ"ב בעצמו בא לבקר. רבו הגר"י בוקסבוים התפלל והרבה תחינה עליו ואף הבטיחו שיהיה לו רפואה שלימה, שהיה המצוין בישיבה, ואכן נתקיימה הבטחתו שנתרפא והיה בריא ושלם, והיה בזה קידוש השם שנרפא, והיה פרסום על זה בעתונות, נהרג בשואה הי"ד'.

ב'גנזי שמואל' ישנו ספר 'חבל נחלה' עם הקדשה ממנו שהעניק לחבירו רבי חיים אלטר הכהן ברקוביץ ליום חתונתו. ההקדשה נכתבה ביום ג' לסדר וישלח י"ד כסלו

תרצ"ב. רבי חיים אלטר כיהן אח"כ כר"מ בווייטצען ונהרג עקה"ש כ"ח ניסן תש"ה. קצת מחידושי תורתו כונסו ב'חידושי הרח"א הכהן' (בסר"ס אור פני יהושע (לרבו), ברוקלין תשמ"ז).

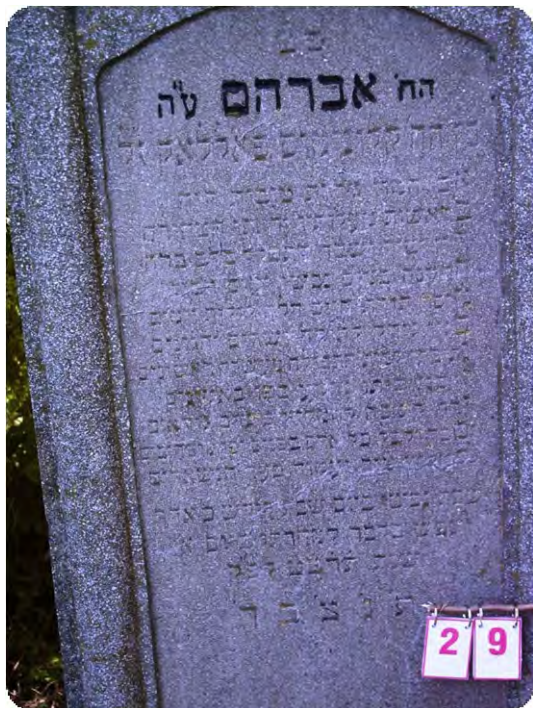
ב) בתם מרת **הינדל ע"ה** נישאה לרבי דוד יונה ב"ר שלמה וייס

הנהגתו נכבד ונאמן. היה ירא שמים מרבים ות"ח מופלג משאו ומתנו באמונה והיה מפורסם גם אצל הגוים כאיש ישר ונאמן. חנך את בניו ובנותיו על דרך התורה והיראה. זכה לראות כל יוצאי חלציו הולכים בדרך התורה בדרך ישראל סבא. מסופר שהיה חולה אנוש וכשהתקרב זמנו הביאו מנין ליציאת נשמה אולם לא גילו לו שיש מנין שלא רצו להבהילו, לכן עמדו האנשים בחוץ, אבל הוא שמע המולה בחוץ ושאל מה קול ההמולה, ענו לו שבאו לקידוש לבנה, אמר שגם הוא רוצה לקדש ויצא בחוץ לקדש הלבנה, ובדרך זה היה מנין ליציאת נשמה ויצאה נשמתו בעשרה'.

הנהגתו נכבד ונאמן. היה ירא שמים מרבים ות"ח מופלג משאו ומתנו באמונה והיה מפורסם גם אצל הגוים כאיש ישר ונאמן. חנך את בניו ובנותיו על דרך התורה והיראה. זכה לראות כל יוצאי חלציו הולכים בדרך התורה בדרך ישראל סבא. מסופר שהיה חולה אנוש וכשהתקרב זמנו הביאו מנין ליציאת נשמה אולם לא גילו לו שיש מנין שלא רצו להבהילו, לכן עמדו האנשים בחוץ, אבל הוא שמע המולה בחוץ ושאל מה קול ההמולה, ענו לו שבאו לקידוש לבנה, אמר שגם הוא רוצה לקדש ויצא בחוץ לקדש הלבנה, ובדרך זה היה מנין ליציאת נשמה ויצאה נשמתו בעשרה'.

ז"ל מפעזינג – ירושלים. אחיו הבכור של יבלחט"א הג"ר יצחק טובי' וייס שליט"א גאב"ד העדה החרדית בירושלים. רבי דוד יונה נולד בכ"ג כסליו שנת עת"ר, תלמיד הגרש"ד אונגר מנייטרא והגר"י בוקסבוים מגאלאנטא. נפטר בן ס"ט שנים בעש"ק ג' חשון תשל"ט ומנ"כ בהר הזיתים. אשתו מרת הינדל נפטרה כ"ב אייר תשנ"ג. תולדותיהם בקונטרס ברכת יוסף הנ"ל (עמ' צז-קז). מצאצאיהם: רבי שמעון וייס בירושלים, רבי נחום וייס בירושלים, רבי שלמה וייס בירושלים, רבי קלונימוס קלמן וייס רב בבית שמש, מרת גולדא (זהבה) אשת רבי ישכר דב רוזנפלד בב"ב.

רבי אברהם [נקרא כנראה ע"ש אבי זקנו אבי רבי משה פולק בונידה] פולק בן רבי

קלונימוס ומרת זיסל פולק נפטר כ' אדר תרצ"ט ומנ"כ בגוטא. וזה נוסח מצבתו (מס' 29): פ"ט / הח' אברהם ע"ה / בן הח' קלונימוס פאללאק ז"ל / אב המון מדות טובות היה / בראשות מעלותיו ורוחו הטהורה / רון שיר ושבח התפלל בלב ברה / התענה בצום נפשו ימים רבים / מוסר תורת חיים דלה? לילות וימים / בניו גידל לתורה ישרים והגונים / נתיבו לבית התפילה מעשרה ראשונים / זן בני ביתו מיגיע כפו באמונים / י... ל.... בימים נוראים / סבר וקבל כל אדם בפנים יפות וצהובים / למליץ טוב יעמוד בעד הנשואים / שבה נפשו ביום שבת קודש כ' אדר / נפש בקבר למחרתו ביום א' / שנת תרצ"ט לפ"ק / תנצב"ה.

בתם מרת יוכבד אשת רבי שאול צבי נויבירט בהעלישטאבע

עליהם ועל צאצאיהם כתבנו בעלי זכרון עלה 12 (עמ' נח-סג). נוסף כאן דברים שהתחדשו לנו. לפי מסורת המשפחה מרת יוכבד נויבירט היתה בת רבי שמעון קוטנא ומרת לאה. ואכן על מצבתה רשום ששם אמה לאה. וכן בנה בכורה שמו שמעון [נספה בשואה ה"ד, מוזכר בעלה זכרון הנ"ל עמ' סג] כשם בנה של אחותה, על שם אביהן. בנה רבי אהרן שנולד בשנת תרמ"א נקרא כנראה ע"ש דוד אמו רבי

אהרן קוטנא אב"ד טאטיס שנפטר בשנת תרל"ד. כמו כן על מצבתו [של רבי אהרן נויבירט] בבית החיים שומרי שבת זכרון מאיר [איזור ד שורה ה מס' 17] כתוב: מגזע גדולים הרמ"א והתוספות שבת [כידוע התוס' שבת היה דור עשירי לרמ"א ככתוב בשער ספרו], וזה מתאים עם האמור לעיל שרבי שמעון קוטנא [כנראה אשתו מרת לאה] מתיחסים לתוס' שבת.

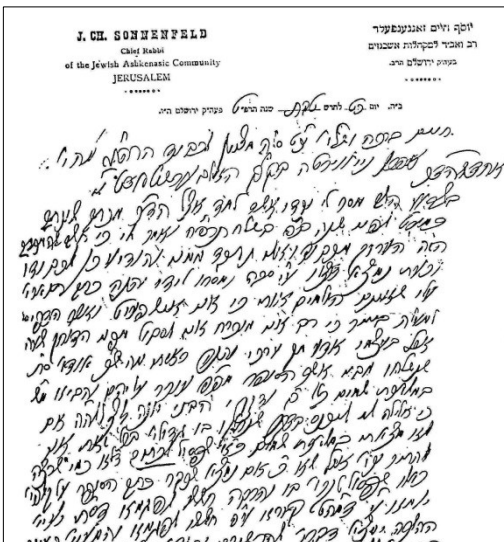
בקונטרס ברכת יוסף הנ"ל (עמ' קח) כתוב: 'רבי שאול צבי נויבירט ז"ל היה מתמיד עצום ות"ח גדול ואף שהיה לו חנות לפרנסתו היה יושב יותר באהלה של תורה מאשר בחנותו. נפטר בדמי ימיו, אחר פטירתו היה בא מדי שנה בשנה לפני חג הפסח לבנו הבכור ר' שמעון ז"ל בחלום הלילה וצוהו לחוג את חג הפסח אצל אמו האלמנה וכן עשה. אשתו האלמנה מרת יוכבד ע"ה היתה חשובה מאד ואף שנשארה אלמנה בדמי ימיה חינכה את בניה ובנותיה למופת והיתה בוחנת את בניה מדי שבת בשבתו בכל מה שלמדו כל השבוע'. וראה לקמן בעוללות באגרת נכדם הרב יוסף נויבירט מב"ב.

המכתב ממרן הגר"ח זוננפלד לרבי אהרן נויבירט המוזכר בעלי זכרון הנ"ל (עלה 12 עמ' סג) נדפס גם בשו"ת תורת חיים (להגר"ח זוננפלד) סימן פא [בדין ס"ת שנכתב על קלף שנתלבן]. וז"ל תחילת וסיום המכתב [שהיא שיחת תלמידי חכמים הצריכה תלמוד]:

ב"ה, יום כ"ט לחודש טבת שנת תרפ"ט, פעה"ק ירושלם ת"ו.

חיים ברכה ושלו' וכ"ט סלה מציון לכבוד הרה"ג מהו' אהרן ניינוורטה בק"ק האלבערשטאדט נ"י.

אחדשהד"כ. בשבוע הלז מסר לי נכדי אשר למד אצל הד"כ, מכתב שנכתב כמעט לפני שנה בפרשת בשלח תרפ"ח, ואמר לי כי חשב שהמכתב הזה הערוך מכבודו אלי נאבד ממנו, והודיע כן לכבודו, וכעת נמצא אצלו ע"י סיבה, ומסרו לידי. והנה כתב תוארים עלי שאינם הולמים אותי, כי אני איש פעוט, ואשר הדפיסו למעלה בנייר כי רב אני, מוכרח אני לסבול מפני דוחק השעה, אבל בעצמי אדע מך ערכי. והנה ראיתי מה שכתב אודות ס"ת שנשלחו מבני, אשר הסופר מפ"פ עורר עליהם, והביא מ"ש במלאכת שמים כלל ב' ודברי הבני

יונה זללה"ה. אם כי חלילה לי ליכנס בדבר שנחלקו בו גדולים, בכל זאת אני לא מצאתי במלאכת שמים כי אם שפסול לכתוב, דלא כמי שרצה להתיר וכו', אבל לא כתב אם נמצא שכבר כתב הסופר על קלפים כאלו שפסול לקרות בו, והרבה חששו לפגמא דספר תורה... ומעין הפתיחה אומר ברכה גם הודאה מה שהשתדל עם נכדי, ובאשר שכבודו סיים שישמח אם אכתוב לו, וכיום נמצא מכתבו, מצאתי א"ע מחוייב להשיב. יזכה לישב השקט על התורה והעבודה, ולזכות את הרבים, כעתירת לב ונפש המחכה לישועה קרובה, דוש"ט.

הק' יוסף חיים זאנענפעלד

בנם של רבי שאול צבי ומרת יוכבד נויבירט, רבי גרשון נויבירט המוזכר בעלה הנ"ל (עמ' סב). לאחר פטירת אשתו הראשונה מרת בילא בת מרת דבורה בכ"ז אלול תרפ"א, נשא לאשה את מרת אסתר בת מרת גיטל לבית שפיצר מסערדאהעלי [אולי אמה מצבה 2183 שם]. ר"ג נפטר ה' חשון תרצ"ג. אשתו ושנים מילדיהם נספו עם קדושי סערדאהעלי ביום כ"ז סיון תש"ד הי"ד.

צאצאיהם:

רבי גרשון נויבירט

א) מרת יוכבד זיסל [ע"ש סבתה ואחותה] המכונה יהודית כהן, נולדה בשנת תרפ"ד לערך, נפטרה י"ב תשרי תשמ"ז ומנו"כ בסגולה פ"ת, נישאה בשנת תש"ה לרבי שלום ב"ר יצחק כהן, נפטר ב' דר"ה תשמ"ח ומנו"כ שם. צאצאיהם: רבי גרשון יצחק המכונה גבריאל כהן מב"ב, רבי אברהם כהן מב"ב, מרת זהבה אשת רבי נחמן בולבין מב"ב. מרת אסתר אשת רבי דב רובין מב"ב. מרת שרה טאובר,

נפטרה כ"א טבת תשמ"ז ומנו"כ בסגולה פ"ת. אשת יבלח"ט רבי משה [ב"ר אהרן] טאובר שיחי' מב"ב. צאצאיהם: רבי אהרן טאובר מירושלים. מרת אסתר אשת רבי צבי אשר הולצר מב"ב. מרת אילה אשת רבי מאיר יעקב פריד מב"ב. ג) ישעי' שאול צבי הי"ד. ד) לאה הי"ד. נספו עם אמם כ"ז סיון תש"ד. [ראה הנצחה בספר הזכרון לקהלת סרדאהלי עמ' 386].

כן יש בספר הזכרון שם הנצחה לרבי יהושע ב"ר שמעון נויבירט ומשפחתו. כנראה הוא בנו של רבי שמעון בנו הבכור של רבי שאול צבי המוזכר למעלה.

בספר הנ"ל בעמ' 427 מונצחים ר' שמואל נויבירט ואשתו. אולי גם הוא בן נוסף של רבי שמעון. או אולי הכונה לרבי אברהם שאול צבי [ב"ר יוסף זאב] המוזכר בעלי זכרון שם עמ' נח-ס [ושמואל הוא שמו הלועזי, או פענוח מוטעה של שם לועזי אחר].

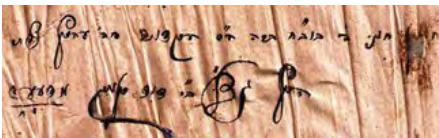
הב' ישראל מנחם מנדל וידר – בני ברק

תולדות הגה"צ רבי גדליה קליין זצ"ל מדעעש-צפת וצאצאיו

בעיר דעעש ישב על התורה ועל העבודה זקיני הגה"צ רבי גדליה קליין זצ"ל שהיה גאון ובקי בתורת הנגלה והנסתר, והיה מגדולי החסידים בחצר אדמורי"י בית דעעש זיע"א. רבי גדליה נולד בשנת תרי"ד לערך בדעעש לאביו רבי דוד קליין זצ"ל מדעעש ולאמו מרת ראשא ע"ה.

אביו רבי דוד קליין זצ"ל שישב בעיר דעעש היה 'איש תם וישר דחיל ומוקיר רבנן' (כ"כ עליו בנו רבי גדליה בשער הספר "אזור אליהו" שה"ל כפי שיובא להלן). בשנת תרמ"ג לערך נבחר רבי דוד לראש ה"חברה קדישא", כמו"כ ארגן את ה'תקנות' לחברה שאושרו ע"י חברי הקהילה ביום י"ז חשוון בשנת תרמ"ט, והתמסר לבני הקהילה עד שנת תרנ"ב לערך (מתוך

הספר "היתה פעם דעעש" בהונגרית, תל אביב 1970, עמ' 45). רבי דוד קליין נזכר ברשימת 'מעות קדימה' מהעיר דעעש לספר "אבני צדק" (מונקאטש תרמ"ו): מו"ה דוד קליין. ובספר "שו"ת מראה יחזקאל" (סיגעט תרל"ה) ברשימת 'מעות קדימה' מהעיר דעעש מובא: מה"ו דוד ב"ה גדלי', ומסתבר לומר שמדובר ברבי דוד קליין זה ובנו קרוי ע"ש זקנו, אבל אין סמך אחר ששם אביו היה רבי גדליה. רבי דוד נפטר בין י"ז טבת תרנ"ג (שאז נולד נכדו רבי

חתימתו על הספה"ק "סידורו של שבת" (מאהלוב תקע"ג), "... חנני ה' בוב"ה בזה ה"ס הקדוש פה עיה"ק צפת הק' גדלי' ב"ר דוד קליין מדעעש יע"א"

חתימתו ג'ב"ר
גדליה ב"ר ראשא

חותמתו על הספה"ק
'קדושת לוי'

ישראל מנחם מנדל המובא להלן ורק אחיו הנולד אחריו נקרא רבי דוד ע"ש זקנו) לר"ח אדר ב' תרנ"ד (שאז כותב בנו רבי גדליה בהקדמה לספר הנ"ל אחר שמו 'זללה"ה'). מצאנו שלרבי דוד קליין היה בת בשם מרת שרה ע"ה שנולדה בשנת תרכ"ט ובשנת תרנ"ד נישאה בדעעש לרבי פנחס פארקאש ז"ל מדעעש (נולד שם בשנת תרכ"ט) בן רבי דוד ז"ל ואשתו מרת רויזא ע"ה לבית משפחת כהן.

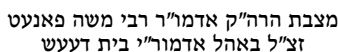
אמו מרת ראשא ע"ה (אשת רבי דוד קליין) היתה בת הרבני הצדיק רבי יעקב קאפיל הכהן זצ"ל מדעעש, שהיה 'מפורסם בשם טוב ובמסירות נפש כל ימיו עסק לטובת ישראל' (כ"כ עליו נכדו רבי גדליה קליין בהקדמה הנ"ל). בעת ייסוד הקהילה האורתודוקסית בדעעש היתה אסיפה עפ"י הצעת הרה"ק רבי מנחם מנדל פאנעט זצ"ל אבדק"ק דעעש בעל "מעגלי צדק" במוצש"ק פר' בראשית כ"ז תשרי תרכ"ד

ובה בחרו שבעה חברים להנהלת הקהילה וביניהם רבי יעקב קאפיל הכהן זצ"ל ("היתה פעם דעעש", עמ' 42). רבי יעקב קאפיל נזכר כ'סנדק' בברית של הנימול משה ב"ר אליעזר שווארץ בעיר בעטלאן ביום שב"ק כ"ח כסלו תרכ"ט, ואולי היה ממשפחתו. כמו"כ נזכר שמו ברשימת 'מעות קדימה' מהעיר דעעש לספר "שו"ת מראה יחזקאל" (סיגעט תרל"ה): **מה"ו יעקב קאפל הכהן**. מכאן נראה שבשנת תרל"ה עדיין חי. נפטר לפני ר"ח אדר ב' תרנ"ד (נכדו ר"ג כותב עליו בהקדמה הנ"ל בשנה זו ז'ל').

רבי גדליה נשא לאשה את מרת רחל ע"ה, וממנה נולדה לו בתו מרת **סימא אוירבאך ע"ה**. אחרי פטירתה נשא רבי גדליה זיוו"ש ביום א' ניסן תרמ"ו בדעעש את מרת **פייגא ע"ה** (כנראה שאחרי שהתייתמה מאביה דרה בדעעש ליד אחותה הרבנית מרת חיה שרה המובאת להלן), נולדה בשנת תרכ"ו בעיר מונקאטש לאביה החסיד המופלג מו"ה רבי **נחום בנימין קאליש זצ"ל** ממונקאטש ולאמה מרת **הינדא ע"ה** לבית משפחת **האלפערט** ממונקאטש. וממנה נולדו לו ילדיו: הילד **נחום בנימין ז"ל**, רבי **יצחק קליין זצ"ל** מצפת-בודאפעסט, רבי **ישראל מנחם מנדל קליין זצ"ל** מצפת-דעעש-טבריה, רבי **דוד קליין ז"ל** ה"ד מצפת, רבי **צבי אלימלך קליין ז"ל** מירושלים, **ראשא ע"ה**, **יחזקאל קליין ז"ל**, מרת **הינדא שטיינער ע"ה** מחולון (ראה תולדותיהם להלן). אחרי פטירת מרת פייגא ע"ה כנראה בדעעש ביום ח' אלול בין השנים תרס"ד-ס"ח נשא רבי גדליה זיוו"ש את אחותה מרת **מרים פעריל ע"ה** בת רבי נחום בנימין הנ"ל שהתאלמנה לפני כן.

רבי נחום בנימין קאליש זצ"ל נולד בשנת תקצ"ח לערך בכפר Zhukovo, Zakarpats'ka oblast, Ukraine – הנמצאת כעשרה ק"מ מהעיר מונקאטש שבאוקראינה, והיה דר במונקאטש. נפטר בן מ"ג שנים ביום ט' אייר תרמ"א, ומנו"כ במונקאטש.

צאצאי רבי נחום בנימין קאליש, הידועים לנו (לא ידוע לנו סדרם): א) בנו הילד **לייבוש קאליש ז"ל**. נולד בשנת תרכ"ט במונקאטש, ונפטר ג' מנ"א תרל"ג ומנו"כ במונקאטש. ב) בנו רבי **בן ציון קאליש ז"ל**. נולד ח' אייר תרל"ד במונקאטש, לא ידוע לנו פרטים עליו. ג) בנו הילד **אברהם קאליש ז"ל**. נולד י"ט שבט תרל"ו במונקאטש, ונפטר כ"ד אדר תרמ"ב ומנו"כ במונקאטש. ד) בתו מרת **פייגא ע"ה**. נולדה בשנת תרכ"ו במונקאטש, נישאה ביום א' ניסן תרמ"ו להגה"צ רבי גדליה **קליין זצ"ל** לזוו"ש בדעעש ונולדו להם בניהם המנויים לעיל. נפטרה ביום ח' אלול בין השנים תרס"ד-ס"ח. ה) בתו מרת **מרים פעריל ע"ה**. נולדה ט' כסלו תרל"ב במונקאטש. לאחר שהתאלמנה מבעלה הראשון (ולאחר פטירת אחותה מרת פייגא ע"ה) נישאה להגה"צ רבי גדליה **קליין זצ"ל** בדעעש לזיוו"ש כאמור לעיל. ו) בתו הרבנית מרת **חיה שרה ע"ה**. נפטרה ביום ט"ו חשון תר"צ, ומנו"כ באהל אדמורי"י בית דעעש בביה"ח בעיר דעעש, הספד עליה נמצא בספר "כנסת יחזקאל" פר' וירא. מוזכרת ברשימת התורמים מחו"ל לטובת 'כולל זיבענברגען' בארה"ק מיום א' פר'

אחרי תרנ"ג, שורה 91: "האשה הרבנית מ' חס
שרה בת הינדא דעעש" (הרשימות נמצאים ב"ארכיו
המרכזי לתולדות העם היהודי" בירושלים, תיק מס
24 IL\ SA\). היתה זיווגו השני של הרה"ק אדמו"ר
רבי משה פאנעט זצ"ל מדעעש, נולד בשנת תר"
באהרישאר. בשנת תר"כ בגיל י"ז כבר מילא מקומו
אביו ברבנות הקהילה שם, ולאחר פטירת אביו
בשנת תרמ"ה מילא מקומו ברבנות ק"ק דעעש
נפטר ביום כ"ד כסלו תרס"ג, ומנ"כ באה
אדמו"ר בית דעעש בביה"ח שם. ז) חתנו הרב
החסיד המופלג רבי יעקב יצחק שעהנפעלד זצ"ל

הרבנית השרפה
 העולה והסודה טבת
 תתק"ל
 בת משה נחום בן ישראל אשת
 הרב משה ~~השרפה~~ זצ"ל
 אברהם טו חסד נט
 נפדוהו טבת תר"ץ לפק
 ת"ת כ"ג כ"ד

"כוס הישועות"
(פדגורזא - קראקא
תרס"ד); "מגן
דוד" (מונקאטש
תרע"ב); "דברי

[illegible]

(דראהאביטש תרנ"א); "ברית כהנת עולם" ח"ג (מונקאטש תרנ"ב); "עצי העולה" ח"ב (סיגעט תרנ"ט); "תולדות יצחק" ח"ב (מונקאטש תרס"ג); "כוס הישועות" (פדגורזא אצל קראקא תרס"ד); "מגן דוד" (מונקאטש תרע"ב); "זכרון שמואל" ח"א (בארדיאב תרפ"ה). נפטר אחרי שנת תרפ"ה. ט) חתנו הגה"ק רבי אברהם משה (ב"ר זאב יהודה) שטיין זצ"ל הי"ד. נולד בשנת תרל"ה בקלויזענבורג. תלמיד מובהק של הגה"ק רבי משה שמואל גלאזנר זצ"ל ולמד גם בישיבת הגה"ק בעל "ערוגת הבושם" זצ"ל בחוסט. בשנת תרנ"ח נבחר לאבדק"ק שארמאש. בשנת תרס"ד נבחר לדומ"ץ בקלויזענבורג ובעת הפילוג בקהילה צידד רבי אברהם משה בקהילה ה"ספרדית" וקהילה זו בחרה בו לכהן כדיין. נספה בשואה, הי"ד. י) חתנו רבי יעקב בראדי ז"ל, ואפשר שמרת מרים פעריל היא היתה אשתו שהתאלמנה ממנו ואח"כ נישאה לרבי גדליה קליין.

מצאנו את רבי גדליה קליין מדעעש ברשימת 'מעות קדימה' מהעיר דעעש לספרים: "הגדה של פסח – מראה יחזקאל" (סיגעט תרל"ט): מו"ה גדלי' ב"ה דוד קליין; "ספר תהלים – עם פי' תפלה למשה" להרה"ק בעל ה'שמח משה' (קראקא תר"מ): ר' גדלי' קליין; "פי' הר"א גרמיזא – על ספר 'צירה' (פרעמישלא תרמ"ג): ה' גדלי' קליין; "אבני צדק" חאהע"ז (מונקאטש תרמ"ו): מו"ה גדלי' קליין.

בשנת תרמ"ז לערך התעוררה סערה בדעעש בעקבות חמישה עשר יהודים וביניהם רבי גדליה קליין ובן גיסו הרה"ק אדמו"ר רבי יחזקאל פאנעט זצ"ל מדעעש בעל ה"כנסת יחזקאל" שהלכו עם 'שטריימל', 'קאפטן' ו'גארטיל' בפרהסיה ועוררו בזה את שנאת הגויים על

היהודים. מפקד המשטרה בדעעש Baro Thoroczky הרה"ק בעל 'כנסת יחזקאל' מדעעש הוציא צו הוראה ביום 10 לחודש נובמבר 887 (כ"ג מר חשון תרמ"ח) בו הוא אוסר לחמשה עשר היהודים ראשי משפחות מדעעש להופיע בפומבי בשבתות וחגים לבושים בקפוטה פולנית וחובשים שטריימל לראשם. רשימת שמות היהודים (המובאת בכתב העת היהודי 'Egyenloseg', שם מופיעים רק שתיים עשרה שמות): משה פאוועל, Moritz גאטליעב, Salamon קליין, Moritz קאהן, Osis נאדעל, יצחק ווייסבערגער, גדליה קליין, יעקב קאלוש, שמואל פעסטניגער, יחזקאל פאנעט (ה"ה הרה"ק בעל "כנסת יחזקאל" מדעעש), לייב האנדלער, משה פריעדמאן.

וז"ל צו מפקד המשטרה בדעעש כפי שהועתק בכתב העת הנ"ל, בתרגום חופשי: "התלבושת של 15 יהודים המתגוררים בדעעש מעוררת שערוריות ברחוב. התלבושת מורכבת מכיסוי ראש בעל שוליים מפרווה (שטריימל), מעיל שחור המגיע

עד לקרסוליים (קאפטן) ומוחזק באזור המותניים על ידי חבל המורכב ממספר חבלים מקושרים יחד (גארטיל), נוסף על כך ישנם עוד פריטי לבוש קטנים יותר, כל זה ביחד נראה כתחפושת וגורם לגועל נפש ודחיה אצל המסתכל, לפעמים מביאה תגובה זו להתפרצויות שערוריות. תלבושת זו אינה מחויבת ע"י דתם של הלוושים אותה, ולא על ידי הלאום שלהם או ע"י פלסטינה. יתכן שקבוצה זו שחייתה מקודם

I. melléklet az „EGYENLŐSÉG” 47-ik számához. 1887. nov. 27-én.

Egyéni szabadság és — kaftán.

A zsidóság sohasem tudhatja, hogy mily oldalról támadhatnak jóbarátai. Ime itt van Thoroczky báró. Deés város rendőrfőkapitánya. Policziális cselekedeteit még csak napokkal ezelőtt is a homály fedte és ma rendőri szerialitással neki ment a zsidó kérdésnek tisztán — a zsidók iránti barátságból s jóakaratból. Kisütötte, hogy a kaftánban mennyi veszély rejlik a hazai zsidóságra nézve és hogy e veszélyt megelőzze: rendes tárgyalás után a deési zsidóság egy részét elültötte a kaftánviselés vagy a mint ő az ítéletben kifejezi, »bokaig érő s dereken összemadzagolt remondaszerű öltözkének« használatától.

Szó, a mi szó: A kaftán és — a főkapitányi szavak szerint — »az ezekhez tartozó kisebb ruhadarabok« és egyéb apróságok nem tartoznak a rokonszenvet gerjesztő népviseletek közé. Rút, visszatartó külsőt kölcsönöz annak, a ki hordja, és a kaftánnal rendesen vellejáró fürtös hajviselet bizarrsága és az így viselkedő egyének félszege, szokásai és nyelvjárása bizonyára nagyon is alkalmasak arra, hogy azt, a ki a zsidóságnak a magyar őrs elemébe való beolvadását ohajtja kétségbe ejtse. Mert ennek egyik valóban nagy akadálya a kaftán.

És mégis, midőn a deési ítéletet végig olvastuk, hát mi, a kik a főkapitánynak mindenben, a mit e ruházatnak a kulturára és nemzetiségre való kártekonny befolyásáról jellemzősül felhozott, igazat adunk: ez ítélet rendelkezésében súlyos jogsértést látunk.

És azt tapasztaljuk, hogy míg a tisztelt báró ur mindenféle indokokat keres, hogy ez ítéletet a zsidóság érdekében fekvőnek tüntesse fel: egyrül megelégedezett, t. i. arra is indokot találni, hogy ezt a magyar alkotmányos szabadság elveivel, a polgárok egyéni szabadságára vonatkozó kardinalis jogokkal is összeegyeztesse.

Mert a kaftánt üti — de ezt a polgári szabadság nagy eszméje érzi!

Vajjon mit gondol a főkapitány ur. ha lehetséges volna úgy eljárni, a mint azt ő tette, ha ez mód volna arra nézve, hogy az embereket elavult szokásaikból és ruházatukból kivetkőztessük: vajjon a civilizáció és kultúra lassu eszköze helyett nem folyamodnának e államok és társadalmak is ezen amerikai gyorsaságu módszerhez?

Csakhogy az ilyféle eljárás a törvénytelen erőszak jellegét hordja magán: nem egyeztethető össze a modern kor eszméivel és nem hat oly biztosan, oly intenzíve, mint a kultúrának terjedése.

Mint magyarok átéltünk egy fájdalmas korszakot, melyben ilyféle rendőri intézkedésekkel tépték le a vitézkötest a magyar ember gunyájáról és a szalagot kalapjáról.

Zsarnoki elnyomó cselekedet így — az elnyomottal.

Magyarország a szabadság hazája: itt nincsen elnyomó, sem elnyomott. Eme szabadság napjának melegítő sugaraitól várjuk, hogy a szabadon fejlődő társadalomban a szabad egyénekben a nemzeti kultúra és a haladás iránti hajlamot megérlelje és hogy az elmaradottsággal együtt a kaftánt is leoldja az emberekről.

Nincs is Magyarországon törvény, melylyel a kaftánt betiltani lehet. Ne is legyen. Nem szorulunk rá. Ötven esztendővel ezelőtt még Deésnek minden zsidó polgára kaftánban járt, és ma csak tizenöt van a háromszázából. Pedig mily csekély ötven esztendő az állami lét örökkévalóságában?!

Helytelenítjük Thoroczky báró ítéletét, mert mint magyarok féltékenyek vagyunk alkotmányos szabadságunkra és szabad intézményeinkre. És ha kárát vallja az egész ország is — a mint hogy nem vallja — annak a 15 kaftános zsidónak: kell, hogy az egyéni szabadság »Ne bántsd virág« legyen kereszténnyel, zsidóval szemben egyaránt.

Az a törvénytiszakasz, melyre az ítélet hivatkozik, arról szól, hogy azt, a ki állatseregletet mutat, vagy álarozos menetet rendez engedély nélkül, ha mindez miniszteri rendelettel vagy pedig szabályrendelettel meg van tiltva, büntetés sújtja.

Állatseregletnek, vagy álarozos menetnek tekintse bár a deési kapitány a kaftános zsidókat. A kih. törv. 76. §-át nem alkalmazhatta volna, mert a kaftán ellen ma még világos törvényes intézkedés nincsen. Egyhamar ne is legyen. Nem is lesz, míg az egyéni szabadság uralma e hazában biztosítva van.

A famozus főkapitányi ítélet, melyet két oldalról is beklódtok hozzánk, sokkal jellemzőbb, semhogy azt nem egész terjedelmében adnók. Ime a szövegről szövegről:

בגליציה או במדינת מוסקה (Moszka) הוכרחו ללבוש פרטים אלה כדי לשים אותם ללעג ולקלס ועכשיו שבאו לצפון מזרח הונגריה והתיישבו בעיר דעעש הם מסרבים להחליף את הלבוש המגעיל באחר, למרות שהוא גורם לילדים שרואים אותם לבכי ולפחד ואצל הילדים הגדולים יותר לצעקות ולזריקת אבנים, כלומר הלבוש מגדיל את השנאה כלפי היהודים, ולא רק כלפי 15 היהודים הפנאטיים, אלא גם כלפי 300 היהודים המתקדמים שחיים בעיר דעעש. אחד מן היהודים המתקדמים האלה אף העיד במשטרה שהלבוש אינו קשור בדת או בלאום, אילו היה כך היו כולם לובשים אותו, אך אין זה המצב, הוא ביקש מן המפקד לאסור על הלבוש השערורייתי הזה. בני הקבוצה הקנאית שדבקה בתלבושת המעוררת סלידה ושנאה באו ממדינת מוסקה וגליציה, שם לא קיים שוויון זכויות וחופש הפרט כמו בהונגריה. אם הם כל כך מעוניינים להתמיד בלבוש הבגדים האלה שיחזרו למדינות מהן באו, ולא ימשיכו להפריע לסדר ולשלווה בעירנו".

צו האיסור חל על כל המדינה ולא רק על העיר דעעש, ועורר מחאות נגד פסק זה, עד שהובא צו מפקד המשטרה לערעור בבית המשפט במחוז סולנוק-דובוקא (Solnok-Doboka), וביום 5 לחודש ינואר 888 (כ"א טבת תרמ"ח) ביטל בית המשפט את צו האיסור של מפקד המשטרה וזיכה את היהודים להופיע בפומבי בלבושם החסידי.

וז"ל פסק בית המשפט המחוזי המובא בכתב העת הנ"ל, בתרגום חופשי:

"קביעתו של הקפיטן (מפקד המשטרה) בעיר דעעש בה הוא אוסר על לבוש התלבושת המיוחדת של קבוצת יהודים ואף מאיים בענישה באם הם בכל זאת יתמידו ללבישה פסולה. האיסור שהטילה המשטרה פוגע בחופש האישי וזכויות הפרט ככתוב בחוק. נוסף על כך אין בסמכותה של המשטרה לחוקק חוקים. אמנם הקפיטן ניסה להלביש את איסור לבישת הלבוש כמעשה טוב ליתר היהודים בעיר שהם הרוב ואינם רוצים בלבוש זה, הוא לא שם לב שאיסורו פוגע בשוויון ובזכויות הפרט. אין בהונגריה חוק שאוסר ללבוש קאפטן ואנו ההונגרים שומרים שמירה רבה על החופש שמעניקה לנו חוקתנו".

פרשייה זו התפרסמה בשם **"משפט הקאפטן"** בכתבי העת בכל המדינה ומובאת בהיסטוריה האנטישמית ההונגרית בשם זה. צילום כתב העת היהודי 'Egyenloseg' ששם התפרסם כל השתלשלות העובדות הובא בספר **"היתה פעם דעעש"** בהונגריה (תל אביב 1970, עמ' 48-51).

מחמת רדיפות הגויים שמהם סבל עקב לבושו, יצא רבי גדליה קליין ממדינה זו ועלה לארץ ישראל, ביום י"ד אייר שנת תרמ"ט הגיע לעיה"ק צפת ת"ו והתיישב שם (שם היה יישוב גדול של צדיקים חסידים ואנשי מעשה באותה תקופה), כפי שמזכיר זאת רבי גדליה בהקדמת הספר **"אזור אליהו"** שהו"ל (כפי שיובא להלן):

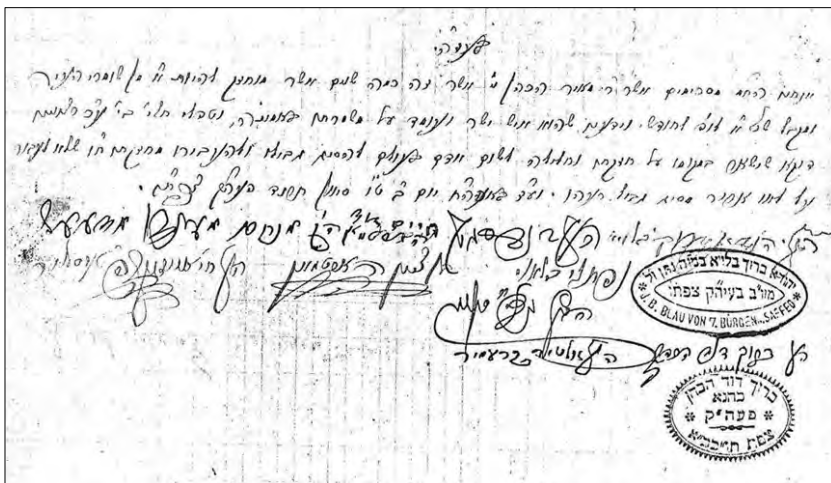

בשנת תרנ"ד הו"ל רבי גדליה בעיה"ק ירושלים הספר "אזור אליהו" להגה"ק בעל "שבט מוסר" זצ"ל (ירושלים תמל"ך בציון [=תרנ"ד]) ובראשו כתב הקדמה משלו ע"ד דרוש בתורת הנסתר. בתחילת ההקדמה מיום א' ר"ח אדר ב' תרנ"ד כותב: "ומיום היותי על אדמת הקודש אכסוף להיות מזכה את הרבים באיזה דבר טוב...", כן מזכיר חידושו על תהלים: "ובחידושיי על תהלים בארתי דבריו הקדושים...". ובסוף מעתיר בתפילה לפני השי"ת: "ואזכה להוציא לאור חידושי שחנני ה' עה"ת, ועל כל המועדים - הכוונה לחיבורו "הורת גבר" הנ"ל, ועל תהלים, ולקוטים על משניות...". כן כותב שיעזרהו השי"ת שיזכה להדפיס מחדש גם הספר "דנא פשר"א" לבעל ה"שבט מוסר", אולם לא זכה לכך.

על הדפסת הספר נתנו הסכמותיהם 'הרבנים הגאונים דקהל אשכנזים בעיה"ק צפת' ו' ביום ב' כ"א חשון שנת תרנ"ד וכותבים בין הדברים: "לפעלא טבא אמרינן יישר חילא דהאי גברא רבא ויקירא הרב המופלג בתו"י חרד לדבר ה' החסיד הנכבד וכו' כש"ת מו"ה גדליהו ה"ו שליט"א...". חתומים חברי הבי"ד דעיה"ק צפת ת"ו: "הק' רפאל [זילבערמאן] דומ"ץ ראב"ד, הק' דוד באב"ד דומ"ץ, הק' יעקב שמשון דומ"ץ, הק' מנחם מענדיל דומ"ץ". כן הסכים על הדפסת הספר הגה"ק רבי שניאור זלמן פראדקין זצ"ל אבדק"ק לובלין ובעל "תורת חסד" ביום כ"ג טבת [תרנ"ד] בעיה"ק ירושלים, וכך כותב בנו: "נצטויתי מאת כ"ק אמו"ר הרב הגאון הצדיק שליט"א (בעל ה'תורת חסד')... להיות לעזר לפעולת האי גברא יקירא הרב המופלג וכו' וכו' מו"ה גדליהו נ"י... דוב בער בלאאמור"ר הרב הגאון הצדיק מוהרש"ז שליט"א מלפנים אב"ד לובלין, ועתה אור תורתו זורח פעיה"ק ירושלם תובב"א".

על הספר נמצאים שמותיהם של מנדבי 'מעוה קדימה' מהערים: ירושלים, חברון, יפו, ראשון לציון, זכרון יעקב, צפת, טבריה, אמעריקא, אנטווערפן, וביניהם שמותיהם של עשרות רבנים, אישים מכובדים ובנשק"ם.

מצאנו את רבי גדליה בין החותמים ביום ב' ט"ו סיון שנת תרנ"ד בעיה"ק צפת ת"ו על 'הסכמה' לר' מאיר כהן ז"ל שהוא מוחזק להיות אחד משומרי העיר והוא איש ישר ועומד על משמרתו באמונה, וישאר במקומו על חזקתו וחלילה להשיג גבולו. חותמים על ההסכמה: "הק' יהודא ברוך בלויא במו"ה נתן ז"ל מזו"ב בעה"ק צפת"ו, הק' ברוך דוד הכהן כהנא פעה"ק צפת תר"בב"א, הק' דוד סג"ל, נפתלי בלאוי, הק'

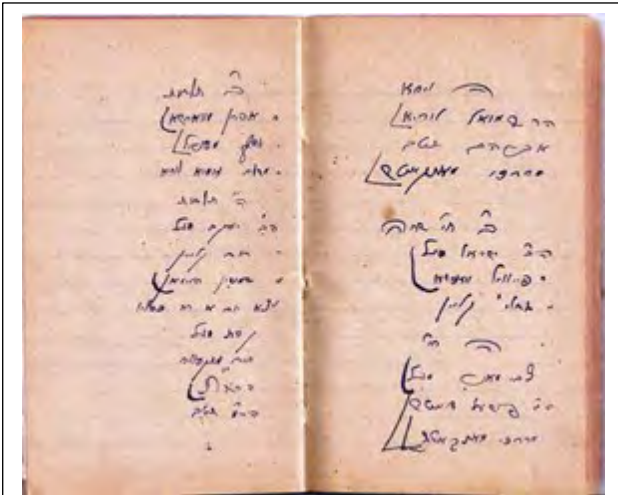

גדלי' קליין, הק' אלטיר קרעמיר, חיים דוד הארטמאן, בן ציון הארטמאן, הק' מנחם מענדל [שטערנבערג] מדעעש, הק' חי' אייזיק צבי טעסליר" (המסמך נמצא ב"ארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי" בירושלים תיק מס' IL\SA\2).

מתוך כת"י החיבור "הורת גבר" נראה גם שהיה תקופה אחת בשנת תרנ"ו שחזר לחו"ל והתיישב בעיר קלויזענבורג ושוב אח"כ עלה לארה"ק, שם עסק בתורה יומם ולילה וכתב חידושי תורה בנגלה ובנסתר, לימים צירפם לחיבורו כאמור לעיל, וכפי שכותב "מה שחנני ה' בדרושים לחנוכה תרנ"ו פה קלויזענבערג". כן מצאנו בכתב-היד בזה"ל: "בעיה"ב (-בעזרת השם יתברך) לחודש מר חשון פה קלויזענבערג, חודש חשון מסוגל לפרנסה, ר"ח מר חשון בעוה"ר עלי נאמר מ"ר חשו"ן, כי מר לי מאוד, בחודש הזה הכרחתי לצאת מקודש לחו"ל בגזירת המלכות, עד שירחם ה' עלי ויולכני במהרה לביתי חלקי בארץ החיים אמן כן יהי רצון", ולא ידוע פשרם ומסתבר שהיה זה בתקופה זו, ואולי היה זה אחרי "משפט הקאפטן" ועל אף הזיכוי בבית המשפט רדפוהו הגויים ולכן יצא מדעעש לקלויזענבורג. עכ"פ בחודש אלול תרנ"ו כבר היה שוב בצפת כפי שמביא בחידושו "אלול תרנ"ו עיה"ק צפת"ר".

מתקופת מגוריו של רבי גדליה בעיה"ק צפת מופיע שמו בין 'רשימת החברים מארה"ק' של "ישיבת בר יוחאי" – בבית מדרשו של התנא האלוקי רשב"י ורבי אלעזר בנו זי"ע, המובאת בספר "שערי תורה ותפלה" (ירושלים תרס"ג, עמ' י"ג): ה"ר **גדלי' קליין בר"ד מדעעש**. כמו"כ נזכר רבי גדליה ברשימת 'מעוֹת קדימה' מהעיר צפת לספר "ברכת הארץ" (ירושלים תרס"ד): ר' **גדליה קליין מדעש**.

בספר "תורת רבינו שמואל סלאנט זצ"ל" (כרך ב', אה"ע, ירושלים תשנ"ח, סי' צ') (בענין שמות גיטין), עמ' רכ"ג) מובא מכתב מהגה"ק רבי רפאל זילבערמאן זצ"ל גאבדק"ק צפת להגה"ק רבי שמואל סלאנט זצ"ל גאבדק"ק ירושלים, ובו כותב בת"ד: "וכן

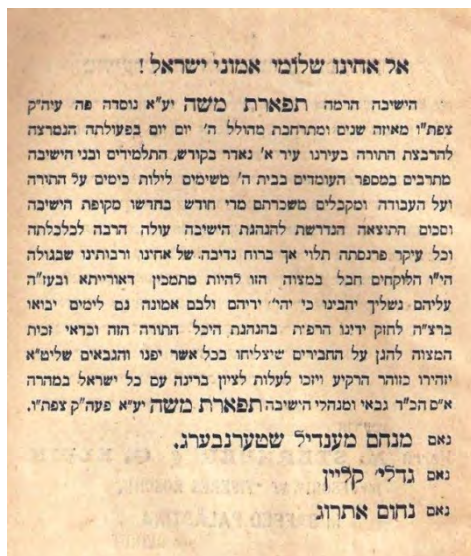
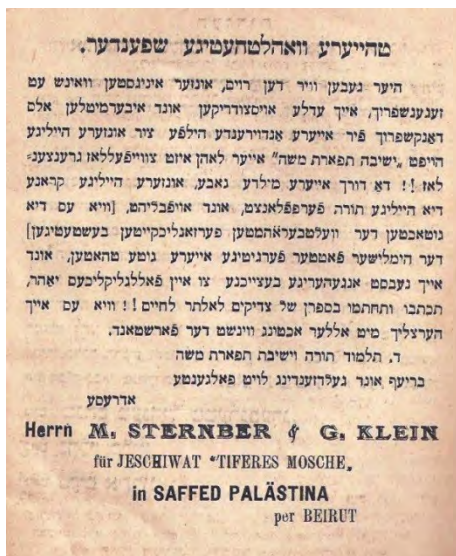
פנקס 'עלויות' מבית המדרש "תפארת משה" בצפת
בו מופיע שמו של רבי גדליה קליין

אמר לי הר"ר גדלי' קליין
גיסו של הרב הגאון
אבד"ק דעש שהר"ר גדלי'
הנ"ל ממחזז אונגרין,
ואמר לי בעצמו ששמע
מר' מרדכי בר"י בעל
האשה הנ"ל שקרא אותה
ציללי (ולא צילא)... ועוד
חקרנו מה"ר גדלי' הנ"ל
שהוא ממדינת אונגרין,
ואמר שהשם ציללי
שכיחי שם טובא..."

בהסכמה לספר "סודי
רזי"א" (להגה"ק בעל

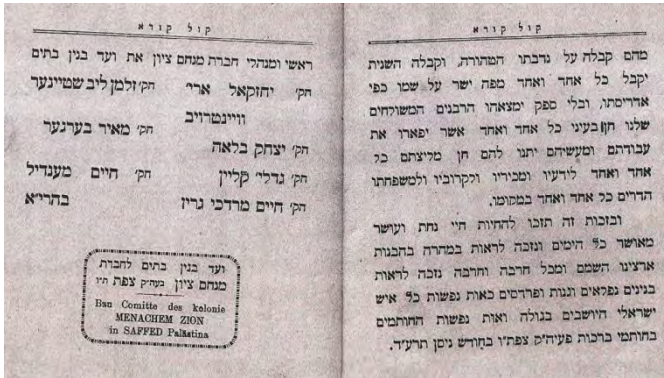
ה"רוקח") מאת הגה"ק רבי רפאל זילבערמאן זצ"ל גאבדק"ק צפת מיום כ"ח אייר
תרע"ב, כותב בתו"ד: "ואידי דחביבא אזדי לעלמא ולא נמצאו בשוק הספרים,
ועתה בא לפני הרה"ח המופלג וכו' מו"ה ר' גדליה קליין מדעש ואמר שגיסו הרבני
המופלג החסיד מו"ה יעקב יצחק שענפלד נ"י שלח לו את הס' חכמת הנפש
להעלותו שנית על מכבש הדפוס ויען כי קשה עליו הטרחה לחפש אחר
פראמאאראנטין ומסר הזכות להאברך המופלג מו"ה אברהם [אלטירמאהן מצפת]
בהרה"ח המופלג מו"ה יונה שו"ב..."

בערך כחמש עשרה שנים ישב רבי גדליה בצפת ובשנת תרס"ד לאחר אירוסיו בנו
רבי ישראל מנחם מנדל קליין לערך חזר לעיר מולדתו דעעש, בתקופה זו נפטרה
עליו אשתו מרת פייגא ע"ה ביום ח' אלול, ונשא את אחותה מרת מרים פעריל ע"ה
שהתאלמנה לפני כן. בחודש תמוז בשנת תרס"ה קיבל רבי גדליה 'מכתב המלצה'
מאת קהל האשכנזים בצפת, בחתימתם של האב"ד הגה"ק רבי רפאל זילבערמאן
זצ"ל והג"ר אברהם יהושע העשיל ראב"ן זצ"ל (ההמלצה נמצאת ב"בית הספרים
הלאומי" בירושלים ב-1993/346 * ARC. 4). בשנת תרס"ז שוב היה בצפת שכן מצאנוהו
חותם על "קול קורא" לאחינו שלומי אמוני ישראל' לבוא לעזרת "ישיבת תפארת
משה" – ע"ש גיסו הרה"ק רבי משה פאנעט זצ"ל מדעעש, חותמים על הקול קורא
'גבאי ומנהלי הישיבה' הגאון"צ רבי גדליה קליין, רבי מנחם מנדל שטערנבערג ורבי
נחום אתרוג זצ"ל אבדק"ק צפת ת"ו, ה"קול קורא" התפרסם בלוח לשנת תרס"ז
שיר"ל ע"י ישיבת "תפארת משה" בעיה"ק צפת ת"ו בלשה"ק בצירוף מכתב תודה
וברכה בלשון יידיש-דייטש. עוד מן הכת"י "הורת גבר": "יום ל"ג בעומר תרס"ח

בהיותי על הספינה ליסע מחוץ לארץ לביתי לארץ הקודש באם הים עלה בדעתי בעזרת ה' יתברך...", וכן בשנת תרס"ט היה בצפת והשתתף בשמחת נישואי בנו רבי ישראל מנחם מנדל וכפי שכותב חידושים מיום: "ערש"ק פרשת יתרו תרס"ט פה עיה"ק צפת"ה". בשנת עת"ר ג"כ נמצא בצפת כפי שמצאנו מכתב מאת הגה"צ רבי שמואל לוריא זצ"ל דיין בעיה"ק צפת ששלח מדעעש ביום כ' אדר א' תר"ע"ן להגה"ק רבי נחום אתרוג זצ"ל אבדק"ק צפת ובו מבקשו להעביר פריסת שלום לרבי גדליה קליין. עוד מה שנראה מהכת"י שבשנת תרע"ג עוד עסק בכתובת חידושו: "דרושים לר"ה (תרע"ג)". ביום כ"ז ניסן י"ב למב"י שנת תרע"ו קיבל את ההסכמה על חיבורו "הורת גבר" מאת הרה"ק בעל ה"מנחת אלעזר" זצ"ל ממנוקאטש.

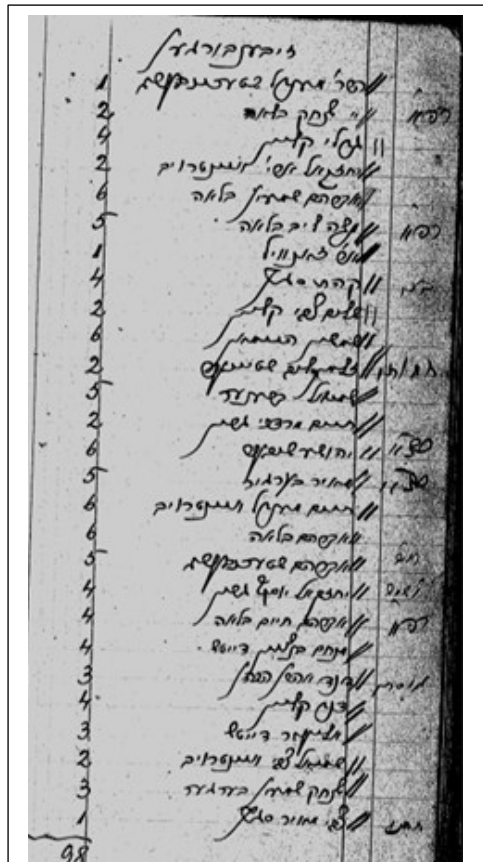
עוד מצאנו את רבי גדליה נמנה בין ראשי ומנהלי חברת "מנחם ציון" בעיה"ק צפת ת"ו, וחותם בחודש ניסן שנת תרע"ד על 'קול קורא לעזרה' מהרי הגליל עיה"ק צפת"ו, אשר תושביה היו דרים בבתיים נמוכים וחדרים קטנים והרופאים באו להכרה שכל המחלות שהיו שם נוצרו מחמת זה, ובעזרת השתדלות רבה מנדיבי אחינו שבגולה מארצות שונות זכו לקנות מגרש רחב ידיים אשר אוירו צח ונקי ויש שם בארות מים חיים כדי לבנות בתים לאומללים אלו ולקיים הישוב בארץ ישראל, "ומאין נקח כסף לבנות הבתים... אנא בקשתינו מאד מאד מכל אר"א מאחב"י ובפרט מהרבנים הגאונים רב של כל עיר ועיר וכן ראשי וגבאי כל עיר שבגולה לקרב את הרבנים המשולחים שאנחנו שולחים בכל אתר ואתר לטובת אגודתנו בכל מיני התקרבות להראות להם פנים שוחקות לשמח את לבבם הנשבר מעזיבת ארצנו הקדושה ולמסור לידם תרומות נדבות לבבכם כל אר"ו כפי ערכו וכוחו", ה'קול קורא לעזרה' היה כתוב בקונטרס שני פעמים, פעם אחת בלשון הקודש

ואחריו בלשון יידיש-
דייטש 'הילפס
אויפרוף', ולאחריהם
היה כתוב 'תקנות-
שטאטוטען' של 'ועד
בנין בתים לחברת
מנחם ציון' (הקונטרס
נמצא ב"ארכיון המרכזי
לתולדות העם היהודי"
בירושלים תיק מס' IL\ 3
(SA\ X).

כן מצאנו ב'פנקס חשבון מעות' –
מעות שהביאו השדר"ם מאמריקה
וחולק ביום ג' אדר תרע"ה לכל
הכוללים, וברשימה של כולל
זיבענברגערן נמנה אף רבי גדליה
(הפנקס נמצא ב"ארכיון המרכזי לתולדות
העם היהודי" בירושלים תיק מס' IL\ 2
(SA).

בשנת תרע"ז נסע רבי גדליה לחתונה
משפחתית שהתקיימה בעיר בעטלאן
שליד דעעש, ושם נפטר לבוש בבגדי
שבת ויו"ט ובעוד ה'שטריימל' על
ראשו ביום ט"ו תמוז בשנת תרע"ז,
ומנ"כ בבעטלאן. יש לציין שהוא
הגב"ר אשר מסר נפשו ללכת עם
הלבוש החסידי בשטריימל וקאפטן
ובעת פטירתו מן העולם היה לבוש
בלבוש זה שעליהם התמסר ואף גלה
ממדינתו עליהם. שמעתי מזקנתי
הרבנית הצדקנית מרת מרים הינדא
טויסיג ע"ה (אשת זקיני הגה"צ רבי אהרן
טויסיג זצ"ל ממאטערסדארף-טבריה-
ירושלים ובעל "פרי נפש חיה" ובת רבי

רשימת כולל זיבענברגערן
בשורה השלישית רבי גדליה

ישראל מנחם מנדל קליין זצ"ל מדעעש-טבריה
בן רבי גדליה קליין זצ"ל) שגבאי ה'חברה
קדישא' אמרו שבעטלאן נמצאת ליד העיר
דעעש, ולכן יקברו אותו בבעטלאן ולא
בדעעש.

צאצאי רבי גדליה קליין:

בתו מזיו"ר (-מרת רחל ע"ה), מרת **סימא**
(**חיה**) **אורבאך** ע"ה (בביה"ח בצפת נמצאת
מצבה בשם 'סימא חיה' בת ר' גדליהו קליין
נפטרה ט' אב תרע"ד, ואפשר שזאת היא. אבל

בהקדמה לספר "אזור אליהו" הנ"ל כותב עליה רק
השם סימא ואולי הוסיפו לה אח"כ השם 'חיה'),
אשת הרה"ח בנש"ק רבי **אהרן** (ב"ר יהושע
מרדכי) **אורבאך** זצ"ל. נולד י"ז טבת תר"מ
בירושלים, נפטר יום ב' דר"ה תשי"א
בירושלים, ומנו"כ בביה"ח בטבריה.

בניו מזיו"ר (-מרת פייגא ע"ה), הילד **נחום**
בנימין קליין ז"ל נולד ביום י"ח תמוז תרמ"ז.
ברישום הלידות הממשלתי כתוב שהסנדק
שלו היה דודו הרה"ק רבי משה פאנעט זצ"ל
מדעעש. נפטר בילדותו (כנראה מההקדמה
לספר "אזור אליהו" שלא הזכירו בין ילדיו).

בנו השני הרבני מוהר"ר **יצחק קליין** זצ"ל

נולד ביום ט' אייר תרמ"ט בדעעש. היה חסיד דעעש מפורסם, בעל הכנסת אורחים
ובעל צדקה בכל מסירות נפשו. דר תקופה בבודאפעסט והיה גבאי דביהמ"ד "לינת
הצדק" שם. עלה לארה"ק בחודש אלול תש"ו, נפטר ביום כ"ח ניסן תשי"ט ומנו"כ
בהר המנוחות בירושלים. רבי יצחק נשא לאשה את מרת **אסתר** ר' ע"ה בת רבי
משה ז"ל נולדה בארה"ק ביום ה' טבת תרמ"ז, נפטרה ביום ז' אב תשכ"ח ומנו"כ
בהר המנוחות בירושלים.

בשנת תרע"ב הו"ל רבי יצחק בעיר מונקאטש את הספר "**מגן דוד**" (לבעל הגה"ק
הרדב"ז זצ"ל, מיוסד על צורת כ"ב אותיות הק', ע"פ קבלה), על הדפסת הספר נתנו
הסכמותיהם הגאווה"ק רבי ישעיה זילבערשטיין זצ"ל אבדק"ק וואיטצען, רבי יהודה
גרינוואלד זצ"ל אבדק"ק סאטמאר, רבי יוסף ישראל דייטש זצ"ל אבדק"ק באלשא-
יארמוט, רבי יחזקאל פאנעט זצ"ל אבדק"ק דעעש, רבי רפאל זילבערמאן זצ"ל אב"ד

רבי יצחק קליין

מקהלות האשכנזים
בעיה"ק צפת, רבי יעקב דוד רידב"ז זצ"ל מעיה"ק צפת, רבי חיים מנשה סתהון זצ"ל אב"ד מקהלות הספרדים בעיה"ק צפת.

בספר נרשמו שמותיהם של קרובי משפחתו בין מנדבי 'מעות קדימה' מהעיר מונקאטש: "דודי ר'

הזאכ"ר את ה' שהוציא את מחשבתו מכת אל הפועל וזכיתו לראות את ספר הקדוש הזה **דפוס מורחש** בתבלות ירושלים בעיר הקדושה והטהורה ירושלים ת"ק. כן יבנו: ה' לראות בטהרה גם ספר הקדוש דגא פשרא הגל והמחבר הקדוש יהו' מלין טוב בעיניו **קטנה** בטהרה לכיאת משיח ותעוררו רחמים וחיים ושלום ונפלים עליו ועל כל ישראל **זכור** יקסוד לי שמואל לישב בארץ עם אשתי הצנועה מרת פייגא חת' בת חותני הרה"ח **המפועל** מו"ח נחום בנימין זלה"ה הנפטר בימי יעלוינו, ונזכה לגדל בנו דוקים חילד **יצחק** שח' נצח, ודודי ישראל בנחום שח' נצח על דרכי התורה והעבודה, ונזכה חילד **לחנניה** זש"ק בארבות ימים ושנים בכלל כל ישראל, ואזכה להכניס לחופה בתי חקיה **סרת** סימא חת' בת אשתי הראשונה הנקטתה בעורגה באבה מרת רחל' ע"ה, ולראות **סמנה** הדישרים ואזכה לחקן כל מה שפנמתי ולתקן נפש רוח ונשמה בלא צער ויסורין ותלאים **דעס** ח' ולא אבויש בזה ובבא ואזכה להוציא לאור חידושי שחנני ח' עת'ה ועל כל הפועלים **תל** תהלים ולקטנים על שמותי שלא איעול בכסופאלעלמא דאחי אבי' סלה: ה' ה' המוציא **לאור** מעיר והשפל ב'ר' הקטן הגילד מאשה הצנועה המפורסמת במעשיה הטובים מרת **ראשא** חת' לאי"ם בת אא' ע"ה אשר כל ימיו בביתו גדלנו ועל ברכיו הושבנו ובכנו **חבוב** כשם הייתי בעיניו המפורסם בשם טוב ובכפ"ל כל ימיו עסק לטובת ישראל מו"ח **יעקב** כאפ"ל הכהן ו'ל מעיר דעשש יע"א מדינת ווינענבערג — וכעת בעת'ה הגני **מתגור** בגליל העליון עת'ה צפת' ויס א' ב'ר לר"ח ארר ב' — אל ישוב דך נבלם **המלך** בציון לפ"ק:

יעקב יצחק שעהנפעלד, דודי ר' אהרן מאיר ווייס, ש"ב ר' יוסף מאיר שאיאוויטש, ש"ב ר' יצחק קארניריד, ש"ב ר' יצחק אייזיק ראזמאן, ש"ב ר' צבי אלימלך שעהנפעלד, ש"ב ר' דוד שעהנפעלד, ש"ב ר' נחום בנימין שעהנפעלד. מהעיר סאטמאר: "ש"ב ר' ישראל בראדי". מהעיר קליזענבורג: "דודי הרה"ג ר' אברהם משה שטיין דומ"ץ, ש"ב ר' נחום בנימין בראדי".

בספר הזכרונות "המאור" מאת הג"ר מאיר אמסעל זצ"ל (כרך שני, ניו יארק תשל"ד, עמ' ערה-רעו) מספר המחבר את מה שעבר עליו בברחו בשנות המלחמה מצ'כוסלובקיה לבודאפעסט. בין הדברים מספר שכאשר הגיע לבודאפעסט נכנס מיד לבית מדרש "לינת הצדק" ברחוב

האלף ללמוד. גבאי דביהמ"ד הרבני מוהר"ר יצחק קליין זצ"ל בן הגה"צ רבי גדליה קליין זצ"ל מדעעש-בודאפעסט-צפת שהיה חסיד דעשש מפורסם, בעל הכנסת אורחים ובעל צדקה בכל מסירות נפשו, בהכירו שהוא פליט לא ככל הפליטים, ביקשו להתארח אצלו, אבל רבי מאיר ענהו היות והוא פליט והבולשת מחפשת גם בבתים ואפשר שימצאוהו בביתו ויאסרו גם את בעה"ב, ולמה לו לסכן גם את האחרים. רבי יצחק נתפעל מתמימותו של ר"מ וביקשו שעכ"פ בשב"ק יהיה אצלו, אבל ר"מ סירב באומרו שבוודאי ימצא לנפשו איזו אכסניה בחדר מיוחד אצל ערלים, ושם יהיה פרוש מן העולם, אבל אינו רוצה ללכת לבתי יהודים. ושוב הפציר בו רבי יצחק קליין מאוד עד שהבטיח לו ר"מ לבוא לכה"פ לשבת הראשונה.

ומספר שם שבשבת זו ישבו שם עוד חמשה אורחים תלמידי חכמים מופלגים ורבי יצחק ואשתו מרת אסתר ר' קירבו אותם בסבר פנים יפות והשתעשעו כולם בדברי תורה ובזמירות שב"ק. והנה לפתע נשמע הקול שהבולשת התנפלה על הבית הזה ונעלו את שער החצר ללא יוצא ובא. רבי יצחק חיזקם ועודדם לא להפסיק ממשנתם ולהמשיך יחד בלימודם, וב"ה לא היתה להם שליטה על בית הזה ולא נכנסו רשעי הבולשת. לאחר שהלכו רשעי הבולשת הפציר רבי יצחק באורחיו שיבואו גם למחר לסעודת שבת, אך ר"מ החליט שבשבת הבאה לא יבוא עוד לביתו של רבי יצחק דלאו בכל יומא מתרחיש ניסא.

בשבוע הבאה פגש רבי מאיר אמסעל את הרה"ק אדמו"ר רבי יוסף פאנעט זצ"ל מדעעש ונשיא "כולל זיבענברגערן בארה"ק" שאז כיהן עדיין כאב"ד אילאנדא (בנו השני של הרה"ק בעל "כנסת יחזקאל" מדעעש), וסיפר לו הרה"ק שהוא מתאכסן אצל רבי יצחק קליין, והפציר ברבי מאיר שיבוא גם הוא בשב"ק, וכמל"כ המשיך רבי יצחק להפציר בו שיבוא אליו בכל שבת ושבת, שעכ"פ פעם בשבוע יאכל דבר מבושל.

צאצאי רבי יצחק קליין: בנו רבי אלימלך קליין ז"ל נולד ביום י' אב תרס"ו, עלה לארה"ק בחודש תשרי תש"ז, נפטר ביום א' אייר תשל"ו, אשתו היתה מרת חנה ע"ה ובנם רבי גדליה קליין-קדמון ה"ו מהיישוב חיספין. בתו אילה נוימן ע"ה נולדה ביום י' אב תרס"ו, עלתה לארה"ק בחודש חשון תרצ"ז, נפטרה ז' ניסן תשמ"ט. בתו פייגא ציפורה. בתו השלישית הינדא ע"ה.

בנו השלישי הצדיק הרב החסיד המפורסם מוהר"ר ישראל מנחם מנדל קליין זצ"ל. נולד ביום י"ז טבת תרנ"ג בעיה"ק צפת ת"ו. ונפטר ביום כ"ט שבט תשי"ב ומנו"כ בטבריה. בעלה הבא נרחיב א"ה בפרק מיוחד אודות תולדותיו.

בנו הרביעי האבדך הרה"ח רבי דוד קליין ז"ל ה"ד נולד בעיה"ק צפת ת"ו. נרצח עקה"ש כשהלך מעיה"ק טבריה לצפת ברגל וערבים ארבו לו בדרך ורצחוהו נפש כשהוא בן כ"ד שנים בפטירתו, ה"ד. השאיר אחריו שלשה בנים. מנו"כ בבית החיים בצפת.

בנו החמישי הרה"ח רבי צבי אלימלך קליין ז"ל דר בירושלים, ונפטר ללא זש"ק. מנו"כ כנראה בהר המנוחות בירושלים.

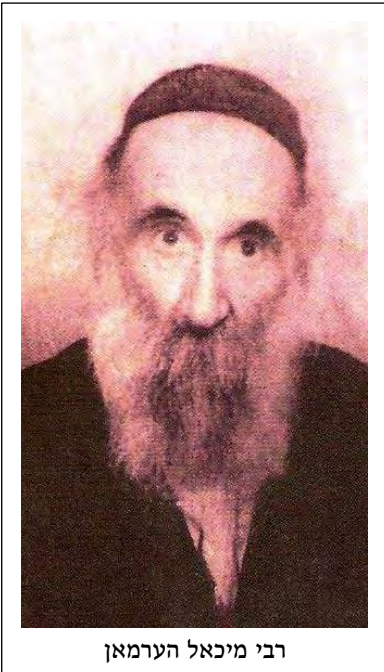
בתו מרת הינדא שטיינר ע"ה, נפטרה כ' אייר תשנ"ב. השאירה שלשה בנים: גדליהו גדעון שטיינר, יעקב שטיינר ועוד אחד, ובת.

היו לו לרבי גדליה עוד בת ובן ראשא, ויחזקאל. ואפשר שנולדו לו מזיו"ש של (-מרת מרים פעריל ע"ה, היו לה גם ילדים מבעלה הראשון).

הרב ברוך פריינד - ירושלים

רבי מיכאל הערמאן וצאצאיו

בעלי זכרון עלה 9 כתבנו מאמר על הרבני רבי דוד דוב הרמן, שם כתבנו רק על הדור הראשון, כעת אנו כותבים על צעיר בניו הרה"צ ר' מיכאל הערמאן זצ"ל, שהתגורר בירושלים עיה"ק, ועל צאצאיו עד ימינו אנו. משפחה עניפה חסידים ואנשי מעשה, מרביצי תורה ויושבי על מדין, מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית ומפארים בכל חוג ועדה ביהדות החרדית בארץ ובחו"ל. על ר' מיכאל וזוג' מרת דבורה ראה בהרחבה בעלי זכרון עלה 9, נשמח לקבל פרטים נוספים, תיקונים, הערות והארות.

רבי מיכאל הערמאן

ר' מיכאל (MICHAEL) הצעיר מילדי ר' דוד דוב ומרת אסתר פראדל, נולד י"א ניסן תרל"א, נולד פג בחודש השביעי והרופאים לא נתנו לו סיכוי לחיות יותר מכמה ימים ובעז"ה חי למעלה מתשעים שנה, בהיותו כבן שלש נתייתם מאמו, בהיותו בן י"ג שנה נסע לעיר פאקש ללמוד בישיבתו של הרה"צ ר' אליעזר זוסמאן סופר אבד"ק פאקש זצ"ל, כן למד בחוסט אצל בעל ערוגת הבושם זצ"ל, ואצל הרה"צ רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל, רבו זה העניק לו במתנה ספר תהלים, אשר נצר אותו היטב והשתמש בו עד זקנה ושיבה, וכן למד אצל רבי משה פולק אב"ד בוניהאד שם למד בצוותא עם הרה"צ רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל לימים רבה של ירושלים.

אחרי פטירת אביו ביום כ' חשון תרנ"א, בשנה זו בפרשת ואתחנן לסדר "אעברה נא ואראה

את ההר הטוב הזה והלבנון" הציג את רגליו על אדמת ארץ הקודש. בהשגחה פרטית נשא את מרת דבורה בת הרב ר' משה הלר המכונה ר' "משה שוחט" מעיה"ק צפת, ב-תרנ"ג לאחר לידת בתו הגדולה מרת אסתר רחל, עבר לגור לירושלים. מהמקורבים ביותר אצל הרה"ק ר' דודל בידרמן מלעלוב זי"ע, ובממשיכי דרכו הרה"ק רבי שמעון נתן נטע והרה"ק רבי משה מרדכי זי"ע, כן הסתופף אצל אדמו"רי רחמיסטרובוקא זי"ע, כן ביקר אצל כל האדמו"רים שהופיעו בירושלים עיה"ק, ובהם הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זי"ע, הרה"ק ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש זי"ע, והרה"ק ה"וואל משה" מסאטמר זי"ע. היה גבאי וממונה כולל שומרי החומות, איש קדוש

חתימת רבי מיכאל הערמאן כממונה של כולל שומרי החומות יחד עם רבי שאול יצחק פריינד (זקנו של כותב המאמר)

ועובד ה' מנעוריו. ר' מיכאל נפטר בשבת קודש פרשת בא י"ב שבט תשכ"ב ונטמן בהר המנוחות. זוג' מרת דבורה שהיתה קשורה מאד לציון הרשב"י במירונו, ובשנת תש"ח עקב המלחמה לא יכלה להגיע לשם, נהרגה מפגז למחרת ל"ג בעומר תש"ח ונטמנה על תנאי בחצר של בית החולים שערי צדק, ואח"כ הועברה להר המנוחות.

בבית גנזיו מצאו פתק מפתיע, כדלהלן: "בע"ה, אמרתי, שאתן חצי מתורתי לזוגתי דבורה שתי, השם ב"ה ישלח לנו ברכה חיים ושלו' עד עולם, מעולם ועד עולם א"ס, מיכאל". לאחרונה הוציא לאור נכדו הרב שמעון דייטש ספר "הצדיק הירושלמי" תולדות חייו ופעליו של רבי מיכאל הערמאן זצ"ל.

צאצאיהם: 1. מרת אסתר רחל נולדה ביום כ"ה שבט תרנ"ג מפורט להלן. 2. מרת ברכה גיטל יוכבד נולדה כ"ד ניסן תרס"ב מפורט להלן. 3. אלטע בת ר' מיכאל נולדה בשנת תרע"ג היתה סגי נהור, לא נישאה ונפטרה בצעירותה כ"ו אייר תש"ט. מסופר: באחת השבתות של שנת תרע"ג, ישב רבי מיכאל בשלחן הטהור של הרבי רבי דוד'ל, חילק הרבי שיריים ונתן את עין הדג לרבי מיכאל והוסיף הא לך עיניים אלה לשמירה, הדבר נשנה לסעודת שחרית ואז נתן לו שתי עיני הדג, וכן בסעודה שלישית קיבל עוד עין של דג וביחד היה לו ארבע עיניים, צרר אותם בנייר והכניסן לתוך כיס הקפטן, כל המעשה פרח מזכרוננו של ר' מיכאל, אז נולדה בתו אלטע, לא עבר זמן רב התינוקת ואחותה בת העשר גיטל חלו במחלת עיניים קשה שהיתה נפוצה בירושלים ובעטיה ניטל מאור עיניהם של ילדים קטנים ר"ל, רץ רבי מיכאל לרבי דוד'ל, והרבי תמה: הלוא נתתי לך את העיניים! תחב ר' מיכאל את ידו לכיס הקפטן ומה מתברר? הבגד נתכבס בינתיים ונותר רק זוג אחד של עיניים, ואכן גיטל הבריאה, ואולם אלטע הסתמאה ל"ע, אותן שתי עיניים שנשתמרו בידו עדיין קיימות בידי צאצאיו. לר' מיכאל נולדו עוד כמה ילדים שנפטרו בקטנותם ממחלות שהשתוללו אז בירושלים.

1. מרת אסתר רחל אשת רבי ברוך דייטש

בת רבי מיכאל, נולדה ביום כ"ה שבט תרנ"ג בעיה"ק צפת. נישאה בשנת תרס"ח לר' ברוך דייטש נולד בסטראפקוב בשביעי של פסח כ"א ניסן תר"ן לאביו ר' יהודה לייב ומרת חנה. [ר' יהודה לייב התייתם בגיל צעיר מאביו הרה"צ ר' יוסף, חסיד מפורסם של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע, נפטר י"א אייר תר"א, נתגדל בבית הרה"צ רבי חיים יוסף גוטליב מסטראפקוב בעל "טיב גיטין וקדושין", לאחר נישואיו הסתופף שנים אצל הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז ז"ע, ולאחר מכן אצל בנו הרה"ק משינאווא ז"ע]. הרה"ק ר' יחזקאל משינאווא היה הסנדק של ר' ברוך, לאחר כמה שנים שהרה"ק משינאווא ז"ע קרא לרבי יהודה לייב לעלות לתורה ועשה לו מי שברך בעבור "שיעלה לארץ ישראל", ואכן בר"ח טבת תרס"ו הגיע רבי יהודה לייב ומשפחתו לארץ ישראל, השתקע בעיה"ק ירושלים בשכונת בתי אונגרין, והתקשר בכל לב להרה"ק ר' דוד'ל מלעלוב.

רבי ברוך דייטש

ר' ברוך היה איש יקר ונשוא פנים, מתושביה הנכבדים של בתי אונגרין, ומהמתפללים החשובים בבית הכנסת "קהל יראים" מרמרוש, הסתופף בצל גדולי וצדיקי ירושלים, הרה"ק ר' מוטל'ה ור' נחום מראחמיסטריווקא, הרה"ק ר' שלמה מזוועהיל, והרה"ק ר' דוד'ל מלעלוב ז"ע, כאשר ביקר הרה"ק ר' אהרן ראטה בעל שומר אמונים זצ"ל, בפעם הראשון בארץ ישראל, התקשר אליו ביותר והיה מתלמידיו הנאמנים רבות בשנים. בזכות פקחותו ומידותיו התרומיות, קיבל את התפקיד הנעלה להיות שליח בית דין של העדה החרדית

בירושלים, והיה מקורב לרבני העיר, מרן מהר"ץ דושינסקיא כיבדו מאד והתבטא עליו שהוא איש פיקח וחכם מופלג, היה איש חסד גדול ותמך בעניים ומעוטי יכולת, וכאשר הגיעו קרוביו הגלמודים לאחר השואה, השיאם בדרך כבוד כאילו היו צאצאיו, נפטר בשם טוב, כ"ג תמוז תש"כ בגיל 70, זוג' מרת אסתר רחל היתה אשה צדקנית ורבת חסד, נפטרה בשיבה טובה י"ד אלול תשמ"ה, בגיל 92. נטמנו בהר המנוחות. צאצאיהם:

א. הילד דוד נפטר בילדותו.

ב. הילדה ראצע נולדה ביום א' דר"ח אלול תרפ"ז, נפטרה כעבור שנה בחודש תמוז תרפ"ח.

רבי פנחס אייזון

ג. מרת לאה פראדל בת ר' ברוך דייטש, נולדה בשב"ק כ"א סיון תרע"א, נישאה בחודש כסלו תרצ"א לר' פנחס בהרה"צ ר' אברהם אביש מרדכי הלוי אייזון בעל ספר "בית אוצר הערות". נולד בשנת תרס"ט בירושלים שבין החומות, בגיל שש נתייתם מאמו מרת מרים ע"ה, בימי בחרותו נבחן על 400 דף גפ"ת, אחר נישואיו הבטיח לו חמיו מחיה לכמה שנים, אך כאשר ראה את העניות והדחקות של חמיו שאין לו למחיתו הוא, סירב לקבל, וכשהדחקות גברה עליו יצא לבקש מחיתו כשהוא מפרך את גופו בכל עבודה שהיא ובלבד שלא יגיע לידי מתנת בשר ודם. הרה"ק מהר"א

מבעלזא זי"ע אמר עליו: ר' פנחס איז דאך המושלם בכל המעלות, הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע שהיה ידוע בחיבתו והערצתו לאנשי ירושלים, פעם כשיצא הב"י לפנות בוקר לטייל עבר ליד בית המדרש ברח' מלאכי, ומצא שם את ר' פנחס רכון על הגמרא, אמר לו הב"י: האסט געמיינט אז די וועסט זיך בהאלטין האט האב איך דיר גיכאפט, [חשבת להיות נחבא הנה תפסתי אותך]. לאחר תקופה הוכשר להוראה ויצא להיות שו"ב בבית שאן כאשר כל השבוע הוא מחוץ לביתו וחוזר לבני משפחתו לקראת שבת מלכתא. איש חסיד ויקר, ירא את ה' מרבים, מיקירי קרתא דירושלים, תלמידם של הג"ר פנחס עפשטיין, והג"ר דוד יונגרייז, אשר חיבבוהו מאד, מפארי מתפללי בית הכנסת קהל יראים מרמרוש, בו שימש כשליח ציבור בימים הנוראים, תפילתו היתה בהתלהבות ובדביקות שהמיסה כל לב, והיתה לשם דבר, ונשארה חקוקה בלב המתפללים עד היום. בהיותו לוי היה יוצק מים על ידי הכהנים לפני עלייתם לדוכן, והיה מבקש מהם להזכירו בברכתם, והיה שומר את מי נטילת מי הכהנים לסגולה. שימש רבות בשנים כשו"ב, מומחה בבדיקת צומת הגידין, ורבים הידרו לאכול דווקא משחיטתו בהיותו ירא שמים מרבים. נפטר בשם

טוב ביום כ"ו מרחשון תשמ"ב בגיל 73 ונטמן בהר הזיתים, זוג' מרת לאה פראדל נפטרה בשיבה טובה ביום ט' אלול תשס"ב ונטמנה בהר המנוחות ירושלים. צאצאיהם:

1. מרת מרים תחי' נישאה להרה"ח ר' דוד גפנר ז"ל. נולד אלול תרפ"ט בירושלים, לאביו הרה"צ ר' מנחם מנדל ראובן זצ"ל ולאמו מרת אסתר מירל ע"ה. בשנת תשכ"ד יזם והקים המפעל הגדול מפעל חייו "ארגון תורה שבעל פה", אך כסף מנלן ויצא

רבי דוד גפנר

לארה"ב לגייס כספים למטרה זו, אך ההצלחה לא האירה לו פנים, ואחרי שבועיים שב ארצה, בדרכו חזרה במטוס היה גם כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג בעל השפע חיים זצ"ל, והתיידד עם האדמו"ר וסיפר לו על תכניותיו. אמר לו האדמו"ר: "איך קויף דאס ביי אייך" ואז פתח האדמו"ר זצ"ל את מפעל "מורינו", שהתפתח אח"כ לכולל ש"ס ומפעל הש"ס עד היום הזה. בשובו אמר: בטח ה' יהיה בעזרו, ופירסם מודעה בהמודיע על פתיחת הארגון תורה שבעל פה, ומיד החלו נוהרים עשרות בחורים ונערים להיבחן, וסיפר אחד הנבחנים שלמד בישיבת בריסק, שבדרך כלל בצהריים היה זמן מנוחה וכמעט לא נמצאו בחורים בהיכל הישיבה, ומאותו יום שפורסם על המפעל הגדול, היה ההיכל מלא וגדוש, רבים מגדולי תלמידי החכמים הם בזכות המפעל הקדוש הזה, שנבחנו 1000, ו-2000 דפים, וכפי שכמה וכמה העידו שכל תורתם הוא בזכות ר' דוד. תפילתו היתה מלאה רגש, בהשתפכות הנפש, במתיקות נפלאה, מדי יום ביומו התפלל בכותל המערבי ולפעמים גם פעמיים ביום, והיה אומר שבכותל מרגישים שמתפללים, כן לקח על עצמו את הוצאות המניין תהלים, שייסד אביו הרה"צ ר' מנחם מנדל זצ"ל, ליד שריד בית מקדשנו הכותל המערבי, אשר קיים עד היום, ואשר רבים נפקדו בישועות בשלחם הזכרותיהם למנין זה. נפטר ל' שבט תשנ"ז נטמן בהר המנוחות, הקים בליע"ה משפחה עניפה.

2. ר' ארי' לייב נשוי למרת שרה לבית ווייספיש. 3. ר' אברהם אביש נשוי למרת רחל לבית פיש. 4. ר' יהושע העשיל נשוי למרת אסתר רייזל לבית מונטג. לכולם משפחה עניפה.

רבי משה אייזין

5. ר' משה נולד בשנת תרח"צ בירושלים, בצעירותו התחנך בתלמוד תורה וישיבת עץ חיים, נשא את מרת שיינא דבורה לבית חשין, רוב שנותיו שימש כמלמד תשב"ר והעמיד אלפי תלמידים, ומוותיקי המלמדים בתלמוד תורה חיי עולם, תקופה היה המלמד הראשון באידיש בתלמוד תורה תשב"ר בבני ברק, זכה להיות תקופה המשב"ק של כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, היה היוזם והמייסד של השיעור הקבוע שנלמד בתדירות ברחבת הכותל המערבי, מעת שיכלו להגיע שוב לכותל המערבי, היה מתפלל בכל שב"ק לפני התיבה במנינו הקבוע, ובקולו המרקיע שחקים שהלהיב את

קהל שומעיו, בשנותיו האחרונות כיהן כפקיד ראשי בישיבת עץ חיים. כל ימיו חי בקבלת יסורין באהבה ובשמחה ללא תרעומת, השרה שמחה בכל מקום שנמצא, תמיד היה נסוך חיוך רחב על פניו, כל מגמתו ודאגתו היה איך לעזור לזולת. כאשר זוג' החשובה נפטרה ביום כ' אד"א תשנ"ב, והשאירה אותו עם 3 יתומים קטנים, קיבל עליו את הדין באהבה, והתמסר להם ביתר עוז והיה עבורם משענת חזקה ותומכת, נפטר באופן פתאומי ביום י"ז סיון תשנ"ב בגיל 55 באוטובוס קו 3, בעת שנסע לקחת את בנו הרך לתפילת ערבית ולאמירת קדיש אחרי אמו ע"ה, שנפטרה חדשים ספורים לפני כן, נטמנו בהר המנוחות. הילדים הקימו משפחה עניפה.

6. מרת חנה נישאה לר' יחיאל מיכל רבינוביץ. נולד י"ג אדר תרצ"ה, לאביו הרה"ח ר' מאיר שלום זצ"ל נין ונכד ליהודי הקדוש מפשיסחא, ולאמו הצדקנית

רבי יחיאל מיכל רבינוביץ

בת הרה"ח המפורסם ר' מרדכי אהרן פישמן זצ"ל, מראשי וחשובי חסידי באיאן וממעמדי היסוד של חבורת החסידים בירושלים עיה"ק. בצעירותו למד בת"ת וישיבת חיי עולם, שם קנה רוב תורתו וחכמתו מפי הגאון החסיד ר' שלמה שרייבר זצ"ל, וגדולי ירושלים אשר כיהנו כראשי ורמ"י הישיבה. אחר כך המשיך בלימודיו במתיבתא תפארת ישראל רוזין. היה מתאבק בעפר רגליהם של זקני החסידים, ובפרט אצל זקנו החסיד ר' מרדכי אהרן פישמן זצ"ל, והגאון החסיד איש מורם מעם ר' נטע ציינווירט זצ"ל, אותו ראה כמורו ורבו, וקנה מהם הרבה קניני עולם. לאחר נישואיו המשיך

לעשות חיל בלימודיו בכולל, ומשם נקרא להצטרף לצוות הרוחני של ישיבת פרשבורג, שם זכה להרביץ תורה בקרב התלמידים, משם נקרא להתמנות כראש כולל בישיבת חיי עולם. כן היה עוסק בקירוב רחוקים ובמשך שנים רבות היה מוסר שיעורים להמון עם. כן היה משפיע ממעיונותיו בקרב צעירי חסידי באיאן, מדי שבת בשבתו היה מוסר שיעור בקביעות בספה"ק באר מים חיים, שזורים באמרות קודש של רבוה"ק מאורי החסידות. בינות לסדר לימודיו הרבה להתעסק בחסד ועזרה לזולת, ומנהל גמ"ח להלוואות כספים לנזקקים בכדי להקל על מצוקותיהם. היה מצוין באמונת צדיקים, ומקושר מאד באמונת חכמים לרבוה"ק לבית באיאן, כ"ק מרן אדמו"ר מביאאן לייפציג זי"ע, כ"ק מרן אדמו"ר מביאאן ניו יארק זי"ע, ולהבדל לחיים טובים נכדו כ"ק מרן אדמו"ר מביאאן שליט"א. כמו כן דבק באדמורי"ם הקדושים לבית רוזין זי"ע, הסב"ק רבי

ישראל מהוסיאטין, והאביר יעקב מסאדיגורא ת"א, אשר הרבה לפקוד את ביתם, ומסתופף בצילם ונהנה מזיו קדושתם. נלב"ע כ"ז טבת תשע"ג, מרת חנה נפטרה י' אייר תשע"ג, נטמנו בהר המנוחות בירושלים. הקים משפחה עניפה.

7. מרת חיה נשואה לר' עקיבא דוב לנדא. 8. ר' שמואל דוד נולד י"ד כסלו תש"ו נשא את מרת רחל לבית כהן, נפטר ל' שבט תשע"ד ונטמן בהר הזיתים. 9. מרת גיטל נשואה לר' מיכאל לייב ב"ר שמעון רבינוביץ. 10. מרת חוה נשואה לר' יעקב גולדשמיד. 11. ר' אהרן נשוי למרת פרידה לבית זלצמן. ולכולם בליע"ה משפחה עניפה.

ד. ר' יוסף ב"ר ברוך דייטש נולד בשב"ק ט"ו מרחשון תרע"ז. למד בכולל שומרי החומות, הסתופף בצל האדמור"ם רבי שלומקה מזוועהיל, אדמו"רי לעלוב, וה"אמרי חיים" מויזניץ זי"ע. איש צנוע וישר ובעל יסורים. נשא את מרת רבקה

מלכה בת ר' אהרן
בצלאל
ליפל
מלודז'. נפטר בפסח
שני תשנ"ב ונטמן
בהר המנוחות, זוג'
נפטרה ביום ג'
חשון תשמ"א
ונטמנה בהר
הזיתים. צאצאיהם:
1. מרת חנה גיטל,
נישאה לר' יואל
ב"ר מתתיהו

רבי ראובן געציל כהן

רבי יוסף דייטש

דייטש, נפטרה כ"ה מרחשון תשס"ו נטמנה בהר המנוחות. יש צאצאים. 2. מרת שרה לאה תחי' נישאה לר' ראובן געציל ב"ר משה דוד כהן, נולד טבת תרצ"ד בלודז' שבפולין, עלה לארץ ישראל תרצ"ח ולמד בישיבת תורת אמת חב"ד. איש יקר מופלג בתורה, לא החזיק טיבאותא לנפשיה, מחשובי חסידי חב"ד, הרביץ תורה לתלמידים, הקדיש שעות רבות להנחת תפילין בכותל המערבי, תפילתו בהשתפכות הנפש כמונה מעות. נפטר ר"ח אייר תשס"ט ונטמן בהר המנוחות. יש משפחה עניפה 3. הילד יהודה אריה נפטר בילדותו.

ה. ר' יהודה אריה לייב [לייבל] ב"ר ברוך דייטש, נולד ביום ו' אדר תר"פ. למד בישיבת מהרי"ץ דושינסקיא והיה מקורב אליו. נשא את מרת מלכה יוטא בת הרה"ח ר' יוסף בעריש פוטריגאל מחשובי חסידי אלכסנדר, נולדה בפולין, עלתה בצעירותה לארץ ישראל יחד עם אביה וכל משפחתה. ר' לייבל היה תלמיד חכם

רבי לייבל דייטש

מופלג, כל היום עסק בתורה בכלל ושומרי החומות בבית המדרש בבתי אונגרין, היה מוהל מומחה, ואצל אנשים מעוטי יכולת היה גם מביא אתו את סעודת הברית. כן היה מקורב להרה"ק ר' שלומק'ה מזוועהיל, ופעם היה בסוכתו כאשר מסביב ירד גשם, ובסוכתו של ר' שלומק'ה לא נכנס אף טיפת מים. נפטר כ"ה תשרי תשנ"ט, זוג' מרת מלכה יוטא, היתה רבת פעלים וחסד, נפטרה ביום י"ד כסלו תשל"ג, נטמנו בהר המנוחות בירושלים. צאצאיהם:

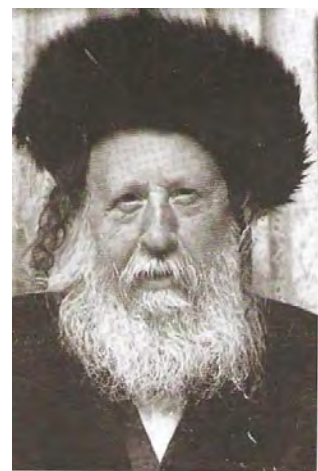
1. מרת חנה עלקא נשואה לר' בנימין ב"ר יצחק אליהו אייזנבאך. 2. מרת חיה לאה נשואה לר' חיים יהודה ב"ר ישראל עוזר קליין. 3. ר' חיים יחיאל מאיר נשוי למרת פריידה רייזל בת הרב

משה יהודה לייב פרנקל רב העיר עכו. 4. ר' דוד צבי נשוי למרת תרצה בת ר' מאיר כהן. לכולם משפחה עניפה.

ו. ר' שמואל ב"ר ברוך דייטש שליט"א, איש האשכולות, ספרא רבא, כרכא דכולא ביה, נשא את מרת ביילא בת הרב פנחס דוד קליין מראשי כולל שומרי החומות, נפטרה ביום י"ז מנחם אב תשל"ח ונטמנה בהר המנוחות. צאצאיהם:

1. מרת רבקה נשואה לר' מאיר משה הלוי ב"ר אפרים איזק. 2. מרת חנה נשואה לר' יחיאל בלעדי. 3. מרת דבורה. 4. הרב ר' זאב מו"צ בעדה החרדית, נשוי למרת רחל בת הרב יעקב משה גרינפלד. לכולם משפחה עניפה.

ז. ר' יואל ב"ר ברוך דייטש נולד ביום כ"ד טבת תרפ"ד ביום ההילולא של כ"ק אדמ"ר הזקן בעל התניא זי"ע. כל ימיו היו מקשה אחת של אהבת תורה ויראת שמים, טוב לשמים וטוב לבריות, צנוע בדרכיו וחסיד במעשיו, ממעט בדיבור ומרבה במעשים טובים והכל בהסתור ובהחבא. בצעירותו למד בשומרי החומות ונבחן על מסכת גיטין אצל הרב בענגיס זצ"ל אשר התפעל מכשרונותיו. כאשר כ"ק מרן האדמו"ר מבעלזא זי"ע הגיע לארצנו הקדושה בשנת תש"ד, נקשר אליו והיה מקורב אליו ביותר, ואף התבטא עליו "מין

רבי יואל דייטש

ספרים שאנק", שכן רבה היתה בקיאותו בש"ס ובפוסקים, בספרי חסידות ובספרי מוסר, בהלכה ובאגדה, והכל היה אצלו כמונח בקופסא. גם הרב מבילגורייא הראה לו אהבה רבה וידידות נאמנה, ואף היה המסדר קידושין שלו. בתקופת מלחמת תש"ח נסע לתל אביב למרן האדמו"ר זי"ע, ולא נתנו לעבור מכיוון יפו לתל אביב, ובכל זאת סיכן את עצמו ועבר, ורצו לירות בו, אמר שהולך לאדמו"ר מבעלזא, ושחררוהו לדרכו. כן היה מקורב מאד אצל האדמו"רים מזוועהיל הרה"ק ר' שלומקה, הרה"ק ר' גדליה משה, והרה"ק ר' מרדכי, זי"ע, אשר גם למד אצל חבברותא, והעיד עליו שהוא בקי בשו"ת חתם סופר. כן למד אצל הרה"צ ר' עקיבא סופר מפרשבורג זצ"ל, אשר היה מפליא את כח הזכרון שלו, וכן היה מבאי ביתו של הגה"ק הרב מטשעבין זי"ע. נשא את מרת הענא גולדה תחי' בת ר' אריה לייב ב"ר חיים פינטשובר מאודסה. נפטר ביום ה' כסלו תשנ"ז יומא דהילולא של המהרש"א זי"ע, שכל ימיו היה עוסק בתורתו ונטמן בהר

המנוחות. צאצאיהם:

1. ר' נתן נשוי למרת ברכה איטא בת ר' זאב ב"ר שלום צבי גולדברג. 2. ר' דוד משה נשוי למרת זהבה בת ר' אפרים ב"ר זאב לבלנג. 3. ר' יעקב נשוי למרת טויבה יונה בת ר' זאב פטרובסקי. 4. ר' חיים נשוי למרת חיה בת ר' יוסף בנימין מושקוביץ. 5. מרת דבורה נשואה לר' רפאל אהרן כץ. 6. מרת באשע נשואה לר' ישראל ב"ר שלמה בלאק. 7. ר' ברוך. ולהם משפחה עניפה.

ח. ר' יחזקאל ב"ר ברוך דייטש, נולד ביום כ"ו כסלו תרפ"ו. נשא את מרת זלאטע בת ר' משה

ב"ר צבי שטיינמץ מסיגעט. איש יקר רוח ורב תבונות, הסתופף בצל צדיקי דורו המפורסמים, הרה"ק ר' שלומקה מזוועהיל, הרה"ק ר' אהרן מבעלזא, והרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין זי"ע, חסיד הדבוק ברבותיו אותם שימש בנאמנות ובמסירות, והיה איש אמונו של כ"ק אדמו"ר בעל חלקת יהושע מביאלא זצוק"ל. אצר ביזכרונו ספורים ועובדות רבים מצדיקים וגדולים והיה מספרם בחן ובנעימות. שימש כשליח בית דין של העדה החרדית למעלה מיובל שנים, והיה מקורב לרבני ירושלים הגאונים והמפורסמים שחיבבוהו כאיש נאמן, אשר עשה את תפקידו בנאמנות ובמסירות, ומעולם לא היתה עליו תרעומת כל שהוא מהעומדים בדין. גמל חסד עם הבריות, ביתו היה פתוח לרווחה לעניים ולנצרכים, נפטר בעש"ק ג' אב תשס"ו, זוג' נפטרה ביום ג' ניסן תשס"ה. נטמנו בהר המנוחות. צאצאיהם:

רבי יחזקאל דייטש

1. ר' משה נשוי למרת צפורה בת ר' אליעזר עקשטיין. 2. ר' זאב נשוי למרת עלקא בת ר' שמעון הויזמן. 3. הרה"צ ר' יוסף יצחק משעדליץ, נשוי למרת העניא בת ר' מנחם זאב גרוס מנכבדי בית חלקיה ומגזע מרן החת"ס זי"ע. 4. ר' שלמה דוב נשוי למרת ברכה רייזל בת ר' משה בריזל. 5. מרת בתיה סילקא דבורה נשואה לר' צבי ב"ר יחיאל זילברברג. 6. מרת תמר פייגא נשואה לר' בנימין ב"ר חיים דרוק. לכולם משפחה עניפה. 7. הילדה חוה זיסל בריינא נפטרה בדמי ימיה ה' אייר תשל"א.

2. מרת ברכה גיטל יוכבד קולסקי

בת ר' מיכאל נולדה כ"ד ניסן תרס"ב. נישאה לר' שמעון קולסקי ב"ר ישראל צבי מארדאוויטש-קאלסקי, שנולד לאביו ר' יעקב [מאלעס] מארדאוויטש, מעיר טורעק בפולין.

רבי שמעון קולסקי

[מקורו היה מעיר קאליש. ר' יעקב היה מחריפי החסידים אצל הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאצק זי"ע, יחד עם עוד ארבע אחים, ורבים קרא אותם "חמשה חומשי תורה", [ובנוסח אחר חמשה קני המנורה]. ר' יעקב היה בעל הדרת פנים, יושב יומם ולילה והוגה בתורה, ובלימודי הזוהר וספרי קבלה, ירא שמים גדול, ניהל שלחנות בשבתות כמנהגי הרבנים, היו מתכנסים אצלו חסידי קאצק, והוא ישב בראש השלחן וחוזר על חידושי תורה של רבו. אחרי פטירת רבו מקאצק זי"ע, נסע להרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע, ואחרי פטירתו נסע להרה"ק ר' חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע. מסופר שבעת פטירתו הכריז ואמר הביאו כסא

למורי ורבי מקאצק, ולמורי ורבי מגור, ולמורי ורבי מאלכסנדר שהם כולם כאן, ובעת פטירתו פסקו כל השעונים בבית מלכת.

זוג' של ר' יעקב מרת חנה ממרומי היחס, בתו של הרה"צ ר' ישראל לעווי-פוזנער זצ"ל מקאליש ואח"כ בקויל. ר' ישראל היה אחד מהאחים של הרה"צ ר' נחום לעווי-שאדיקער זצ"ל, והרה"צ ר' יעקב לייב לעווי אב"ד שעלשין זצ"ל, ולימים ראש המקובלים בישיבת בית אל בירושלים, והרה"צ ר' אשר לעמיל לעווי מגאלין זצ"ל, לימים ראב"ד בבית דינו של הרה"צ ר' שמואל סאלנט בירושלים. שלושת האחים עלו לירושלים בערך בשנת תר"א, והם יסדו את כולל פולין ושכונות בתי וורשה ומאה שערים בירושלים. אביהם היה הרה"צ ר' אברהם בהרה"צ ר' שלמה זלמן תלמידו של הגאון בעל חמדת שלמה מוורשה זצ"ל.

בנו ר' ישראל צבי נולד בערך בשנת תרכ"ז-ט' בעיר טורעק, נשא את מרת חיה ליבא ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק גליצנשטיין, שו"ב בק"ק דאברא הסמוכה לטורעק, מחשובי חסידי

השפת אמת זי"ע. בהיות ר' ישראל צבי אברך צעיר לערך בשנת תרנ"א-ג', עלה לארץ הקודש על פי פקודת רבו השפ"א זי"ע והתיישב בירושלים, כאשר נסע מפולין לארה"ק, הוצרך מפני גזירת הגיוס לצבא פולין, לשנות את שם משפחתו מאראדאוויטש, כדי להשיג רשיונות כניסה לארה"ק מן הממשלה הטורקית, והחליף את ניירותיו שלו עם ניירותיו של גוי פולני ששם משפחתו היתה "קאלסקי", וכך ניתן לו רשות כניסה לארה"ק, ובכך הוסב שם המשפחה לקולסקי עד היום הזה.

בשנת תרע"ה נחלתה זוג' מרת חיה ליבא, ועקב מחלתה העתיק דירתו מירושלים לעיר חברון, בה ישב עד אחרי פטירת זוג' בשנת תרע"ז ונטמנה בבית החיים היהודי בחברון, ואז חזר לירושלים. נמנה על חבריא קדישא בראשות הרה"צ ר' שמואל דייטש זצ"ל, שבה נמנו יראים ושלמים מטובי ירושלים של מעלה, וביניהם הרה"צ ר' מיכאל הערמאן זצ"ל, שהתפללו ולמדו בבית הכנסת אהל יצחק דאנשי אונגארין בעיר העתיקה. בשנת תרפ"ב תקנו תקנות מועילות להתעלות בעבודת ה', ואושר ע"י הרה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ובית דינו, ור' ישראל צבי ובנו ר' שמעון חתומים על תקנות אלו.

ר' ישראל צבי היה בין הלומדים בישיבת המקובלים בית אל, כאשר נבנה בית המדרש קהל יראים וחסידים "מארמארישע שוהל", קבע שם תפילתו יחד עם בנו ר' שמעון. נפטר בשמחת תורה תש"א ונטמן בהר הזיתים].

ר' שמעון נולד ביום כ"ד חשון תרס"ד בירושלים, בצעירותו למד בישיבת עץ חיים, בתקופת הבר מצוה למד בחב"ד בעיר חברון. נשא כאמור את מרת ברכה גיטל יוכבד בת ר' מיכאל הערמאן זצ"ל. תקופה התפלל בבית הכנסת טשורטקוב במאה שערים, ואחר כך עבר למארמארישע שוהל, ובשנת תשי"א נתמנה לגבאי בית המדרש שם, וגם שימש שם כבעל תפילה למוספים בימים הנוראים מדי שנה בשנה. נמנה כחבר וועד השבעים של העדה החרדית, התפרנס ממלאכת סת"ם ועשה מלאכתו מלאכת שמים באמונה, כתב כמה וכמה ספרי תורה מהודרים, שעות רבות ביום הקדיש לתורה היה תלמיד חכם ונח לבריות. נפטר בגיל 71 ביום ב' אייר תשל"ה ונטמן בהר הזיתים ליד קבר אביו ר' ישראל צבי ז"ל. זוג' מרת ברכה גיטל יוכבד עסקה רבות במצות הכנסת כלה והשיאה הרבה יתומים ויתומות, נפטרה ביום י"ב ניסן תשכ"ג ונטמנה בהר המנוחות סמוך לקבר אביה זצ"ל. צאצאיהם:

א. מרת חיה ליבא נולדה בירושלים ביום כ"ו שבט תרפ"ד. באה בקשרי שידוכין בחודש מנחם אב תש"ב, ונישאה בירושלים בשנת תש"ג, לר' צבי יחזקאל הכהן ראלניצקי ז"ל, נולד בפולין בעיר לאדז' בל"ג בעומר תרפ"ג, לאביו הרה"ח ר' חיים ב"ר דוד הכהן ראלניצקי, ולאמו מרת אסתר מאטיל ע"ה מגזע החוזה מלובלין זי"ע. בגיל שנתיים בשנת תרפ"ה נסע עם אביו לארץ הקודש, אחרי כמה חדשים כאשר השתוללו מחלות בארץ הקודש, נחלו הוא ואחיו שמואל עמנואל, והוכרחו לחזור לפולין ללאדז', שם למד בתלמוד תורה חורב שמנתה אז חמשת אלפים תלמידים.

זכה להכיר מקרוב את רבו של אביו, הרה"ק ר' עמנואל מפאביאניץ לאדז' צ"ל, כאשר הלך עם אביו מדי שבת בשבתו לעריכת שלחנו הטהור.

בשנת תרצ"ג בגיל 10 נסע שוב יחד עם אביו לארץ הקודש, כשהגיע עת הבר מצוה דאג אחיו ר' יעקב שילבש את המלבושים כמנהג חסידי ירושלים שטריימל וקפטן, סעודת הבר מצוה נערך בליל שב"ק אצל שלחנו הטהור של הרה"ק בעל שומרי אמונים זי"ע. אחרי הבר מצוה נכנס ללמוד בישיבת הרה"צ המהרי"ץ דושינסקיא צ"ל גאב"ד של העדה החרדית, ואחרי תקופה עבר ללמוד בישיבת תורה ויראה, משם עבר ללמוד בישיבת שפת אמת, שם למדו בחורים יוצאי פולין. תקופה של חצי שנה זכה לישון ולשמש מדי לילה אצל הרה"ק ר' שלומק'ה מזוועהיל צ"ל, וזה נשאר חקוק במוחו כל ימי חייו, כאשר ראה במו עיניו את עבודתו בקודש, סולם

מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, גם כתב לו כתב המלצה על טיב התלמיד, כדי שיתקבל בישיבת שפת אמת.

בלמדו בישיבת שפת אמת נכנס להפרד מהרה"ק האמרי אמת צ"ל, כדי לנסוע לבקר את אביו, ואמר לו: פארסט אהיים! די זאלסט גידענקען אז עס איז דא א גאט אין הימל און אויף דער וועלט, [אתה נוסע הביתה תזכור שיש אלוקים בשמים ועל הארץ]. הרבה ליכנס אצל הרה"ק האמרי אמת, הרה"ק מבעלזא והבית ישראל זי"ע, כאשר היה צריך הזכרה וברכה וכן לשאול בעצתם. מימי בחרותו נמשך לאנשי הישוב הישן, אנשי נטורי קרתא ועדה החרדית, וספג מדרכם להתנהג

רבי צבי רולניצקי

בחסידות וקנאות מבלי לשנות זיז כל שהוא מהדרך המסורה לנו. היה מחונן בכשרון נפלא לנגינה, וידע הרבה מניגוני מודזין ממה ששמע מהאדמו"ר ר' שאול ידידי' ממאדזין צ"ל, ומרבו בעל שו"א צ"ל, וכאשר עבר לפני התיבה בשבתות וביומא דפגרא, הפליא את שומעיו ממיטב אוצרותיו, וכיבד ה' מגרונו בשיר ושבח ניגונים עתיקים המלאים זיו ומפיקים נוגה. כל ימיו עסק במלאכת הקודש להרביץ תורה לצאן קדשים, גם בארץ וגם בחו"ל וזכרו הטוב נשמר בהערצה שנים רבות בלב אלפי תלמידיו, שלמדו אצלו מצעירותו ועד זקנתו. צרות רבות עברו עליו בימי חייו, כאשר באמצע שנותיו נלקחה ממנו זוג' הצנועה והחסודה מרת חיה ליבא ע"ה במיטב שנותיה בת מ"ו שנים, ביום כ"ה אייר תש"ל ונטמנה בהר המנוחות, בהשאירה אחריה עוללים צעירים, קיבל עליו דין שמים באהבה, וחזק את עצמו

וצאצאיו להיות בשמחה. בשנת תשל"א בנה ביתו מחדש, עם מרת דבורה בת הרה"ח ר' שמואל יודא הלוי לעווינגער ז"ל מווייטצען, אלמנת הרה"ח ר' בנציון איצקאוויטש ז"ל, שעמדה לימינו עד יום פטירתו במסירות ונאמנות נפלאה. נפטרה ה' טבת תשע"ד ונטמנה בבית החיים במאנור, בשנת תשל"ד עבר לחו"ל והתיישב בויליאמסבורג.

ביקש לישב בשלוה וקפץ עליו רוגז יסורים, כאשר נפטר עליו בפתע פתאום חתנו האהוב ובן אחיו הרה"ח ר' שלמה אברהם הכהן ז"ל, ביום כ"ז חשון תשמ"ב, והשאיר אחריו יתומים קטנים. ואחרי שנה ביום י' שבט תשמ"ג, נפטרה בתו החוה"צ מרת דבורה ע"ה, אשת הרה"ח ר' מאיר הכהן ראטה הי"ו, אחרי שנזדככה ביסורים ומכאובים ל"ע, ואח"כ כאשר נפטר חתנו הרה"ח ר' חזקי' כ"ץ ז"ל, ביום כ"ט מנחם אב תשנ"ט, וקיים בעצמו מאמרם ז"ל, על כל גל וגל נענע בראשו, כל

צרה שפקדה אותו, קיבל דין שמים באהבה והצדיק עליו את הדין. ר' צבי יחזקאל נפטר בליל ר"ה עם כניסת השנה תשס"ח ונטמן בבית החיים קרית יואל מאנארו. [מתוך ספר "זכרון צבי יחזקאל" באדיבות הרב אברהם אלטר הכהן ראלניצקי הי"ו]. צאצאיהם:

1. מרת חוה תחי' נישאה לבן דודה ר' שלמה אברהם הכהן ראלניצקי ז"ל, בן אחיו ר' יעקב ז"ל, נלב"ע ביום כ"ז חשון תשמ"ב ונטמן בבית החיים קרית יואל. 2. מרת דבורה ע"ה נישאה לר' מאיר צבי הכהן ראטה הי"ו ב"ר אברהם יו"ר ועד הכשרות של העדה החרדית ירושלים, נפטרה ביום י' שבט תשמ"ג

רבי שלמה אברהם רולניצקי

ונטמנה בהר המנוחות בירושלים לשמאל קבר זקנה ר' מיכאל זצ"ל. 3. מרת חנה פייגא נשואה להרב שאול יצחק הורוויץ שליט"א בני ברק בהרה"צ ר' דוד שמואל שמעלקא. 4. מרת נחמה פראדל נשואה לר' דניאל קליין ב"ר אפרים, בארא פארק ברוקלין. 5. ר' אהרן נשוי למרת סימא לבית פישער, קרית יואל מאנארו. 6. ר' ישראל ארי לייב נשוי למרת פיגא ב"ר שמואל זאנוויל גאלד. 7. מרת לאה תחי' נישאה לר' חזקי' שרגא פייבל הכהן כ"ץ ז"ל, נלב"ע ביום כ"ט מנחם אב תשנ"ט ונטמן בבית החיים קרית יואל מאנארא. נישאה בזיו"ש לר' יעקב אהרן לעווי הי"ו. 8. מרת אסתר מאטיל נשואה לר' יהודה נאה ב"ר יצחק. 9. מרת רייזל נשואה לר' ליפא וואלנער. 10. ר' חיים נשוי למרת אסתר שיינדל לבית בראדער. לכולם משפחה עניפה.

ב. מרת חנה לאה בת ר' שמעון קולסקי נישאה ביום ט"ו כסלו תש"ז להרה"ח ר' חיים מאיר פריד ז"ל, נולד ביום ג' אדר תרפ"ב בעיר קליינוארדיין הונגריה, לאביו הרה"ח ר' מנחם מנדל ואמו מרת ברכה ע"ה, שהיה מסתופף בצל הצדיקים הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא, והרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע ועוד. יחוס משפחתו מגיע לבעל מגלה עמוקות, ה"ט"ז, הש"ך, הרמ"א, בעל הלבושים, זי"ע, בבחרותו גלה למקום תורה לישיבה הרמה בעיר פאפא אצל בעל ה"ויגד יעקב", ואצל בנו בעל ה"ויחי יוסף" זי"ע, שם למד במשך שבע שנים ונחשב לאחד מבחירי התלמידים. בעת מלחמת העולם נסע ר' חיים מאיר עם קבוצה מתלמידי פאפא לפעסט, לקבל את ברכתו של כ"ק מרן האדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, ואכן זכה להתברך בברכת הקודש, וכל ימיו הזכיר כי היא שעמדה לו להינצל מגיא התופת.

באותו ביקור בפעסט זכה לראשונה להשתתף בתפילות ובשולחנות הטהורים של הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע, אשר קירבו מאד. כאשר החמיר המצב וכל הבחורים גויסו למחנות עבודה, ברח לכפר נידח והסתתר בביתו של יהודי יר"ש אשר נתן לו קורת גג ולחם לשובע, תמורת לימודו עם בניו הבחורים. אחרי כמה חדשים התגלגל למחנות העבודה באושוויץ ובוכנוולד, ובחסידי שמים ניצל וזכה לשמור על צלם דמותו הרוחני והלבוש החסידי. לאחר השחרור הגיע למחנות העקורים בגרמניה ובאיטליה, ובערב ר"ה תש"ו זכה לחונן את עפרה הקדוש של ארץ ישראל, אז בא להתגורר

רבי חיים מאיר פריד

בירושלים ומיד בחר בחיי תורה וחסידות, והסתופף בצילו הטהור של הרה"ק מסאטמר זי"ע. לאחר נישואיו התגורר בבית זקנו הצדיק ר' מיכאל הערמאן זצ"ל ממנו ינק דרכי יראת שמים ועבודת ה'. קורותיו בשנים אלו חקק למשמרת בקונטרס "זכרנו לחיים" שהדפיס בשנת תשנ"ח.

בשנת תשי"ז עם התרחבות משפחתו עבר למושב קוממיות, שם עסק רבות בהפצת התורה והיהדות, וכן הפעיל וניהל את בית הספר במושב חזון יחזקאל, היה נוסע לשבתות במושבים ודרש בבתי הכנסת של אחינו בני תימן, בחשיבות החינוך היהודי ושיכנע אותם למסור לידיהם את הילדים כדי להתחנך בביה"ס האגודאי. בשנת תשכ"א עבר להתגורר בבני ברק, שם המשיך בפעולותיו בשדה החינוך,

תקופה מסוימת התגורר בשיכון סקוירא בארה"ב, וזכה לשמש את הרה"צ ר' יעקב יוסף מסקוירא ז"ע. בשנת תשמ"ב בעת שמחת נישואין של ויזניץ-סקוירא בקרית ויזניץ בני ברק, היה ביתו אכסניה להרבנית הצדקנית הישישה מרת טראני טוורסקי מסקוירא ע"ה, נכדתו של הרה"ק מהר"ד מבעלזא ז"ע, ורבים מגדולי ישראל באו לבקרה בביתו. לאחר פטירת הרה"ק האמרי חיים ז"ע, המשיך בהתקשרות איתנה לכ"ק האדמו"ר בעל הישועות משה ז"ע, אשר גם הוא חיבבו וקירבו מאד. נפטר י"ד כסלו תשע"ג, כשהוא זקן ושבע ימים מעל 90 שנה, בהותירו אחריו ברכה משפחה עניפה, חסידים ואנשי מעשה ומרביצי תורה, וגם זכה לראות בחייו דור חמישי. זוג' מרת חנה לאה נפטרה ד' מנ"א תשס"ה. נטמנו בהר הזיתים. צאצאיהם:

1. מרת ברכה ע"ה נישאה לר' אליהו יצחק לייבוביץ הי"ו בני ברק, נפטרה כ"ט

אלול תשע"א נטמנה בהר המנוחות.

2. מרת דינה נשואה לר' דוד ויזל

קרית ויזניץ בני ברק. 3. מרת סימא

נשואה לר' מאיר רוטנר אשדוד. 4.

מרת חיה ליבא נשואה לר' ישראל

ברוך וידר קרית ויזניץ בני ברק. 5.

ר' מנחם צבי נשוי למרת שרה לבית

בריזל קרית ויזניץ בני ברק. 6. ר'

ישראל יצחק נשוי למרת שרה לבית

כ"ץ לונדון. לכולם משפחה עניפה

ג. ר' יעקב דוד יליד תרצ"ב, נשא את

מרת מרים בת ר' שלמה זלמן פרוש.

למד בת"ת עץ חיים וישיבת חיי עולם,

אחרי נישואיו שימש כמשגיח רוחני

בישיבה קטנה חיי עולם. תלמיד חכם,

ובעל מספר נפלא, חלק מפרק זה הוא מה שנשמר בזכרונותיו. לפרנסתו עסק

במלאכת הקודש בעשיית בתים לתפילין, איש ישר וחביב נח לבריות, פיקח ורבים

נהנו ממנו עצה ותושיה, שעות רבות ביום היה לו חברותות קבועות, כשלשים

וחמש שנים היה לו חברותא קבועה עם הרב דוד מאיר ווייס שליט"א. ר' יעקב דוד

נפטר ביום י"א מנחם אב תש"ע, זוג' מרת מרים נפטרה ביום כ"ה אדר תשנ"ה,

נטמנו בהר המנוחות. צאצאיהם:

1. מרת לאה נשואה לר' מרדכי למברגר. 2. ר' ישראל צבי נשוי למרת חנה לבית

זלוטניק. 3. מרת נחמה נשואה לר' יוסף גפנר. 4. מרת חנה ליבא נשואה לר'

מרדכי וויינר. 5. מרת אסתר נשואה לר' יוחנן רוזנפלד. 6. מרת גולדא נשואה לר'

ישעי' סגל. 7. מרת גיטל נשואה לר' דוד צבי קרמר. לכולם משפחה עניפה.

רבי יעקב דוד קולסקי

ד. מרת אסתר פראדיל ילידת תרצ"ד, דמות שמחה ומשמחת ידועה בהקרנת אור וחדוה לכל הסובבים וקבלת כל אדם בסבר פנים יפות ומסבירות. זכתה להיות השליחה של זקנתה מרת דבורה שהיתה מכינה י"ב חלות מדי שבת בשבתו עבור הרה"ק ר' שלומקה מזוועהיל זצוק"ל, להביאם לביתו בכל ערש"ק, ואפילו בזמן המצור שקשה היה לעבור משכונתה לעבר ביתו של האדמו"ר זצוק"ל, סבבה ומצאה דרך להעבירם ולהגיע לביתו לקראת שב"ק, וכאשר הגיעה לביתו אמר האדמו"ר זצוק"ל "ידעתי שדבורהלע כבר תדע איך לשלוח את החלות", וכך גם בשאר מעשי החסד היתה תמיד המסייעת ועוזרת לדברי המצוה באהבה וחדוה. נישאה להרה"ח ר' מאיר לייב שפירא שליט"א מחשובי חסידי קרלין סטאלין, מרת אסתר פראדיל נפטרה ביום י"ח אלול תשע"ד ונטמנה בהר המנוחות. צאצאיהם:

רבי יצחק קולסקי

1. ר' ישראל צבי נשוי למרת צירל מרים לבית כהן. 2. מרת הינדא נשואה לר' יוסף יהודה אריה בריכטא.
3. ר' יהודה נשוי למרת שרה ריבא לבית בורנשטיין. 4. מרת ברכה נשואה לר' חיים שמחה זלץ. 5. ר' מיכאל נשוי למרת יוכבד לבית אייזן. ולהם משפחה עניפה.

ה. ר' יצחק יליד מנחם אב תרצ"ו, נשא את מרת חנה רחל תחי' בת הרה"ח ר' יעקב סינרשקו. למד בתלמוד תורה וישיבת חיי עולם, הסתופף בצל אדמו"רי גור זי"ע וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. עסק במלאכת הקודש כמשגיח כשרות בשחיטה, ובעשיית בתים לתפילין יחד

עם אחיו ר' יעקב דוד, איש ישר מקובל מאד על הבריות שחיבבוהו במיוחד, שומר פיו ולשונו ומופלג במידת השתיקה והצניעות ונחבא אל הכלים. נפטר ד' שבט תשס"ד ונטמן בהר המנוחות. צאצאיו:

1. ר' מיכאל נשוי למרת עטל טעמע לבית גישייד. 2. ר' נפתלי צבי נשוי למרת אסתר פראדל לבית אייזקוביץ. 3. ר' ישראל חיים נשוי למרת לאה לבית גולדשטיין. ולהם משפחה עניפה.

תודתי לכל אלה שעמדו לעזרתי ונתנו מזמנם ושלחו כתבות ותמונות והרחיבו את היריעה לתועלת המשפחה.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר – מכון זכרון בני ברק

חברת 'מחזיקי הדת' בהונגריה – ייסודה מחדש בשנת תרפ"ו

בשנות תרס"ט-תר"ע נוסדו בכמה מחוזות שבארץ הגר חברות 'מחזיקי הדת', אשר מטרתה היתה להביא את אור התורה והמצוות בבתי ישראל. בין השאר לחזק את שמירת שב"ק, הפצת תשמישי קדושה בהכשר נאות ובמחיר השוה לכל נפש, הוצאה והפצת ספרי מוסר וחוברות על דבר חובת הנשים בלשון צח, ועוד מיגוון פעילויות תורניות. החברות פעלו בהצלחה מרובה במשך שנים אחדות, ופעילותה הופסקה עקב מלחמת העולם הראשונה. ראה תיאור על החברות ב'זכור ימות עולם' ח"ב עמ' תיז-תלה.

בעיתון היהודי Zsidó ujság שהופיע בבודפשט מתאריך ר"ח טבת תרפ"ו, במאמר הראשי בשם ההתחדשות האורטודוקסיה – שיקום "מחזיקי הדת" של בודפשט. המאמר לא חתום, ככל הנראה יצא מעטו של העורך שהוא גם בעל העיתון, רבי ארי' ליב (ליפוט) גרוסברג:

"שנות המלחמה גרמו לסבל ולאבל, אבל גם לשיתוק לכל מה שנוגע לחיי החברה. הדבר הורגש גם אצל היהדות האורטודוקסית בהונגריה. בראש וראשונה סבלו כל מוסדות החסד והצדקה שלא יכלו לפעול אלא רק באופן מצומצם ביותר. בין המוסדות שבשנים טרופות הללו נאלצו להפסיק את פעילותן נמנית גם חברת "מחזיקי הדת", מוסד שחשיבותו רבה בצמיחת חיי הדת.

"כעת כאשר הזמנים בע"ה משתנים לטובה, רבני ופרנסי קהילת בודפשט וסביבתה וכן המחוזות של אונטרלנד ואוברלנד, לקחו על עצמם משימה לחדש את פעילותו של המוסד הזה. לצורך זה הם פרסמו 'קול קורא' [כאן תורגם להונגרית הכרוז דלהלן].

"אנו מערכת העיתון מקבלים בהתלהבות את היוזמה לחידושו של המוסד, ומאחלים את עזרת ה"ת בהצלחה בעתיד. ואנו נותנים בזה את תמיכתנו ומקווים שגם קוראי העיתון יהיו בין תומכי האירגון. קוראי ומנויי העיתון בערי השדה מוזמנים להצטרף לאירגון ע"י הודעתם דרך הביטאון הזה.

*

לפנינו ה'קול קורא' של גדולי המדינה ובו הזמנה לאסיפה רבתית בעיר הבירה בודפשט, שנקבעה ליום י"א חשוון תרפ"ו, במטרה לחדש את פעילות החברה. צילום הקול קורא נדפס בספר שושנת יעקב על מגילת אסתר (מכון זכרון, ב"ב תשנ"ט) עמ' רד, שנמסר בזמנו ע"י הרב שרגא צבי אלטמן ז"ל. צילום נוסף קבלנו מהרב יו"ט ליפמן ראקאו. וכאן תורגם מאידיש-דייטש.

חזק ונתחזק בעד עמינו

כבוד אחינו בני ישראל היראים והחרדים לדבר ה'
טהייערע גלויבענסברידער הין!

פֿאַר דעם קריגעצ ווארען אין אונזערעם לאנדע מערהערע. מחזיקי הדת פֿעריינע זעגענסטרייך טהאט'יג, דיע זיך דיע וועקונג דעם יידישען גייסטעס אונד דיע פֿערטייפונג דעם יידישען לעבענס צו איהרער הייליגן אויפגאבע מאכטען.

אינפאלגע דער אויסערגעוואנהליכען פערהאלטניססע דער לעטצטען יאהרע ווארען אבער דיעזע מחזה'ד פערייגע בעמיססיגט דיעזע איהרע ווירקזאמקייט איינצושטעללען.

דא דיע איבעל אויף דעם געביעטע דעם יידיש-רעליגיאזען לעבענס דיע זיינע צייטן צור גרינדונג דער מחזה פֿעריינע פֿהרטען הייטע אין ערהארטעם מאסע בעסטעהען. איזט עס איין רינגענדעס אונד אונאויפֿשעטבארעס געבאט דער שטונדע, אן דיע ניא- בעלעבונג דעס פֿעראיינעס צו שרייטען. וויר מיססען דאס אלטע פראגראם, לחוק הדת ודאמונה, דורים קרן התורה ועמודי לחסיד מכשור ולקרב הדלֿבבות, וויעדער צור בעלעבענדען טהאט. אונד צור זעגענברייגענדען ווירליכטייט ווערדען לאסען.

עם נקדט דאדער אן אלע ירא'די ווערן שוין דעם צו אונזערע בעשרע-בונדן זיין און פערשטאנדענע האבן דעם
אונזערע בעשרע-בונדן דאס צו אן אונזערע אסאך בילדער

דיע אייה ביום ג' פ' ויחי הבעל. am 29 Dez.

אָפּטוואַג 2 אָרד-אָם פֿאַרמאָגט דער אַלדער געטוישט. 35. דאָס שטאַטסמאַנען ווירד דער פֿאַרמאָגט-אָפּטוואַג

[illegible]

ד. ת. ג. יום ג' לש' זאת קשו וזהו תפארה לשם

הרב אברהם פריידיגער
דע אמונא
ראש דת"י בודאפשט

ישעיהו ח"ב וילבערשטיין
ר"ב דער וואלד

ה"קאפל בחי' מוהר' רייז' זל
חי' אביד דעת תה' תניל

ה"ק אברהם מ"ש פראנקל
מלחמה עם ארסה לאנדעסמאנזל

יובתן שטיף

פֿיזש'ל סופֿר זוסטמאנן
חתמא רבי נשיא

א"ת: נאמנו דעם לא צעייטונגס לאזיטעלעם

הרב יוסף ישראלי נפטר בליל א' תל
הרב משה טרנמן נפטר בליל א' תל
הרב שמעון סופר נפטר בליל א' תל
הרב ברוך ברוך נפטר בליל א' תל
הרב יוסף ישראלי נפטר בליל א' תל
הרב משה טרנמן נפטר בליל א' תל
הרב שמעון סופר נפטר בליל א' תל
הרב ברוך ברוך נפטר בליל א' תל

היה יאקב יוסף גראס
היה נשוי אשתו יצחק

ד"ר בן ציון בלום
אב"ד דק"ק סאדווארש

חזק יצחק לארינץ
ב דקיק אדאמי וזעליל

ישעיהו היה פאללאק
הרב דקוק שאלבזאדקערס

דוב לאבלאוויטש
הרב דניאל קישקארצ'ע

ה"ק ראובן אונגאר
ר"ב ד"ק סעטל

ה"ק חיים יואל דאהאן
רב דקה"ל האלאש

ה"ק חיים ברום
ת"ב דה"ק האלמנדורף

נחק מיכל דושינסקיא
ב. דקיק דאקאטשטאלאטא

ה"ק יוסף גאלדמאן
אב"ד דקד"י ג"עסמ

וועלטן זיך פאראן מנחם צורף
רבי דוד בן יצחק

לאאזשיר אים
תוב דעם

היה יוסף שלמה
גאון וצדיק

שרבא סגיל בודא בודא בודא בודא
יידן אבדוק נאבדאבדאבדא

היה שמעון בן מתתיהו קררים ולחיה
אבוקים אטש והמלל

קול קורא

חזק ונתחזק בעד עמינו

כבוד אחינו בני ישראל היראים והחרדים לדבר ה'!

אחים לאמונתנו היקרים הי"ו

לפני המלחמה היו במדינתנו מספר אגודות מחזיקי הדת אשר פעלו בברכה, ולקחו לעצמם כמטרה קדושה את ההתעוררות של הרוח היהודית וההתעמקות של החיים היהודיים.

עקב המצב היוצא מגדר הרגיל של השנים האחרונות נאלצו אגודות מחזיקי הדת הללו להשבית את פעילותיהם המבורכות.

היות והנסיבות הלא טובות בחיים היהודיים הדתיים שהביאו בזמנו את ייסוד החברה, התעוררו ביתר תוקף גם בזמנינו, נעשה דחוף ובלתי ניתנת לדחייה לייסד את החברה מחדש. עלינו להחיות מחדש את התכנית הישנה "לחזק הדת והאמונה, להרים קרן התורה ועמודי' להסיר מכשול ולקרב הלבבות", ולהביא לידי פעילות חדשה ומבורכת.

לכן פונים אנו לכל יראי ה' וחושבי שמו, שמבינים את נחיצות הדברים ומסכימים לכך, שימלאו את תפקידם ויקחו חלק במספר גדול באסיפה הכללית שתתכנס אי"ה ביום ג' פ' ויחי הבע"ל 29 דצמבר בשעה 2 אחה"צ, באולם השמחות של הקהלה האורטודוקסית רח' דוב 35.

אנחנו רוצים לקוות שתבואו לעזרת ה' בגבורים, ובע"ה ונצליח בכוחות משותפים ליצור לקב"ה ולתורתו, ויהי נועם ה' אלוקינו ופועל ידינו ירצה.

ד' חנוכה יום ג' לס' זאת עשו והיו תפארה לפ"ק

[בשם הועדה המכינה חתומים 6 רבנים ובע"ב – ומתחתם חתימותיהם של כ"א רבנים בהונגריה]

*

בעיתון מיום י"ג טבת תרפ"ו, לאחר כינוס היסוד של האירגון הופיע מאמר מערכת, שוב כנראה מאת העורך. הכותרת: סכנת השיטפון ובנית הסכר – מחשבות אודות שיקומו של "מחזיקי הדת".

"בכבוד רב ובהערכה אנו מקבלים את הנציגים האורטודוקסים שבאו תחת דגלו של "מחזיקי הדת" להילחם עבור שמירת האוצרות של היהדות והצלתם עבור הדורות הבאים. עבודה יפה ומבורכת פעלו כבר עד עתה בשטח זה ארגון "מחזיקי הדת" במערב הונגריה (אוברלנד). הארגון שנוסד כעת בבירה ימשיך ביתר שאת וביתר עוז בפעילות מבורכת זו במטרה המשותפת לכל החרדים לדבר ה'.

"כמה סימלי הדבר שבימים אלה קיימת סכנת שיטפון בחלק מהמדינה ומחזקים את הסכרים של הנהרות. גם לבוני חוקי הדת שלנו היתה שאיפתם מאז ומתמיד לעמוד בפרץ מפני העולם החיצוני ולגדור את הפרצות העלולות לסכן את חיי הדת.

"גם אלה שהתכנסו השבוע בבודפשט ליסד את ארגון "מחזיקי הדת" מודעים לסכנות התקופה ובעיקר כל מה שנוגע לאורח חיים החרדי, ועל כן בכדי למנוע את ה"שטפון" עליהם לסתום את הפרצות.

"על ההנהלה החדשה להביט בעיניים פקוחות על אודות המצב החדש של היהדות ששונה באופנים רבים מהמצב הישן. המלחמה גרמה, במיוחד אצל הדור הצעיר, להתנער מהמסורת. זה חל גם במובן מסוים על שכבות רבות של האורתודוקסיה, שלא ניתן בימינו לנהלה אך ורק מבית המדרש. המטרה היא הישנה אבל הכלים הם מודרניים יותר. במיוחד עלינו לדאוג לפתח את נושאי התעמולה ובתוך זה לטפח את העיתונות החרדית שיעבירו את דבר החרדים לדור הבא. וזו היא צריכה להיות

אחת ממטרותיה של "מחזיקי הדת" המתחדשת.

*

באותו הגליון נמסר דיווח על ועידת היסוד:

"כפי שדווחנו בעתונינו האחרון על אודות חברת

מחזיקי הדת שתחדש את הפעילות הדתית במחוזות הבאים: פשט, סולנוק, נוגרד, הונט, קומארום, טולנא, שומוג', ועספרם, בעקעש וביהר, וכן הוכרז על ועידת היסוד ליום ג' ה-29 לחודש דצמבר.

"בית המדרש של הקהילה האורתודוקסית התמלא בקהל המשתתפים עוד שעות אחדות לפני שעת הפתיחה. אחד אחרי השני הגיעו הרבנים המכובדים של הקהילות והתקבלו בתשואות על ידי הקהל.

"בין הנוכחים היו הרבנים: [רבי חיים] באום מוורשוואר, ד"ר [רבי חיים יואל] דוהאני מהאלאש, [רבי יוסף שלמה] גויטן מהוד"ס, [רבי יאקב] יוסף גרוס מבודה, [רבי מאיר] (מאנו) גרוס משארקאד, [רבי יהודה] או רבי יחיאל מיכל הרשקוביץ' מפשט, י. [רבי יעקב שרגא הלוי] יונגרייז מנוגראד-בערצעל, [רבי יצחק] לורינץ מנאד-אורוס, [רבי אהרן] פרסבורגר מבוניהאד, [רבי ישעי'] (יהושע) זילברשטיין

BUDAPEST 1905 DECEMBER 18 5000 korona I. ÉVFOLYAM. 11. SZÁM
3690 TÉVÉSZ L.

ZSIDÓ UJSÁG

A MAGYAR ORTHODOX ZSIDÓSÁG HETILAPJA • MEGJELENIK HETENKINT EGYSZER

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: BUDAPEST, VII. SÍP UCCÁ 10. TELEFON: József 125-90.	Feltétlen szerkesztő és Kiadóhivatal: GROSZBERG LIPÓT	ELŐFIZETESI DÍJ: 1 ÉVRE K. 240.000 " " " 1/2 " K. 120.000 " " " 1/4 " K. 60.000 Postafeliratok iránti szám: 50.791.
--	--	--

Az orth. reneszánsz jegyében.

— A budapesti Machziké Hádász feltámasztása. —

ו[בנו רבי] דוד [יהודה] זילברשטיין מוואך [וייצען], [רבי יונתן] שטייף מפשט, [רבי מרדכי אפרים פישל] זוסמן מפשט, [רבי ראובן] אונגר מנאד'טעטעני, [רבי ישראל] וועלך מטינ'עי.

"רבה הראשי של ואך הרב [ישעי] (יהושע) זילברשטיין פתח את הישיבה בדרשתו: יעקב אבינו אמר לבניו הקבצו ושמעו, האסיפה הזאת יכולה להעיר את הציבור מתרדמתה. להתלהב יכול רק ההמון. מכאן שבכדי להמשיך את ההתלהבות של הנושא הקדוש אפשרי רק בקביעותה של הארגון. ע"כ אני ממשיך בדברו של יעקב אבינו האספו "באופן קבוע", ואומר לכם שבאחרית הימים גם "הדורות הבאים יפעלו בגדול". הנושא שלנו קדוש, המטרה שלנו קדושה וברכתו של הקב"ה תלווה את מפעלנו.

"לאחר הדרשה הזאת שהתקבלה בהתלהבות, דרש כנשיא האסיפה, הרב [רבי פישל] (ויקטור) זוסמן רבה לשעבר של צ'וז וכעת הרב [רב"ד] בפעשט. מברך את המתכנסים ושמח שיש קהל רב המתעניין לנושא קדוש זה. הוא מודיע ש[חותנו] הרב קופל רייך רבה הראשי של הבירה ויועץ מלכותי, עקב חולשתו לא יכול להופיע בכנס. דרכו שולח הרב הישיש את ברכתו ומאחל לברכת ה' להצלחת הכנס. בין השאר הוא הזכיר את מטרת חברת מחזיקי הדת. תכנית החברה לקדם את חיי הדת. לדאוג לכשרות תפילין ומזוזות וכן על כשרות המצרכים המיוצרים באופן תעשייתי. לקהילות הקטנות שאין באפשרותם להקים ת"ת יש לעזור. יש לדאוג להפצת ספרים תורניים. ויש לטפל בעזרה לפועלים שומרי שבת המחפשים מקום עבודה. "ברוך הבא בשם ה'". משימתנו קשה ביותר, אך היא קדושה. לא מפעל חדש אנו מייסדים. ארגון מחזיקי הדת כבר פעל לפני המלחמה. לצערנו, עקב המצב ההרסני של המלחמה ותוצאותיה ההרסניות עוד יותר, פעילויותיו של הארגון נעשו משותקים. אך העניין הקדוש מכניס התלהבות בנפשנו וקורא לנו לעבודת הקודש. יתן הקב"ה הצלחה בכל מעשי ידינו בחיזוק חיי הדת.

"לאחריו דרש בחום רב על חשיבות הכנס [רבי אברהם] (אדולף) פראנקל נשיא הלשכה של הקהילה האורטודוקסית. כמו כן נשיא הקהילה האורטודוקסית אברהם פרוידגר מאו-בודה הביא את ברכת הקהילה. בנאומו הוא הציע את תמיכתה המלאה של קהילת בודפשט.

"מיד לאחריו הביא את איחוליו [רבי אלעזר עקיבא] (קרולי) פאשקוס נשיא חברת "מחזיקי הדת" של צ'ורנא לארגון האחות. הוא הדגיש את מטרותיה הנעלות של הארגון. בהרצאתו הוא הצביע על חשיבות הארגון בבירה כלוחם בלתי נלאה על הנושאים הדתיים. היות ובראשו עומדים מנהיגי הקהילה ההונגרית אין ספק שהם ילחמו בדבר הצלחתו. נאמו המלבב הלהיב את הנוכחים.

"בשמן של הקהילות בערי השדה בירך את הציבור רבה של ואץ [רבי] דוד [יהודה] זילברשטיין. [רבי שמואל זנוויל] (שאמו) פראנקל-קאהאן יו"ר הועדה המארגנת הודיע את קוי היסוד שהאסיפה קבלה בשינויים קלים.

"בעת קביעת סדר פעילותה השוטפת של הארגון התעורר ויכוח נוקב בו השתתפו: נשיא הקהילה פרוידגר אברהם מאו-בודה, ד"ד דוהני [יואל חיים] [יוז'ף] רבה הראשי של קיש-קון-האלאש, דז' קורין, הרב דוד [יהודה] זילברשטיין רבה של ואץ, הרב יונתן שטייף מפעשט, [רבי מאיר] גרוס (מאנו) רבה הראשי של שארקאד, [רבי אברהם] [אדולף] שלזינגר ופרוידגר קארולי [יקותיאל קויפמן] מאו-בודה.

"לאחר שדמי החבר נקבע ל-6 פנגו התפנו לבחירת ההנהלה. בלי התנגדות נבחרו הרב קופל רייך רבה הראשי של בודפשט (נשיא), הרב [פישל] [ויקטור] זוסמן מפעשט (סגן נשיא בפועל), פרוידגר ליפוט [ישעי' יהודה ליב] מאו-בודה ואיגנץ [יצחק] אויש מבונהאדי (סגני נשיאים בפועל), יונתן שטייף רב בפעשט, פרוידגר אברהם מאו-בודה, פרנקל-קאהאן שאמו [שמואל זנוויל] מבודפשט, זילברשטיין ד.ל. רבה של ואץ, אונגאר ש. מפאקש, וראוכברגר [משה חיים?] משאלגוטריין (חברי הנשיאות): כמו כן קליין מארכוס בודפשט (גזבר), וויס מור [משה] בודפשט ופישמן פ. [פנחס] יאסקאראינו (מבקרים), ד"ר דויטש אדולף [אברהם] מנהל בית ספר בודפשט (יו"ר כבוד). חברים נבחרים נהיו מבודפשט: בוהרר פייבל, דויטש גזה, דושינסקי מ. [משה מרדכי], אהרנפלד ש., פישר א., פרוידגר [יקותיאל קויפמן] קארולי אובודאי, ד"ר פרידמן איזידור [ישראל], גרוסברג ליפוט [ארי' ליב, עורך העיתון], גרינאלד אוסקאר, הרטשטיין ליוש [חיים אלעזר הכהן, סגן נשיא הלשכה האורטודוקסית], קנופפלר נ., קורין דז', לופלר הנריק [ידיד] צבי הלוי, סופר ונאמן הקהילה, פפער מ. [משה], ריטמן מאנו, רוט הנריק, שלזינגר אדולף [אברהם], שלזינגר יוז'ף [יוסף שמואל בנימין], שפיטצער יאקאב, שטרן שאמועל, שטראוסמן נ. [תנחום], טאובר שימון, ווינשטוק וילמוש [וואלף], צוויבל נ. - מ-ואץ: הרמן י., הירשפלד ש., הוניג ש. [שמחה יוסף?], לוינגר ש., שמידל ש. מבונהאד: קרוס ש., קריצלאי ד., מארקוס י. - מ-האלאש: לוין י. - מקצ'קמעט: גריפעלד ג'ולה. - מ-טאב: הופמן מ. - מ-קישורוש: גוטליב י. - מ-שולדודקרט: קריצלר י. - מ-פאקש: אויש ש., דויטש א., כהן ויקטור - מ-שאלגוטאריין: רוזנברג י. - מ-באלאשג'מאט: שורץ ה., ווייס עקיבא. - מ-הוג'עס: שטראוס י.

"חברי הארגון יבחרו עוד 150 חברים-מיצגים. לארגון יהיו חברי הכבוד כל הרבנים והנשיאים של הקהילות האורטודוקסיות.

"האסיפה התפזרה בהתלהבות ובהחלטה קדושה. אנו תקווה שלאחר ייסוד הועדה המייסדת וקוי היסוד תחל העבודה הקונסטרוקטיבית והמבורכת. שסיסמתכם תהא: חזק ונתחזק בעד עמנו וערי אלקינו.

הרב ישראל פרידלענדער - ברוקלין נ"י.

מכון 'אמרות טהורות' פאפא

בקשת תמיכה עבור 'ישיבת קהלת יעקב' דפאפא באנטווערפן

מכתבים אל הרב ד"ר אלי' [ליאן] יונג ז"ל

ישיבת קהלת יעקב באנטווערפן, נתייסדה על ידי כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי יוסף גרינוואלד אב"ד פאפא זצ"ל, אחר אשר ראה בחורבן יהדות אירופה, ואף הוא עצמו שטה מכוס התרעלה, באבדן משפחתו, ה"ה אשתו הרבנית ע"ה ועשר ילדיו ה"י, אמו הרבנית ע"ה ורוב יוצ"ח, עם רוב בני הקהלה ותלמידי הישיבה הי"ד. בסביבות ר"ח אלול שנת תש"ה, שב רבינו לעיר פאפא, ושם התחיל להפיח רוח חיים באודים המוצלים מאש ששבו ממחנות העבודה וההסגר. זמן קצר אחר זה, בין כסא לעשור דשנת תש"ו, נעתר רבינו לבקשת אנשי סאמבאטהעלי לקבל את עטרת הרבנות בעירם. בעת ההיא אזור רבינו זצ"ל מתניו וחלץ חושיו, להחזיר עטרה ליושנה, לחדש את ישיבתו כנעוריה, ישיבת פאפא אשר היתה מן המפורסמות בהונגריה שלפני השואה. שם בעיר סאמבאטהעלי, התחיל רבינו לקבץ ולרבע בחורים יתומים, אשר היו רצוצים ושבורים מהמלחמה הנוראה, וחיצק את גופם ונפשם להתחיל חייהם מחדש, ולעסוק בתורה ועבודה כבתחלה, וכך ייסד רבינו את הישיבה הקדושה בתחילת זמן החורף שנת תש"ו לפ"ק.

בתקופה ההיא כשהיה העולם שמם, התאזרו התלמידים חיל ואומץ, להשקיע נפשם וחשקם בתורה, ובה שמו כל מעיינם ומאויים. אחד מתלמידי הישיבה בימים ההם, מתאר את הלימוד בישיבה: רבינו למד עמנו לערך שני דפים בשבוע, וב'זמן' אחד למדנו כל פרק ראשון דמסכת קידושין גמרא תוס' וראשונים. בסוף ה'זמן' בחן אותנו רבינו על כל הפרק, בשואלו מאתנו שאלות שונות לחידודי שמעתתא, כמו "כמה פעמים נזכר אביי בפרק זה", "כמה פעמים נזכר רבא בפרק זה" וכדומה, והבחורים אכן ידעו להשיב נכונה על הכל, עד כדי כך השקיעו עצמם בלימוד התורה. בנוסף לזה למד רבינו עמנו שיעור בשלחן ערוך, למדנו אז הלכות מקואות, החל מהמשניות עם הראשונים עד ללימוד הטור וב"י ושלחן ערוך. (מפי מו"ז הג"ר אליעזר דוד גרינוואלד הי"ו).

אולם לא ארכה להם שם מנוחה, וכאשר התקדמה מדינת הונגריה לעבור תחת שלטון הקומוניסטים, הרגיש רבינו בנפשו כי לא יוכל להמשיך שם בהרבצת התורה, ולקח מקל הנדודים בידו, ובחודש אלול יצא בחסדי השי"ת מגבולות הונגריה ביחד עם התלמידים. ויהי בנסוע דרך מדינת עסטרייך ודייטשלאנד, [שם עשו את ירח האיתנים שנת תש"ז], עד הגיעו לעיר אנטווערפן שבבעלגיא, בתחילת חודש חשון שנת תש"ז לפ"ק. בחנותו את פני העיר, קבע את בית מדרשו מחדש, וייסד שם את ישיבת 'קהלת יעקב' באנטווערפן, על שמו וזכרו של אביו הגה"ק ה'ויגד יעקב' זצ"ל.

כארבע שנים עמד הישיבה שם על תילה, עד אשר החלו לשמוע קול תרועת מלחמה, מלחמת קוריאה (Korean war), אז העתיק רבינו מושבו וקבע בית מדרשו בארה"ב, ושם ייסד את קהל 'קהלת יעקב' פאפא ומוסדותיה בשכונת וויליאמסבורג אשר בברוקלין נ.י., ושם הרביץ תורה והוראה, והשפיע יראת שמים וחסידות, ועבד עבודת הקודש, במשך ג"ל שנים הבאות, עד יומו האחרון.

במכתב אשר כתב רבינו - בשנת תש"ח לפ"ק - אל האדמו"ר הרי"ץ מליובאוויטש זצ"ל (נדפס לראשונה בגליון 'אור חדש' אב תשס"ו לפ"ק), מתאר רבינו את השתלשלות התייסדות הישיבה באנטווערפן: "בטח שמע כהדרג"ק שהייתי מנהל במדינת אונגארן בעיר פאפא ישיבה גדולה של כמה מאות בחורים, הישיבה שייסדה אאמו"ר זצ"ל שהיה ג"כ אב"ד שם, והדר"ג הזדמן עמו בווען. ואחר החורבן הנורא שהיה שם ונשארונו על פי ניסים גדולים בחיים אשר לא יכלה הגליון לספר, חזרתי

רבינו בתקופת אנטווערפן - מוקף בתלמידים ופליטים יתומים

וקבצתי אלי בחורים צעירים אשר אין להם משען ומשענה, להצילם משטף מים רבים, מים הזידונים ר"ל ההולך וסוער בכל מקום, ויסדתי ישיבה בעיר סאמבאטהעלי ללמוד עמהם תורה ולהדריכם על דרך הישר, אבל מחמת פחד ממשלת הפאניע (=הרוסים) יצאתי משם, ובקושי

גדול וכמה הרפתקאות גדולות באתי לכאן (=אנטווערפן) [עם] חמישים תלמידים בחורים הלומדים תורה יום ולילה, וביניהם כמה מופלגים שהגיעו ב"ה קרוב להוראה, וגם נלוו לחבורתנו בעלי בתים ממדינה הנ"ל ומשאר מדינות אשר ברחו גם כן מפני חמת המציק. יסדנו פה ב"ה ביהמ"ד מיוחד להישיבה, אשר בימות החול עיקרו הוא להבחורים, שלומדים בו גמ' תוס' ושר"ע, ובשב"ק באים גם בעלי בתים בני תורה וחסידים לקבוע שם לימודם. ובאגרת השלוחה מאנטווערפן אל הג"ר אהרן ארי' הכהן כ"ץ זצ"ל (רב דקהל 'בית אהרן' פאלטישאן בפלעטבוש, מלפנים רב בק"ק בוקארעסט) כותב רבינו: "הנה ב"ה נקבצו ובאו אלי תלמידים רובם מאונגארן מה שהבאתי עמי ומה שבאו אחר כך, הלומדים תוה"ק על דרך שהיה קודם המלחמה, על דרך החסידות, אף שהוא כאן בעתים הללו מסירת נפש גדול, עם כל

זה חברותינו ב"ה עומדת על בסיס הראשון בכל הענינים, וכמה תלמידים אשר ב"ה זכיתי להכניסם לחופה, לטובה." (מגנזי מו"ה שמואל מאיר ניישלאס הי"ו).

בימי שבתו של רבינו באנטווערפן, התמסר כל כולו לתלמידי הישיבה, ולא רצה לקבל עליו שום עול רבנות על אף שהפצירו בו מאד, כי לא רצה שהדבר יפריע לו מהרבצת התורה אשר זה היה כל משאת לבו. אבל למעשה באו אליו מכל העיר לשאול בדבר ה' זו הלכה בעניני איסור והיתר וכו', והיה משמש כמו רב ומר"ץ לכל החסידים שבעיר. (מפי מוח"ז הגרא"ד גרינוואלד הי"ו).

רבינו השקיע את כל כוחו בהצלחת התלמידים, הוא מסר לפניהם שני שיעורים בכל יום, כל שיעור היה נמשך שעתיים, שיעור ראשון בגפ"ת וראשונים, שיעור שני בשלחן ערוך ונושאי כלים. השיעורים היו בעומק העיון, כל קושיא שהועלה בשיעור לא דילגו עליו עד שמצאו תירוצ מספיק להקושיא, וכך נתלבן כל סוגיא הדק היטב. (מפי הנ"ל).

רבינו דאג גם לצרכים הגשמיים של כל התלמידים, מזון בית ומחיה. כמו שכותב לאנשי חברת 'קהלת יעקב' באמערקא (ספר 'תולדות ויחי יוסף'): עלינו היו כולנה להמציא להם כל המצטרך, וכל מחסורם של כל הבחורים הוא על הנהלת הישיבה מחוט ועד שרוך נעל, כל עניני הלבשה וכל הספקת מזונותיהם מקטן ועד גדול, וכמו כן הוצאות רפואה שעולה לסך רב, והוצאות אכסנאות ונקיונם, וכן הוצאות לימוד האומנות לתלמידים. ופעם אחת התבטא רבינו להבחורים, "איך בין פאר ענק ווי א טאטע, א מאמע, און א רבי". (מפי מוח"ז הגרא"ד גר"ו הי"ו)

בימים ההם לקח לו רבינו לסעד ועזר בהנהלת הישיבה, את תלמידו הגדול הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל (לימים אב"ד 'מחזיקי הדת' מאנטריאל), אשר עמד לימינו

תלמידי הישיבה

בדרשה שהשמיע רבינו בעת שחינכו באנטווערפן את ביהמ"ד החדש של ישיבת

מצב הכספי של
הישיבה היה בדוחק
גדול, כי מהדזשוינט
קיבלו רק תמיכה
למחצה. כמו שכותב
רבינו אל תלמידו (שם):

"כי אין הדבר כמו ששמעת שיש להישיבה כל הצטרותה, אלא אנו בעלי חוב, כי כל הצטרותנו הוצרכנו ליקח בהלואה, וה'דזשאווינט' נותן לנו רק מחצית הוצאות."

ואף גם זאת, אנשי הדזשוינט לא ראו בעין טובה את התנהגות הבחורים בלבושם החסידי, ופעלו לחץ גדול על הבחורים שיתנהגו יותר לפי רוח הזמן. פעם אחת אף בא אחד מאנשי הדזשוינט לדבר בישיבה אל הבחורים, ובדרשתו ביקש מהבחורים שישנו את לבושם ללבוש יותר מודרני, אבל כמובן שהבחורים לא צייתו לו ועמדו איתנה נגד הלחץ זה הדחק, על אף שפרנסתם היתה תלויה בהם. (מפי מוח"ז הגרא"ד גר"ו הי"ו).

במכתב אשר ערך רבינו למר **יאזעף שווארץ** שבפאריז, הדירעקטאר של הדזשוינט במחלקת אירופה, מתאר רבינו את דוחק מצבם של הבחורים ואנ"ש, כי אין ביכולתם לעסוק בשום מלאכה להשתכר: "והנה כל עסקינו בכאן הוא רק לימוד תורה" כל היום והלילה, וגם כי מטעם חוקי המלכות דפה אין אנו רשאים לקבל עלינו שום מלאכה לעבוד עבודה, וגם משגיחים על זה ביתר שאת ועוז, ששום איש

גר אשר הוא לא מתושבי המדינה זו, לא יקבל עליו מלאכה להשתכר. וחוך מזאת אצל אנשי קיבוצינו עומד עוד דבר קשה ענין שמירת שבת קודש, אשר מעודם מסרו נפשם על זאת, ונוסף על זאת שאנשים אשר הם מקפידים לילך

רבינו בעת עוזבו את העיר אנטווערפן

בחתירת זקן ופיאות, פה בחוץ לארץ קין מקבלים שום מלאכה". (מכתב ב'ארכיון הדזשוינט').

תמיכת הדזשוינט היה בא מאמעריקא לפאריז, ומשם חילקוהו לנציגי הדזשוינט שבכל מדינות אירופה, והישיבה קיבלה את תמיכתה על ידי נציג הדזשוינט בברוסעל בירת בעלגיע. ומכיון שלא הפסיק הלחץ מהדזשוינט על הבחורים, החליט הג"ר יעקב יצחק ניימאן זצ"ל לעשות מעשה, לעקוף את הנציג שבאנטווערפן, ולילך ישיר אל הנציגים אשר בפאריז. וכה הוא מספר בזכרונותיו (ספר 'אגורה באהלך - זכרונות'): "האווירה ששררה בימים ההם אפילו מצד 'מחזיקי הדת' היתה נגד הלבוש החסידי בכל פרטיו. התנגדותם של אנשי העיר פגעה גם ביכולתנו להתקיים. תמיכת הג'וינט ניתנה דרך משרד שנוהל על ידי אנשים מ'שומרי הדת',

לכל בחור הוקצבו מאתיים פרנק, אך כל מי שנהנה מקצבה זו היה צריך לגשת בעצמו למשרדם ולספוג בזיונות והשפלה על אודות לבושו המיושן והחסיד. הדברים כאבו לנו מאוד, ומאידך היה הצורך בקצבה זו גדול. החלטתי לעשות מעשה והש"ת היה בעזרי. נפגשתי עם נציג הג'וינט שבא מפאריז, הוא דיבר בלשון דויטש והבין את האידיש שלי, ביקשתי שיעזור שנקבל את התמיכה ישירות מפאריז ללא שתעבור דרך קהילה זו. דברי עשו רושם והלה נענה לבקשתי בתנאי שנקים מוסד מסודר עם שם רשמי ונעשה קאמיטע. הקמנו ועד מאנשי שלומינו, לאחר האסיפה והקמת הועד הודעתי לנציג הג'וינט שיש לנו עמותה רשמית, ובסייעתא דשמיא לאחר זמן קצר קבלנו את התמיכה המיוחלת ישירות מן הגוינט בפאריז. דבר זה עשה כמובן רעש גדול, ותהום כל העיר, הקב"ה היה בעזרנו לנצח את האיש ההוא אשר האמין שהוא ידריך אותנו.

מכיון שלא הספיקה תמיכת הדזשוינט לצרכי הבחורים, אי לכך שלח רבינו את הג"ר יעקב יצחק ניימאן לילך ולאסוף מעות מנדיבי עם. וכמו שכותב רבינו במכתב הנ"ל: "ועתה נסע ריע"צ [ניימאן] לשווייץ לקבץ מעות להשיבה, כי כבר לא היינו יכולים להמתין יותר מרוב החובות".

רבינו אף ניסה לשכנע את הדזשוינט שיעלו בסכום תמיכתם, כי אין הקומץ משביע את הארי, והבחורים סובלים מזה מאד. אי לכך פנה אל אנשי הדזשוינט שבאמריקא, היות ש"מנהלי הדזשוינט דפה אין להם נטיה גדולה לענין השיבה, כי לא ידעו להעריך ולהחשיב ענין גדול ונורא הלזה". ובעיקר הזעיק רבינו את החרדים שבתוכם, כי הרי הם מבינים את גודל נחיצות לימוד התורה, שיפעילו בעדם לטובה. היו אף זמנים שתמיכת הדזשוינט הפסיקה לבא מכל וכל, כמו שנראה מטלגרם אשר שלח רבינו אל הדזשוינט באפריל 18 947 למספרם (בתרגום ללה"ק): "תמיכת הדזשוינט לנו הפסיקה לבא, אנו מוחים בתוקף נגד זה, יש סכנת רעבון למאה יתומים, נא לארגן שינוי-מידי להשיבה". (טלגרם ב'ארכיון הדזשוינט'). וכן יוצא מפורש במכתב אשר כתב הגה"ק מבולגריא אודות השיבה כשבועיים אחר זה, ביום י"ד אייר תש"ז לפ"ק: "עד כעת קבלו תמיכה מהזוינט ועתה נפסקה התמיכה, וח"ו צפוי להם כמעט שיגיעו ברעב". (מגזי מו"ה שמואל מאיר ניישלאס הי"ו).

המכתבים אשר לפנינו, נשלחו אל הרב ד"ר אלי' (ליאו) יונג, יו"ר מחלקת התרבות ודת אצל הדזשוינט, ותוכו רצוף בקשה שיפעול אצל חברי הדזשוינט להרבות בתמיכתם. באותו זמן שהה הג"ר יעקב יצחק ניימאן במדינת שווייץ כנ"ל, ושם בעיר באדען פגש את האב"ד הג"ר אביגדור בוימגארטן זצ"ל [בן הג"ר יוסף רב"ד וויען], אשר הכיר היטב את רבינו מימי קדם בעת אשר למדו יחד אצל אבי רבינו הגה"ק ה'ויגד יעקב' זצ"ל בעיר צעהלים. הג"ר אביגדור היה גיסו של ד"ר יונג, כי שניהם היו חתנים של מוה"ר ישראל יששכר ראטשילד מציריך שווייץ, ועל כן ביקש

ממנו הג"ר יעקב יצחק שיכתוב איזה דברים בשבח הישיבה. ואכן הוא צירף כמה שורות בלשון גרמנית למכתבו של הג"ר יעקב יצחק זצ"ל. המכתבים נמצאים בארכיון של הדזשווינט, ותשר"ח למר"ה מענדל מאיר יאקאבוויטש הי"ו ולמר"ה שמואל מאיר ניישלאס הי"ו על השתדלותם בענין. וכן למערכת 'אור חדש' על התמונות.

*

בעזה"י

ישאו הרים שלו' וברכה להרב הגדול בתורה ובשם טוב רודף צדקה וחסד עוסק בצרכי ציבור בהצלת נפשות מישראל החכם המפורסם העסקן המפואר וכו' מוה"ר ל' ד"ר יונג שליט"א יושב ראש בחברת ה"דזשאינט" באמעריקא יע"א

אחרי דרך מבוא השלו' בכבוד ותפארת כראוי לגברא רבא דכוותי' הנני בזה פונה על הדר"ג עבור עזר וסמך לשיבתי שהבאתי לכאן מארץ הונגרי' שהם לערך שמונים

בחורים רובם כמעט כולם יתומים או חצי יתומים אשר אספתי שם כדי ללמוד עמהם תורה ולגדלם ברוח התורה והיראה ולהצילם מרדת שחת ח"ו בגוף ובנפש וגודל היגיעות שהי' לנו עד אשר באנו אל המקום הזה לא יאומן כי יסופר, וחשבתי בטח שכאן הוא המקום המוכשר לישיבה כזו שאקבל תמיכה בריוח לצורך ענין זה אבל לא כן הוא כי העולם דכאן עומדים מן הצד ואין תומכים אותנו בדבר שי"ב ממש, ועלתה בידינו אחר השתדלות רב ועצום

"ישיבת קהלת יעקב" APR 20
SEMINAIRE «KEHILAT JACOB», ANVERS

חכם התורה
הרב יוסף גרינוואלד
אב"ד דק"ק סאפא וסאמבאטעל יע"א
כעת באופוורפטן יע"א

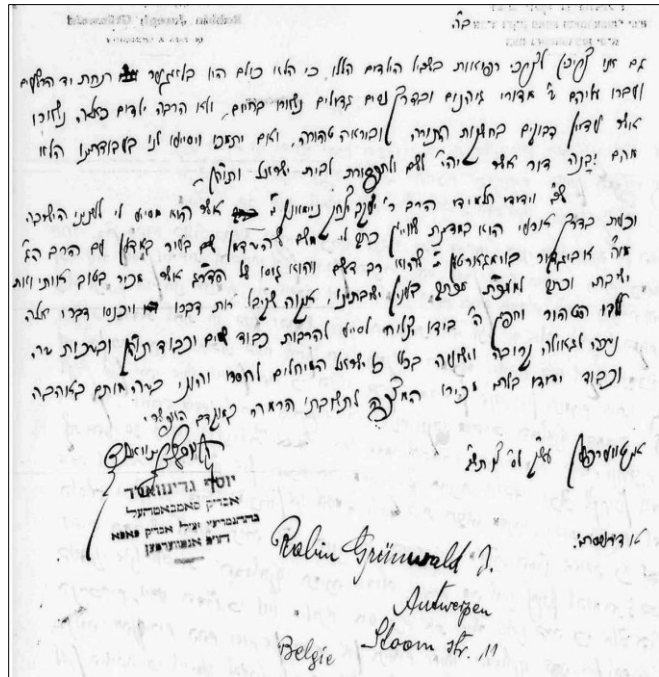
Sous la direction du
Rabbin Joseph Grünwald
DE PAPA A. SCHMIDT

Antwerpen, Belgique

יחסי הרים וג' וברכה להרב הגדול בתורה ובשם טוב רודף צדקה וחסד עוסק בצרכי ציבור בהצלת נפשות מישראל החכם המפורסם העסקן המפואר וכו' מוה"ר ל' ד"ר יונג שליט"א יושב ראש בחברת ה"דזשאינט" באמעריקא יע"א

אחרי דרך מבוא השלו' בכבוד ותפארת כראוי לגברא רבא דכוותי' הנני בזה פונה על הדר"ג עבור עזר וסמך לשיבתי שהבאתי לכאן מארץ הונגרי' שהם לערך שמונים בחורים רובם כמעט כולם יתומים או חצי יתומים אשר אספתי שם כדי ללמוד עמהם תורה ולגדלם ברוח התורה והיראה ולהצילם מרדת שחת ח"ו בגוף ובנפש וגודל היגיעות שהי' לנו עד אשר באנו אל המקום הזה לא יאומן כי יסופר, וחשבתי בטח שכאן הוא המקום המוכשר לישיבה כזו שאקבל תמיכה בריוח לצורך ענין זה אבל לא כן הוא כי העולם דכאן עומדים מן הצד ואין תומכים אותנו בדבר שי"ב ממש, ועלתה בידינו אחר השתדלות רב ועצום

שנקבל מחברת
הדזשאנט דמדינה זו
[תמ]יכה קצת דהיינו
30 פראנק לגלגולת
ליום, אבל מחמת
שהבחורים הרבה מהם
חלושים וצריכים
קאסט טובה להברות
גופם ע"כ אין הסכום
הזה מספיק אף
למזונות בלבד, וכש"כ
שצריכין עוד הוצאות
הלבשה והוצאות דירה
ומוכרחין אנו להעמיד
וליסד "בית תבשיל"
מענזא, ו"בית יתומים"
לדירה ו"בית המדרש"
ללימוד תורה. ע"כ

הננו בזה פונים אל מעכ"ת הדר"ג שיאבה נא לפעול בעדינו אצל חברת ה"דזשאינט" תמיכה גדולה סכום מה שאנו צריכין להעמדת ג' דברים הנזכרים, וידע הדר"ג כי לאו מילתא זוטרתא את אשר עשינו בזה, כי אל"ה הי' נשתכח תורה מהצעירים ההם ואם אין גדיים אין תיישים, ומנהלי הדזשאינט דפה אין להם נט' גדולה לענין הישיבה כי לא ידעו להעריך ולהחשיב ענין גדול ונורא הלזה, ע"כ נא ונא בלשון בקשה גדולה תיקר נא נפשות האומללות האלה בעיינו הבדולחים לפעול בעדם עזר ותמיכה הגונה.

גם אנו צריכין לצרכי רפואות בשביל הילדים הללו, כי הלא כולם היו בלאגער תחת יד הרשעים ועברו עליהם ז' מדורי גיהנום ובדרך נסים גדולים נשארו בחיים, ולא הרבה ילדים כאלה נשארו אשר עדיין דבוקים בחשקות התורה וביראה טהורה, ואם יתמכו ויסייעו לנו בעבודתינו הלא מהם יבנה דור אשר יהי' לשם ולתפארת לבית ישראל ותוה"ק.

ש"ב וידידי תלמידי הרב ר' יעקב יצחק ניימאנן נ"י אשר הוא מסייע לי לעניני הישיבה וכעת בדרך ארעי הוא במדינת שווייץ כתב לי משם שהזדמן שם בעיר באדען עם הרב הג' מו"ה אביגדור בוימגארטען נ"י שהוא רב דשם והוא גיסו של הדר"ג, אשר מכיר בטוב אותי ואת ישיבתי, וכתב למעכ"ת מכתב בענין ישיבתנו,

אקוה שקיבל את דברו ויכנסו דברי אלה ללבו הטהור וחפץ ה' בידו יצליח לסייע להרבות כבוד שמים וכבוד תוה"ק, ובזכות זה נזכה לגאולה קרובה וישועה בכלל כל ישראל המיחלים לחסדו.

והנני בזה חותם באהבה וכבוד ידידו בלתי מכירו המצפה לתשובתו הרמה במוקדם האפשרי

הק' יוסף גרינוואלד

אנטווערפן עש"ק לס' צו [ז' ניסן] תש"ז

*

ב' לס' צו [ג' ניסן] תש"ז לפ"ק

כעת פה בבאדען יע"א הסמוך לצוריק יע"א

את חג המצות יחוג בדיצות כבוד הרב היקר והנכבד מפורסם לשם ולתהלה קרב עם סגולה כש"ת מו"ה ד"ר ל' יונג שליט"א יו"ר במחלקת עניני חיזוק הדת אצל הדזיאנט ה"ו

אדשכ"ט בכבוד גדול כיאות ונכון הנה ערכנו כבר מכתבים אל הדר"ג שליט"א בענין הישיבה המפורסמת העומד תחת הנהלת הרה"ג יוסף גרינוואלד שליט"א אב"ד דק"ק פאפא ואח"כ בסאמבאטהעלי יע"א, וכעת אנו בעמיגראציה בעיר אנטווערפן בבעלג' מתוך דחקות גדול שאין לשער. מהדזיאנט אנו מקבלים תמיכה אשר אינו מספיק לחצי ההוצאות ומתוך כך סובלים הבחורים עירום וחוסר כול והרבה פעמים ממש רעבון. והננו בזאת בבקשה גדולה עוה"פ אל הדר"ג שליט"א שלמה"ש ולמען תוה"ק יציל מהדחקות הגדול את השמונים הבחורים אשר שמים לילות כימים בלמוד תוה"ק ויראה ויתן פקודה אל מנהל הדזיאנט בבעלג' (Mises Wulcan) שיוסיפו על תמיכתם לכל הפחות בכפלים.

מחמת ענינים שונים הייתי פה במדינת שוויץ ובקשתי את הרה"ג שליט"א אב"ד דפה אשר הוא תלמיד לאביו של הרה"ג הצ' יוסף גרינוואלד שליט"א וחבר טוב להרה"ג שליט"א לאמת את דברינו. ואני בבטח נקבל תשובה מהדר"ג להיטיב את מצבינו.

והנני בזאת ביתרת הכבוד ובתורה מוקדמת. מכבדו ומוקירו כערכו הרם והנישא

יעקב יצחק ניימאן רב מק"ק פאפא יע"א

ראש וועד הישיבה באנטווערפן יע"א

כ' הדר"ג שליט"א בוודאי יזכור שהרב הגאון ד"ר יצחק לעווין שליט"א מנוארק יע"א [כתב] כבר משיבתינו הק' להדר"ג שליט"א

[בשולי המכתב פניית רבי אביגדור בוימגארטען רב דבאדען אל גיסו
רבי אלי' יונג. תורגם מגרמנית ע"י הגב' חיה בתיה מרקוביץ]

בע"ה אור ליום ג' פ' צו תש"ז לפ"ק

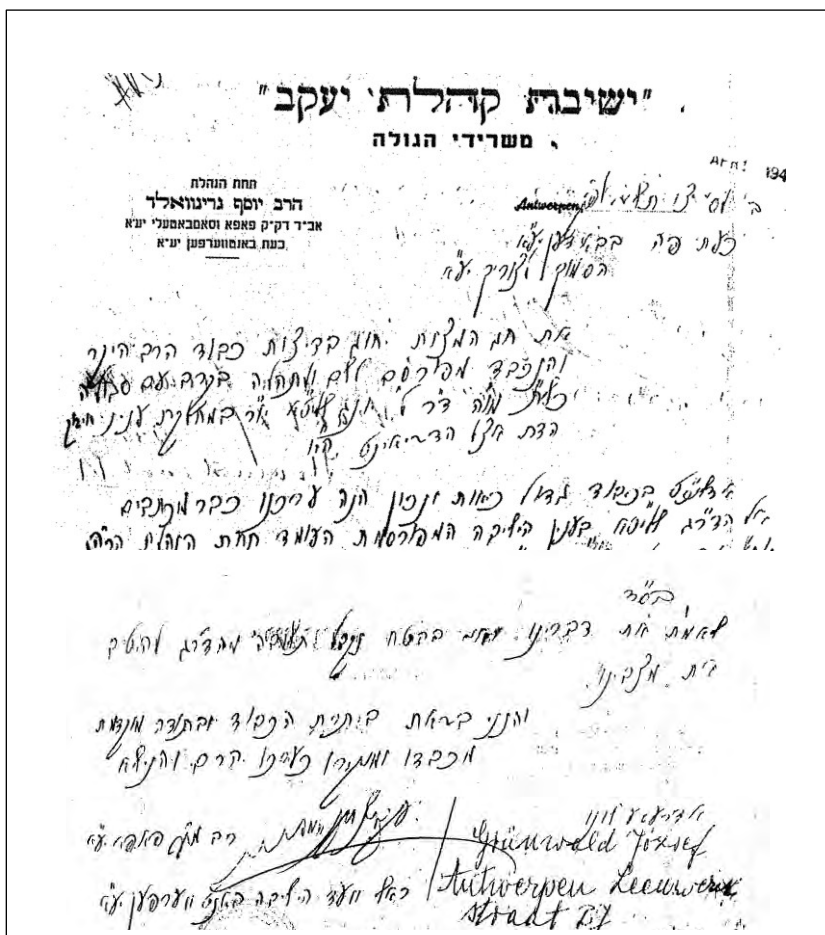
פה ק"ק באדען יע"א

ליאו היקר שליט"א,

בזמנו למדתי בצעהלים יחד עם ראש הישיבה הרב יוסף גרינוולד שליט"א. הוא בנו
הראוי של הרב הזקן של צעהלים הג' ר' יעקב יחזק'י זצוק"ל. אני מבקש ממך לסייע
לישיבה זו ולתמוך בה בתרומות גדולות.

גוט יום טוב לך וליקירך

גיסך הנאמן ויקטור

עוללות

לעלה 15 - חמיו של רבי משה טוביה הכהן פישער

בעלה 15 עמ' ה נכתב שזקני רבי משה טוביה הכהן פישער נשא לאשה את מרת צערל ע"ה בת רבי מנחם מענדל בינעט ז"ל. נפלה כאן טעות [השמטה של דור]. מרת צערל אשת רמ"ט פישער לא היתה בתו של רמ"מ בנעט [הדיין בפאקש, ע"ע ב'אישים בתשובות חתם סופר' סי' תטו], אלא נכדתו, בת בתו מרת פרומט אשת חתנו רבי משה קליין מפאקש.

מרת פרומט נפטרה ביום י"ט מנחם אב ונקברה ביום כ"א אב בשנת תרנ"ד ומנו"כ בבית החיים החדש בפרשבורג. כנראה שבסוף ימיה גרה בפרשבורג ליד בנותיה. בביקורי שם מצאתי בס"ד את מצבתה שוכבת על הקרקע וזכיתי להקימה מחדש. וזה סיפור המעשה: נתבקשתי לפני כמה שנים מהמו"ל של ספר מראה כהן ר' יהודא ארי' וועטנשטיין לשלוח לו תמונה של מצבתה של הבאבע פרומט. תשובתי היתה שהרי הנני נוסע בקביעות אחת בשנה [ליארצייט של זקני המהר"י אסאד] לפקוד קברי אבות אבותי בהונגריה ובסלובקיה ומעולם לא ראיתי ולא שמעתי שיש בכלל מצבה של הנ"ל, וגם מקום קבורתה לא היה ידוע לי בכלל. הוא אמר לי שהוא קבורה בפרשבורג בשורה ובחלקה פלונית. השבתי לו הלואי שהנך צודק, ואנסה לשאול את הממונה על הביה"ח שם ולחפש בשורה ובחלקה זו.

ובכן נסעתי, ומסרתי את המקום שאנחנו מחפשים. ותשובתה של הממונה היתה שהאיזור הזה של ביה"ח אינו מסודר, והמספר של החלקה והמצבה לא יעזרו לנו. החלטתי בכל זאת לחפש באיזור המדובר, ואני והמלוים שלי התחלקנו לכמה מקומות, שכל אחד יחפש במקום אחר באיזור המדובר.

אחרי שחפשנו זמן רב וכמעט התיאשנו, כי הערב כבר ממשמש ובא, פתאום נזכרתי בסיפור ששמעתי יום קודם לכן מיהודי מארץ ישראל בביה"כ"נ קוזינצי בבודאפעשט. הוא סיפר שבא עם כל בני ביתו מארץ ישראל לביה"ח במאקאווא להראות להם את קברי אבותיו, וכשהגיע לביה"ח לא ידע איך ואיפה להתחיל כי רבים הם. ובכן, מספר האיש מעשה פלא, אמרתי הריני נודר מאה שקל לע"נ רבי מאיר בעל הנס כדי שאמצא את המצבות, ומיד נתגלה לו מצבותיו שחיפש.

ואמרתי אני לא דבר קטן הוא ששמעתי הסיפור לפני יום אחד, ואמרתי בקול רם: 'באבע פרומט, הראיני נא את כבודך כי פנה היום, ובזכות זה הנני נודר לעילוי נשמתך'. ומיד החלטתי לעשות מעשה ולהרים מצבה שאמצא ראשון על הקרקע. וכן עשיתי. המצבה שהרמתי היתה קטנה וגם היו מתחתיה חורים של שרצים, ולא היה אפשר לקרוא מה כתוב עליה, כי היתה שחורה ממש מראשה עד סופה. ובעזרת מברשת שהממונה שם הביא לי ראיתי פתאום אות פ', ואח"כ פרומט. כל הנלוים

אלי ראו מה שנעשה לעינינו דבר פלא
שלא היו מאמינים אילו לא ראו זאת
בעיניהם.

ובכן מצאנו על ידה את היסוד של
המצבה, ועשינו הקמת מצבה מיד עם
אבנים קטנות מהאיזור לחזק את המצבה,
והדבקנו חתיכות המצבה שנשברו
מלמטה.

וזה נוסח מצבתה: היא מצבת קבורת
האשה הצדקת / פרומט / בת הדיין
החסיד המפורסם / ר' מענדל בינעט
מפאקש זצוק"ל / אשת מוה"ר משה
קליין זצ"ל / נפטרה י"ט ונקברה בכ"א
מנחם אב תרנ"ד / פה טמונה אשת חיל
באלף תמצאנה / רבות בנות גדלתה ואף
צדקו כולנה / וגם את בנה היחיד
הדריכה בתורה ואמונה / מר לנו מאוד
כי הניחה אותנו לבדנה / טובות
זכרונותיה למנותם מי מנה / קראו נינה
ונכדה בקול נהי וקינה / לגודל השבר כל

יודעיה תבכנה / יעלה זכרון צדקתה לפני שוכן מעונה / יקבל רוחה ונשמתה בגן
עדן להניחנה / נפשה בטוב תלין עד יומא דפורקנה.

רבי משה טוביה הכהן פישער שנולד בשנת ת"ר והיה תלמיד חביב של בעל הכתב
סופר נשא לאשה תחילה את מרת שרה [ילידת תר"ג לערך] בת רבי משה קליין
ומרת פרומט בפאקש, ונולדו להם שני ילדים. "שרה בת פרומט אשת ר' משה טובי'
כ"ץ פישר נפטרה כ"ח טבת תרל"ג בת שלושים ומנ"כ בפאקש. רבי משה טוביה
נשא לאחר מכן בחודש תמוז תרל"ג בכפר דונא-פעלדוואר שליך פאקש את אחותה
מרת צערל [ילידת תר"ג]. אחר נישואיו עבר לגור בפרשבורג. [ראה בספר מראה

כהן (ברוקלין תשע"ב) הכולל תולדות חייו של רבי חנניה דוב הכהן קאהן רב"ד בודפסט-ברוקלין [חתן חתנו של רמ"ט, ראה להלן].

מרת צערל נפטרה בת ע' שנים ה' מנחם אב ונקברה ו' אב תרפ"ג. ומנו"כ בפרשבורג. נוסח מצבתה: עדה המצבה / להאי כהנת ופונדקית נאמנת הצדקת המפורסמת / לאשה יראת ה' / מר' צערל ע"ה / אשת חבר של המנוח מו"ה / משה טוביה הכהן פישער / ע"ה / צוארה בעול דרך ארץ השימה / עבור בעלה להחזיקו בעול תורה / ריסקה איברי' וקבלה באהבה רבה / לזאת יקרא אשה ועליה בודאי נקרא / פסוקי אשת חיל מרישיה עד גמירא / ידיה שלחה לאביון במתנת כהונה / שמה יצא בעיר בשם כלבא שבוע / עליונים ששו ותחתונים ששו ותחתונים ששו / רום מעלה נשמתה הטהורה כי עלתה / זכתה גם לבני בניה עוסקים בתורה / לקבל שכרה הטוב תהיה מיומנה / יצאה נשמתה בטהרה בת ע' שנים ה' מנחם אב ונקברה ו' אב תרפ"ג ל' / ש"א פרומט תנצב"ה.

בתם מרת רחל אסתר הי"ד היתה אשת אבי זקני רבי יהודא אריה [ב"ר שמואל זנוויל] וויינגארטען הי"ד תלמיד השבט סופר, נולד בבודפסט והיה שר"ב ודיין בטירנא. נספו באושוויץ, יום היא"צ נקבע ערב ר"ה. הורי זקני רבי אשר זעליג וויינגארטען ז"ל נפטר ט"ו תמוז תשס"ז, ומרת שרה אשת רבי חנניה דוב הכהן קאהן ז"ל רב"ד בודפסט-ברוקלין הנ"ל.

משה יונה וויינגארטען – לייקוואוד נ. ד.

בשולי המכתב:

צאצאי רבי משה קליין חתן רבי מנחם מנדל בנעט דיין דפאקש

על מצבת אשתו מרת פרומט בת רבי משה קליין הנ"ל בפרשבורג כתוב: 'דבות בנות גדלתה... וגם את בנה היחיד הדריכה בתורה ואמונה'. ידוע לנו על חמש בנות ובן אחד. ואלו הם:

(א) מרת שרה. זוגתו הראשונה של רבי משה טוביה הכהן פישער הנ"ל. נולדה תר"ג. נפטרה כ"ח טבת תרל"ג ומנו"כ בפאקש.

(ב) בנם היחיד הוא רבי שרגא יהודה פייבל קליין בבודאפעסט. נולד בדונא פאלדוואר (או פאקש) בשנת תר"ה לערך. נשא בשנת תרכ"ז את מרת שרל (שרה) [ילידת תר"ו לערך] בת הדיין בפרשבורג רבי משה אריה ליב סג"ל ליטש רוזנבוים בעל המתא דירושלים. גרו בדונאפאלדוואר, פאקש, בודפעסט. נפטר י' אייר תרפ"ט ומנו"כ בבודפעסט. זוגתו נפטרה י"ב חשון תרפ"ד ומנו"כ שם. [פנקס המוהל חת"ס עמ' תקעא. החתם סופר ותלמידיו עמ' שעב]. וראה עוד עליו בספר מראה כהן עמ' שכ-שכא.

(ג) מרת יטל. נולדה בפאקש בשנת תר"י לערך. נפטרה כ"ח ניסן תרע"ח ומנו"כ בבית החיים החדש בפרשבורג. בשנת תרל"ג נישאה בפרשבורג לרבי שמואל סג"ל (בן מ' צארטל) גרינוואלד, יליד גוטא תר"ט לערך [ברישום נישואיו צוין שהוא יליד סערדאהעל, שם גר אביו 'וילהלם גרינוואלד']. נפטר ט"ו שבט תרע"ו ומנו"כ בביה"ח החדש בפרשבורג. על מצבתו נחרט "גמר בכל יום תפלת דוד".

בנו רבי יודא נפתלי יצחק סג"ל גרינוואלד הוציא לאור "ספר לקוטי תהלים על סדר אלפא ביתא... מסודר ומלוקט מכבוד אדמו"ר התורני הצדיק המפורסם מו"ה שמואל סג"ל גרינוואלד זצ"ל בק"ק פרעסבורג יע"א". בהקדמה כותב הבן בין וחשק מר אבא מארי הצדיק וחסידי איש טוב ומטיב התורני... ואספרה כמו ע"י מה נתעורר אבא מארי זצ"ל לזאת. הנה מר אבי ז"ל מנעוריו ועד יום סילוקו קרוב לארבעים שנה נהג מדי יום ביומו להשלים מיד אחר תפלת השחר כל חמשה ספרי נעים זמירות ישראל, בדביקה חשיקה וכוונה והכנעה רבה. נוסף גם עליו שירו עמו, הלך בכל לילה עם סגל חבורה לשמוע לימוד התהלים עם פרש"י מפי הרב המקובל מו"ה שלמה קראלאפסקי זצ"ל [מנו"כ בפרשבורג], ועם פי' וכוונת רש"י

ז"ע בסוד ה' ליראיו בגבהי מרומים. (גם הפריש מהונו לק"ק לדורות עולמים, שביום היאצ"ט שלו יגמרו עשרה ת"ח יראי ה' כל ספר התהלים מראש ועד סוף, וילמדו אח"כ משניות). וכאשר התרגל מנעוריו להיות שונה בספרי מוסר וספרי יראה... מצא מדי עסקו גם בס' ימלט נפשו להגאון מהר"א חמוי מחכמי ספרד בס' ט וזל"ק... ובראותו אותיות מאירות הנ"ל, נתלהב לבו ללקט מנעים זמירות ישראל... כל הפסוקים... לפי סדר האל"ף ב"ת. ובכל אישון לילה בנפול תרדמה עלי אנשים, אף כי היה עיף ויגע מעבודת היום, כתב עלי גליון... לפי הא"ב, וזכה להשלים כולם עד שנת רע"ת, אשר בעוה"ר נסתלק מאתנו בר"ה לאילנות".

בנו הנ"ל רבי חיים יהודה נפתלי יצחק גרינוואלד נולד ביום ב' תמוז תרמ"ט. תלמיד רבי יוסף צבי דושינסקי אב"ד חוסט-ירושלים. חתן רבי אברהם שטרייכר ממאטערסדארף. "זכה לשתי שלחנות, בעושר הגדול בו זכה, השתמש להפצת והרבצת תורה. הוא חילק פרסים לתלמידי הישיבה כדי לזרזם ללמוד בחשק והתמדה. היה לו בית עקד ספרים גדול, ביניהם ספרים רבים יקרי המציאות. כדי שהבחורים המצוינים מהישיבה הרמה יוכלו ללמוד הסוגיות החמורות עם כל

המפרשים, השאיל להם ולמופלגי תורה ספרים רבים... [בשנות החורבן] נתפרסם במצוות פדיון שבויים, ועקב היותו נגיד הקרוב למלכות, הוציא לחפשי יהודים רבים... לפעמים קראו לו באמצע התפלה, ולא התעכב לרגע, אלא אץ רץ בזריזות לקיים מצוות פדיון שבויים. במצוה זו עסק הן בימות החול והן בשב"ק ובמועדים. ר' יודל לא התעצל הן באשמורת הבוקר, הן באישון לילה..." (ברית אברהם הכהן עמ' תלח). תשובה אליו 'הרבני התורני' משנת תר"פ בשו"ת שיח יצחק (ס' תסה) בעניני ח"ק. "מו"ה חיים יודא נפתלי סג"ל גרינוואלד' מופיע ברשימת חברי הח"ק שנהרגו בשנות החורבן. יחד עמו עלו על המוקד כל בני משפחתו.

(ד) מרת צערל. זוגתו השניה של רבי משה טוביה הכהן פישער הנ"ל. נולדה תר"ג. נפטרה ה' אב תרפ"ג ומנו"כ בפרשבורג.

(ה) מרת אידל. נולדה בדונא-פאלדוואר בשנת תרט"ז. נפטרה י' (טבת) [שבט] תרע"ז ומנו"כ בבית החיים החדש בפרשבורג ליד אחיותיה.

בעלה רבי שאול אלכסנדר (ב"ר יצחק ומרת קילא ראכל) מילער, יליד קראקא תרט"ז, תלמיד השבט סופר. מלמד ב'סודי התורה' פרשבורג. נפטר ט"ו אלול תרפ"ג ושם מנו"כ. ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תריב.

(ו) מרת רבקה. נפטרה ח' [ט'] שבט תר"פ ומנו"כ בביה"ח החדש בפרשבורג. בעלה (בזיווגו השני) בן דודה רבי יהודה (ב"ר נפתלי צבי) הרצל מדונא-פאלדוואר, יליד יינק תקצ"ב לערך. נפטר כ"ח כסלו ומנו"כ בפאקש.

*

בנוסח מצבת רבי משה טוביה הכהן פישער [עלי זכרון שם עמ' ה-ו] יש לתקן [חלקו עפ"י צילום מצבתו לפני ששופצה מחדש]: שורה 2: בתורה ויראה [ולא וביראה]. שורה 9: וכן ימר [ולא ובן זמר]. שורה 10: כדבר המלך וכמדתו [ולא ובמדתו]. שורה 12: ידיו פרש [ולא כחש]. שורה 13: חלבו הקטיר כזבח [ולא בזבח]. שורה 17: שומע נשיאות כפו [ולא נשיאות].

[יש להתריע ששומרת ביה"ח בפרשבורג הצובעת את המצבות שם אמנם מכירה אותיות עבריות אך אינה יודעת לשון הקודש ומקלקלת בצורה נוראה את המצבות, ראה לדוגמא ב'חתם סופר ותלמידיו' עמ' ריד צילומי מצבת רבי יחיאל שלזינגר (וראה גם למעלה מצבת רבי שלמה קרלובסקי). יש לעמוד עליה שתצבע נכון].

אחיו של רבי משה טובי, רבי יעקב

הכהן פישער אב"ד זאלא-מיהאלפא ושם מנו"כ הנזכר שם [עמ' ו]. על מצבתו נחרט (צילום המצבה קבלנו מ- Baeskaí Sándor): פ"נ / הרב מ"ה יעקב בן הצדיק / יחיאל צבי הכהן ז"ל / אב"ד דק"ק מיהאלפא יע"א / נפטר י"ז שבט תרע"ח לפ"ק / ת"נ צ'ב'ה'.

~ התודה להרב שלמה וייס על חלקו בעריכת המאמר ~

לעלה 12 - רבי שאול צבי ומרת יוכבד נויבירט

לעלה 12 עמ' סא-סב. רצייתי להוסיף מספר מלים על סבי אבי אבי רבי שאול צבי נויבירט ז"ל ואשתו סבתי מרת יוכבד ע"ה באלישטאבא. ביתם התנהל כמו בתי

ישראל הכשרים בדורות הקודמים. הסבא ז"ל החזיק ליד הבית חלקת שדה בה זרע חיטה לצורך מצות של פסח, וגם אפה את המצות. נס מיוחד קרה לסבא בקשר לחיטה שזרע לכבוד פסח. האחים של אבא [רבי אהרן] זצ"ל שחקו במחבואים בתוך התבואה שעמדה בקומתה. הסבא לא ידע מזה והלך וקצר בעצמו את התבואה, והנה הוא פגע עם החרמש באחד הבנים, ועשה בו חתך עמוק. אך שומר מצוה לא ידע דבר רע, הקב"ה שמר על הבן והוא ניצל ונרפא מהר מאד. הסבתא מרת יוכבד ע"ה היתה שנים רבות אלמנה, ואבא זצ"ל תמך בה. היא היתה אוספת את הנשים של אלישטאבא ביום שבת קודש ומלמדת אותם חובת הלבבות וספר מנורת המאור. כמו כן לאחר שנתאלמנה היא היתה בוחנת את ילדיה כל שבת את מה שלמדו בחיידר ובישיבות.

יוסף נויבירט - בני ברק

ר' אהרן ליב כהנא מסיגוט נכד בעל קונטרס הספיקות

במשפחתנו היה מקובל שאנו מתייחסים אל הגאון רבי יהודא כהנא אב"ד סיגוט בעל קונטרס הספיקות, ובהספרים שהדפיס זקני הרה"ח ר' אלטיר ברוך וויעדער ז"ל ממונקאטש היה חותם עצמו "דור ששי להג"מ יהודא הכהן ז"ל בעל קונטרס הספיקות". לפי מה שהיה מקובל בהמשפחה הוא היה נכד בעל הקונטה"ס דרך אמו מ' טשארנא ע"ה שהיתה בת הרה"ח ר' ארון ליב כהנא מסיגוט.

לאחר העיון בהמעטריקאל נתוודע פרטים האלו על ר' אהרן ליב:

ר' אהרן ארי' (ליב) כהנא נולד בשנת תקצ"ו, נפטר בן מ"ב שנים, י"ט סיון תרל"ח. זוגתו חנה לבית העללער נולדה בעיר ענטשענטש גליל סאבאלטש בשנת תר"א.

נפטרה בת ל"ו שנה, י"ב אב תרל"ז. [לפי פרטים אלו עלה בידי למצוא מציבתה בבית"ח בסיגוט. על המציבה כתוב: אשה צנועה וישרה מרת חנה ב"מ יצחק ישראל הלוי נפטרה י"ב אב שנתרל"ז].

יוצאי חלציהם:

- א] חיה – נולדה כ"ח אלול תר"כ.
- ב] שאשא – נולדה בשנת תרכ"ג. נפטרה בת י"ח שנים - כ"ט אדר א' תרמ"א.
- ג] ר' יצחק ישראל – נולד י"ב שבט תרכ"ד.
- ד] ר' יוסף ברוך – נולד כ"ח תשרי תרכ"ו. – (סנדק: ר' יצחק ווידער).
- ה] טשארנא – נולדה בשנת תר"ל בערך.

ו] ר' נפתלי צבי – נולד ו' סיון תרל"א – (סנדק: ר' אהרן ליב קאהאן).
 ז] מרדכי דוד – נולד ב' אלול תרל"ו – (סנדק: ר' יצחק ישראל העללער). נפטר בן
 ט"ו ימים - י"ח אלול תרל"ו.
 ח] נתן – נולד ב' אלול תרל"ו – (סנדק: ר' יעקב ווידער). נפטר בן י"א חדשים – כ"ג
 אב תרל"ז.

ובכן כאשר נתברר לנו שמ' חנה אשת ר' אהרן ליב כהנא היתה בת ר' יצחק ישראל
 הלוי העללער, עלה בידינו לברר סדר היחוס אל בעל קונטרס הספיקות, כי בכתב
 יוחסין שכתב הרה"ח ר' מרדכי דוב העללער מסיגוט-וומסב"ג ז"ל הוא מונה את
 סדר יחוסו: אביו ר' כתריאל בן ר' אהרן יהודא בן ר' יצחק ישראל שהיה חתן רבי
 יחיאל כהנא העללער אב"ד סאלקא בנו של הגאון בעל קונטרס הספיקות.

אמנם לפי זה צ"ל שמה שחתם עצמו זקנינו ר' אלטיר ברוך ווידער "דור ששי" לבעל
 קונטרס הספיקות, היינו שבעל קונטרס הספיקות עצמו נכלל ג"כ בחשבון הדורות:

א] בעל קונטרס הספיקות

ב] בנו רבי יחיאל מסאלקא

ג] בתו אשת ר' יצחק ישראל הלוי העללער

ד] בתו חנה אשת ר' אהרן ליב כהנא

ה] בתו מרת טשארנא אשת ר' דוב ווידער

ו] בנו ר' אלטיר ברוך ווידער

*

ועדיין נשאר לנו לברר מי היה אביו של ר' אהרן ליב כהנא. כי לפי המסורת היה ר'
 אהרן ליב בעצמו ג"כ נכד הגאון בעל קונטרס הספיקות.

והנה דו"ז הגה"צ מלינז זצ"ל היה אומר שאביו של ר' אהרן ליב היה בנו של רבי
 יחיאל כהנא אב"ד סאלקא [בנו של קונטרס הספיקות]. אך לא ידוע איזה מבני רבי
 יחיאל.

י"א שהיה בנו של ר' משה כהנא העללער מקראסנא ב"ר יחיאל מסאלקא, אך זה לא
 מסתבר כי ברישום המעטריקאל בעיר קראסנא מוצאים פרטים על ר' אריה ב"ר
 משה שלא תואם עם ר' אהרן ליב דנן.

וי"א שהיה בנו של רבי כתריאל כהנא אב"ד סאלקא בנו של רבי יחיאל [שנפטר
 בבארשא ג' תשרי תר"מ]. זוגתו של רבי כתריאל היתה מ' חיה שרה שנפטרה בשנת
 תרי"א. (כאמור הבת הבכורה של ר' אהרן ליב שנולדה בשנת תר"כ נקראה בשם
 "חיה", ואולי אכן נקראה ע"ש מ' חיה שרה אשת רבי כתריאל, וצ"ב).

שמואל חיים יעקב גרובער - שיכון סקיוורא

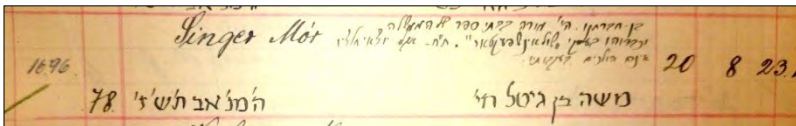

לעלה 13 – עוד מצאצאי הרב במאדערן

במאמר שם אודות רבי אברהם דוב זינגער אב"ד מאדערן, הובא בעמ' כז-כט חלק מצאצאיו. הריני להוסיף עוד שלשה מבניו (מזיווגו השני) שנפטרו בבודאפעסט ונקברו בבית החיים האורטודוקסי (Granatos), הפרטים לפי פנקסי הקהלה והח"ק.

בנו ר' משה זינגער (Singer Mór) בן

מרת גיטל חי' (קאטרינה פוקס). נולד במאדערן 869 (תרכ"ט-ל'). בזיווג שני נשא את לאה בת ר' דוב בער מייטנער ורזה שאסבערגער (אלמנת שאנדור הורוואט) בט' אדר תר"ץ בבית הכנסת קאזינצי. אז ה' תושב קעטשקעמעט. נפטר ה' אב תש"ז בן ע"ז שנה. היה חבר הח"ק, וכפי שנרשם בפנקס הח"ק נרשם: "בן חברתינו ה' מורה בבית ספר של הממשלה וכבדוהו בעסקי 'שולאינשפעקטאר'. ת"ח". על מצבתו נחרט: פ"ט / מו"ה משה בן גיטל חי' / חמשה י"ח נהרגו עקד"ה / ת.נ.צ.ב.ה.

בנו ר' יהודה זינגער (Singer Lipót) בן מרת גיטל חי' (קאטרינה פוקס). נולד במאדערן 882 (תרמ"ב-ג'). נפטר כ"ה אלול תשכ"א בן ע"ט שנה. על מצבתו נחרט: פ"נ / איש תם וישר / כה' ר' יהודה זינגער ע"ה / נ' בש"ט כה' אלול תשכ"א / ש"א גיטל חי' / ת.נ.צ.ב.ה. – זוגתו בשנת תש"ו, בערטה לבית פריעדמאן בת בערטה מארקשטיין, ילידת 881.

בנו ר' אליעזר זינגער (Singer Lázár) בן מרת גיטל חי' (קאטאלין פוקס). נולד במאדערן 885 (תרמ"ה-ו). נפטר כ"ב תשרי תשל"ב בן פ"ו שנה ונקבר ליד אשתו מרת פראדל דייכא בת הינדל (מארגיט) לבית פראממער (בת יאנקא זיידל, ילידת נעמטשעני 893) שנפטרה י"ט ניסן תשכ"ז בן פ"ח שנה. על מצבתו נחרט: פ"נ / הרבני התורני ויקר רוח / מו"ה אליעזר זינגער ז"ל / בן הה"ג מו"ה

אברהם דוב ז"ל / שהי' אב"ד דק"ק מאדאר תע"א / איש צנוע וכשר / לב טוב וישר / ירא ושלם במדות / עניו ואוהב / הבריות / זך ונקי כפים / ריחם / בצדקה לעניים / נ' בש' עצרת כ"ב / תשרי תשל"ב / ש"א גיטל. ועל / מצבת זוגתו: פ"ט / האשה הצנועה / ועדינה / מ' פראדל דייכא זינגער / ע"ה / אשת ר' אליעזר נ"י / הנפטרת היתה אמו של / אברהם דוב הי"ד שנרצח / במדינת / ישראל ע"י הערבים / לרגלי / מלחמת השחרור ביום / ט"ו טבת / תש"ח בעיה"ק ירושלים / נ' י"ט / ניסן תשכ"ז / ש"א הענדל.

רצ"ב צילום עמוד מפקס של הח"ק בבודאפעסט אודות קבורת אמם הרבנית גיטל חי' בשנת תרפ"ג, ובו צוין Exhumálás kikötve (אולי =נקברה על תנאי לפנותה. (אולי

Singer Abraham Horvitz									
Kor	Halotti anyja	Héber név	Lakás	Az elhunyt anyja	A temetés ideje	Temető	Bejegyzés	Sír	St.
72	1490	Abraham Horvitz	Horvitz u. 30	Horvitz	1913				
Ismerett díjak									
Meglátogatás				Fizetés		Térítés		P. k. m.	
kor				kor		kor			
Súlyozott				18000		18000		134/1	
Temetkezési díj				7500		7500		7500	
Súlyozott díj				18000		18000		18000	
Koporsó díj				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	
Halotti kocsis				18000		18000		18000	
Súlyozott				18000		18000		18000	

למקום מגוריה במאדרען, או לעיר מולדתה (פעזינג)). בעת פטירתה גרו יהודה ואליעזר בבודאפעסט. לפי ספר 'מתי מספר' – רשימת יהודים שנשארו בחיים בבודפשט' (בודפשט תש"ו), בשנת תש"ו גם משה כבר היה מתושבי בודאפעסט.

פלטיאל לאזשי – בודאפעסט

תגובת כותב המאמר:

ברצוני לציין שמהאמור יצא לי שטעיתי במאמרי שם במה שכתבתי שהיה בן להגרא"ד זינגער בשם 'ליפא', כתבתי זאת ע"פ עדות זקיני שאמר לי שהיה לו בן בשם הליעזי Lipot, ושם הקודש היה 'ליפא'. אבל לפי המתברר כאן הרי היה שם הקודש שלו 'יהודה', ולא היה לו בן בשם ליפא.

ומה שלא ידעתי עד כה משלשת בניו אלו, שכן כאמור שם בהמאמר אין תח"י צילומים מהמאטריקל של קהלת מאדערן בין השנים תרל"ב-תרמ"ו.

אודות בנו של ר' אליעזר, 'אברהם דוב זינגער' שנזכר במציבת אמו, עי' עוד ביבנה חלק ג' עמ' 251 אודותיו. הוא הגיע לארה"ק בשנת תש"א ושם נשא את זוגתו. הוא מתואר שם "הופעתו החיצונית, שכולה אמרה כבוד ואצילות... יהודי שדקדק בתר"ג מצוות על כל פרטיהם, אדם אחראי בכל מעשיו וחבר מכובד אצל כל יודעיו".

עם הידיעות הנ"ל עלה בידינו עד כה לקבץ ט"ו צאצאים לזקיני הגרא"ד זינגר, וכפי עדות דו"ז הרה"ח ר' מאיר רפאל בייער לרפו"ש שליט"א היה לזקיני ט"ז, הרי שעדיין חסר לנו בן אחד שלא נודע לנו עד כה. [ואולי אינו מחשב בנותיו לאה ודבורה שנפטרו בצעירותם כחלק מהמספר, וא"כ אין ידיעה על עוד מצאצאיו].

ניסן ווייס – מאנסי נ.י.

לעלה 5,7,8 – ר"ע חסידא, זאגרעב, משפחת בייערן

בעלה 5 עמ' לה-ו במכתבו של הרב יו"ט ליפמאן ראקאו, מציין ששם אלמנתו של רבי עמרם חסידא היתה "ביילא חיה". - נראה לי שזו היתה זוגתו השניה, כי לפי מה שכתב אא"ז רבי יואל מארגארעטען בספר המשפחה שלו, נפטרה זוגתו של רבי עמרם בתו של רבי ישראל ברילל מווארפאלטא (הנזכר בעלה ד') בצעירותה. רבי עמרם היה בן י"ג שנה בעת נישואיו, לאחר מכן הלך ללמוד בישיבה. בעת ההיא זוגתו חלתה אנושות, ואביה התפלל לרפואתה והעביר י' שנים מימי חייו לבתו. לאחר שש שנים חזר רבי עמרם אליה וחי עמה עוד ד' שנים. (אא"ז רבי יואל מארגארעטען היה נכד רבי חיים קיצע מאירשע חתנו של רבי ישראל ברילל). לפי ידיעתי שמה היתה חנה.

בעלה 7 עמ' נא במכתבו של ר' מאיר דויטש, מציין שמותיהם של המוהלים בעיר זאגרעב, ביניהם משה מאיר, ושיש לו תעודה שהמוהל הוא מאקס מאיר ונראה לו

שהוא זהה עם משה מאייר. חו"ז ר' חיים מאיר מאייר מבודאפעסט היה נקרא בשמו הלועזי מאקס מאייר, היה מוהל והרבה לנסוע לבריתות, אך לא נראה לי שזאגרעב היה בין המקומות שנסע, כי המרחק ביניהם יותר מ-300 ק"מ, אך יתכן שזהו אותו מאקס מאייר ובמקרה היה באיזור.

בעלה 8 במאמרו של הרב ניסן ווייס, לתולדות רבי ישעי' בייערן, נכתב בשולי הדברים (עמ' כד) על צאצאיו בהאנשאווין. יצוין שעברתי על תמונות המצבות בהאנשאווין (שם טמונים הורי זקנתי למשפחות שאהנפעלד-וואהל), ומצאתי שם מצבות (מצורף תמונות) של כ"ה ישעי' בן ר' יצחק באיערן נפטר אלול תרנ"א ומרת שינדל בת כ' אהרן צבי אשת כ' ישעי' בייער נפטרה כ"ב סיון תרנ"ז. נראה שהיו שם עוד אנשים ממשפחה זו שלא היו מצאצאי רבי ישעי', אלא כנראה ממשפחתו.

יצחק צבי מארגירעטען - מאנטריאל

לעלה 15 – משפחת פישער הכהנים

ישר כח על המאמר לתולדות משפחת פישער הכהן, ובפרט שיש שם גילויים חדשים, ביניהם תמונת המצבה של זקינו ר' יהושע זעליג הכהן

פישער, וכן שמות הוריו (השערה) ותמונות מצבותיהם. אמנם מה שמביא בעמ' ב' מה שכתב אאמו"ר [רבי טובי' יואל שטיינער] ז"ל בממלכת כהנים "אבות המשפחה כהנים - פישער שמשו כרבנים ומרביצי תורה דורות רבים במדינות אשכנז לפני בואם להונגריא". לדעתי כוונתו היתה בזה לפי מה שחשב שר' יהושע זעליג היה נצר למשפחת ר' פנחס כ"ץ מטעליקא ואחיו ר' טובי' מגיסונג ואביהם ר' לאזי כ"ץ ואביו ר' זעקיל. והסתמך אאמו"ר על מה שכתב ר' טובי' מגיסונג בהספדו על אמו שהיתה ממשפחת רבנים ומקובלים דורות רבים. וא"כ לפי מה שנתברר ע"י רמא"ז קינסטליכער בהקדמה לספר מנחת פתים (מר' פנחס כ"ץ) שר' יהושע זעליג לא היה בן ר' פנחס רק חתנו, א"כ אין לכל זה שייכות אודות יחוס משפחת פישער-הכהנים.

שם בעמוד ט' כותב וז"ל: "ועל אחת כמה וכמה בטוב"ה כפולה - ששנים מהם נקראו בשם טובי' כ"ץ, ואף הוציאו יחד ספר על תהלים וכו'" יש להעיר שלא

הוציאו "יחד" ספר, אלא שר' טובי' האחרון (שנקרא על שמו של ר' טובי' הראשון) הוציא ספר על תהלים מר' טובי' הראשון מגיסנג.

אברהם לייב שטיינער - אשדוד

ר' שיע - הצדיק מבית העלמין היהודי בוועהרינג (וינה)

את הסיפור הבא גיליתי בעיתון 'איזראעליט' משנת תרל"ב (ינואר 1872, עמ' 24-25) ותירגמתי אותו. את הכותרת הוספתי בעצמי:

"וינה. סימון וינפלד, הידוע לבריות בכינויו 'ר' שיע', נראה בעיר לראשונה בשנת תרי"ט (859) וקבע את מקומו בבית העלמין היהודי בוועהרינג (Währing). שם שהה מדי יום ביומו, בין אם השמש הייתה קופחת ובין אם רוח מקפיאת עצמות הייתה שורקת בין הקברים, שם היה למעשה ביתו. ר' שיע הכיר כל קבר וכל נפטר כי כבר הספיק להעתיך תפילה בעד כולם. כל מי שלא הכיר את המקום ולא ידע היכן טמונים יקיריו – היה שואל את ר' שיע, שהיה מעין רישום נפטרים מתהלך. בערב, בשעה שנעלו שערי בית העלמין, היה ממחר ר' שיע העירה אל בית המדרש, תוך שהוא מאמץ את ספר המשניות אל לבו. "נר התמיד" שבבית המדרש איפשר לו ללמוד תורה כל הלילה. איש לא זוכר שראה אי פעם את ר' שיע ישן. אנשים ששהו מפעם לפעם בלילה בבית המדרש ידעו לספר עליו שהיה מזמזם לעצמו ללא הרף. בעלות השחר היה סוגר את ספר המשניות ושם את פעמיו לבית העלמין.

"כך נהג ר' שיע יום אחר יום, עד שלפני מספר שבועות אילצו מיחושים בריאות את האיש, שהזדקן בטרם עת, לשנות ממנהגו ולפנות לבית החולים. כאשר פשט שם את בגדיו הבחינו הרופאים שדבר מה קשור מסביב לבטנו וביקשו לדעת מה זה. הוא סירב לענות בפנים זועפות, הניח את ספר המשניות – שבלעדיו לא זז – על הכרית ונשכב במיטה.

"שלשום שוב הגיע אל בית העלמין, אלא שהפעם לא יצא ממנו על רגליו. על גופתו מצאו לפי הדיווח של העיתון "דייטשע צייטונג" פנקס חיסכון בשווי 5000 פלורין, שמהם לא נוכחה ריבית מאז שנת תרי"ט (859). יורשתו של ר' שיע היא אמו הקשישה שככל הידוע חיה בהונגריה."

ח.ב. מרקוביץ – בני ברק

רבי שמואל וויילער מה' מאד

בספרים "מפרי הגן" (לונדון תש"ס) "ויגמול שקדים" (אשדוד תשס"ח) נרשמו תולדותיו של הרב ר' שמואל וויילער מה' מאד בן אחותו של הגרעק"א. אמנם חסרים שם הרבה פרטים בנוגע לב' זיווגיו ומשפחתו הענפה. להלן רשמתי מה שעלה בידי בס"ד לברר ע"פ מצבות ורישומים שונים (כמה פרטים חשובים נמסרו

מהרב דובעריש וועבער), ואודה מאוד לכל מי שיוסיף מידע. על המידע שרשום בספרים הנ"ל דילגתי.

הרב ר' שמואל ויילער ממאד נולד באייזנשטאט בשנת תקע"ד לערך. נשא ביום ו' טבת תר"ה במאד את זוגתו הראשונה מרת מרים בת ר' יצחק וזוגתו מרת מלכה ברייער משם. נולדה בשנת תקפ"ב לערך ונפטרה ביום כ"ה ניסן תרי"ד ומנו"כ במאד. (על המצבה כתוב שנפטרה בתרט"ה). מיד אח"כ נשא את זוגתו השנייה מרת לאה בת ר' טוביה יחיאל קליין. נולדה בליסקא בשנת תק"ץ לערך ונפטרה במאד ביום ט' ניסן תרע"ו ומנו"כ שם.

ילדיו:

מזו"ר:

בנו הילד משה, נפטר כ"ה חשוון תרי"ב.

בתו מרת חיה שרה אשת הרב ר' ישי הלוי מאנדל (בן הר"ר ישראל משה מבאטור וזוגתו מרת שבע בת מו"ה ישראל צבי משם חתן הרה"ק ר' שאול מקאליב). נלב"ע כ"ט ניסן תרנ"ב ומנו"כ במאד, על מצבתה כתוב שהיא בת מרים. כנראה שהיא בתו Rosal ילידת 850 הנזכרת במפקד תרכ"ט במאד. צאצאיהם: 1. זקני הרה"ח ר' ישראל משה הלוי מאנדל מטעגלאש, נולד בשביעי של פסח תרל"ד. 2. ר' מרדכי הלוי מאנדל מפרסבורג, עלה בשנת תרצ"ט לא"י ונפטר ביום ט"ו חשוון תש"ד. 3. מרת מרים שבע אשת הר"ר צבי גולדמן מטעגלאש הי"ד. 4. מרת רבקה אשת ר' זאב שטיינבערגער מטעגלאש ואח"כ בדברצין, לא היו להם ילדים. 5. הנערה מלכה. 6. הילד שמואל אהרן נפטר במאד י"א אב תרנ"ב.

בנו ר' יצחק אהרן ויילער מביסטריק, תלמיד הג"ר שמואל גינז אב"ד אבראהם (וראה "וילקט יוסף" שנה ג' סימן קמ"ד שמביא חידו"ת שרשם מפיו), עלה בסוף ימיו לא"י, נפטר ביום ג' אב תרע"א ומנו"כ בהר הזיתים. זוגתו מרת פייגא חיה בת ר' אברהם חיים לאווי מסומוטור נלב"ע כ"ח אלול תרע"ו ומנו"כ שם.

בנו הילד עקיבא, נולד י"ט אלול תרי"א ונפטר מיד.

בנו ר' פנחס ויילער נולד י"ג כסליו תרי"ד, נשא במאד בשנת תרל"ו את בטי בת יוזעף בראנער, ילידת תרט"ז לערך.

מזו"ש:

בנו אברהם יליד תרט"ו.

בתו געלע ילידת תרי"ז, כנראה שהיא בתו ברטה שנישאה בשנת תרמ"ז לר' צבי הלוי מאנדל (יליד תרכ"ד לערך) אחי ר' ישי הנ"ל. התגורר בניר באטור נלב"ע כ' תשרי ומנו"כ שם. בניו: שמואל יליד תרנ"ב, ור' ישראל משה יליד תרנ"ד, התגורר

בבאטור ונספה בשואה. זוגתו יוטל חיה בת דודו ר' טוביה יחיאל ויילער נפטרה לאחר השואה.

בתו מרת טויבא ילידת תרל"ט, נישאה בשנת תרמ"ה לר' משה יהודה ב"ר פנחס זעליג בערגער יליד שופרון בשנת תרכ"ב לערך. נעקד"ה ביום א' דשבועות עם בתם עטיל ובתם שרה אשת ר' יוסף שאול מאנדל מטאקאי (נלב"ע י"ד כסליו תש"ה) בן ר' ישי הנ"ל מזיווגו השני, בת רבי אביגדור ענגיל בן ר' שאול מקאליב.

בנו ר' טוביה יחיאל ויילער יליד תרכ"ב, נשא בשנת תרמ"ו את זוגתו גיטל בת הג"ר יהושע אשר זעליג פלאנער דיין במאד. התגורר במאד ונזכר בס' אילה שלוחה וכתבי הר"ן להאב"ד רבי נפתלי הכהן שווארץ (במכתב מ"ט – "השני משגיחים אקח מפה הן המה ת"ח ויר"ש במלא מובן המלה, שם האחד מו' טובי' יחיאל וויילער נ"י"). אח"כ התגורר במאקאווא ונפטר שם בשנת תרע"ה ושם מנו"כ. בנו ר' חנניא יו"ט ליפא ויילער (תרס"ג-תשנ"ג) היה בזיווגו הראשון חתן ר' צבי גולדמן הנ"ל חתן ר' ישי מאנדל.

בנו מרדכי גרשון יליד תרכ"ד.

כמו"כ רשומים: בתו katalin ילידת 1866. וילהלם יליד 1869. Jeti ילידת תרל"ה.

כאמור אודה מאוד לכל מי שיוסיף פרטים על המשפחה.

שמחה בונם יוסף סיימון – בני ברק

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

מאמרים, תגובות ורשומות יתקבלו ברצון

כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il